

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI TARİH
ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI YÜKSEK LİSANS TEZİ

1980 SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL SEKTÖR ANLAYIŞININ GELİŞİMİ
VE TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ YERİ

Selahattin ERGÜL

İzmir

2013

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI TARİH
ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI YÜKSEK LİSANS TEZİ

1980 SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL SEKTÖR ANLAYIŞININ GELİŞİMİ
VE TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ YERİ

Selahattin ERGÜL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Erkan SERÇE

İzmir
2013

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**1980 Sonrası Türkiye’de Özel Sektör Anlayışının Gelişimi ve Türk Milli Eğitim Sistemindeki Yeri**” adlı çalışmanın tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

03/05/2013

Selahattin ERGÜL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Tarih Öğretmenliği Programında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Yrd. Doç. Dr. Erkan SERÇE

Üye :Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN

Üye :Yrd. Doç. Dr. Ercan UYANIK

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

03/05/2013

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstitü Müdürü

Ulusal Tez Merkezi | Tez Form Yazdır

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10001942
Yazar Adı / Soyadı	SELAHATTİN ERGÜL
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE
Telefon	
E-Posta	selahattinergul@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	1980 Sonrası Türkiye’de Özel Sektör Anlayışının Gelişimi ve Türk Milli Eğitim Sistemindeki Yeri
Tezin Tercümesi	Development of The Concept of Private Sector in Turkey After 1980s and Its Place in The Turkish National Education System
Konu	Tarih ; Eğitim ve Öğretim
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2013
Sayfa	161
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. ERKAN SERÇE
Dizin Terimleri	Eğitim sistemi=System of education; Eğitim faaliyetleri=Education activities; Eğitim=Education; Eğitim örgütleri=Education organizations; Eğitim hizmetleri=Education services; Eğitim tarihi=Educational history; Eğitim kurumları=Education institutions.
Önerilen Dizin Terimleri	Özel Öğretim = Private Education; Kamusal Hizmet= Public Service;Özel Sektör = Private Sector.
Kısıtlama	12 ay süre ile 30.05.2014 tarihine kadar kısıtlı

Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

30.05.2013

İmza:.....

ÖNSÖZ

Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti'nde, ekonomik açıdan uygulanmış olan devletçi ve liberal politikalardan yola çıkarak özel sektörün eğitim alanındaki yerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, özellikle 1980 sonrası dönemdeki ekonomik gelişmeler vurgulanmakta ve bu doğrultuda özel öğretim kurumlarının konumu açıklanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'de özel sektör yatırımları sanayi, ticaret, eğitim, sağlık gibi alanlarda görülmektedir. Bu çalışmada, eğitim öğretim faaliyeti ile ilgili olarak özel öğretim kurumları inceleme konusu yapılmıştır. Çalışmamızda, Türk eğitim sisteminde özel öğretim kurumları ile ilgili olarak başlıca Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki Anayasalardan başlamak üzere yasal düzenlemeler, kalkınma planları, hükümet programları, teşvik kararları, milli eğitim şura kararları incelenmiştir.

Çalışmamızda, iktisadi açıdan dile getirilen tam kamusal, yarı kamusal özel mal ya da hizmet gibi kavramlar ile eğitim hizmetinin niteliği değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışmamız, eğitim hizmetinin niteliğini çok yönlü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu tez çalışması sebebiyle, bugünlere gelmemde maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme; çalışmanın ortaya çıkmasında görüş ve önerileri ile destek veren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Erkan SERÇE'ye teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER:

YEMİN METNİ.....	i
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	ii
TEZ VERİ GİRİŞİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xiii

GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	4
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN MALZEME VE METOT.....	6
I. BÖLÜM: İKTİSADİ AÇIDAN KAVRAMSAL TANIMLAR.....	8
1.1. LİBERALİZM.....	8
1.2. LİBERAL İKTİSADA TEPKİLER.....	11
1.3. 20. YÜZYILDA İKTİSAT ANLAYIŞI.....	15
II. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÖZEL SEKTÖR ANLAYIŞININ GELİŞİMİ.....	18
2.1. DEVLETÇİLİK.....	18
2.2. 1946-1980 DÖNEMİ TÜRKİYE EKONOMİSİ.....	21
2.3. 1980 SONRASI TÜRKİYE EKONOMİSİ.....	24
III. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÖZEL ÖĞRETİMİN GELİŞİMİ.....	30
3.1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ ÖZEL ÖĞRETİM.....	30
3.2. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖZEL ÖĞRETİM.....	36
3.2.1. Anayasa, Yasa ve Kararlarda Özel Öğretim.....	39
3.2.1.1. Anayasalarda Özel Öğretim.....	39
3.2.1.2. Yasal Düzenlemelerde Özel Öğretim.....	41

3.2.1.3. Yönetmeliklerde Özel Öğretim	47
3.2.1.4. Hükümet Programlarında Özel Öğretim	51
3.2.1.5. Kalkınma Planlarında Özel Sektör ve Eğitim-Öğretim	54
3.2.1.6. Teşvik Düzenlemeleri ve Özel Öğretim.....	63
3.2.1.7. Milli Eğitim Şura'larında Özel Öğretim.....	66
IV. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI VE EĞİTİMDEKİ KONUMU	71
4.1.KAMUSAL HİZMET OLARAK EĞİTİM VE TÜRKİYE'DE ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI	71
4.1.1. Türkiye'de Eğitim Hizmeti ve Özel Öğretim Kurumları	71
4.1.2. Küreselleşme ve Özelleştirme Kavramları Açısından Türkiye'de Özel Öğretim Kurumları	79
4.2. TÜRKİYE'DE ÖZEL ÖĞRETİMİN KONUMU	86
4.2.1. Türkiye'de Özel Öğretim Faaliyetleri	86
4.2.2. Türk Eğitim Sisteminde Nitelikli Eğitim ve Özel Öğretim Kurumları.....	88
4.2.3. Sayısal Verilerle Türkiye'de Özel Öğretimin Gelişimi	97
4.2.3.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumları	97
4.2.3.2. İlköğretim Kurumları	101
4.2.3.3. Ortaöğretim Kurumları	109
4.2.3.4. Yükseköğretim Kurumları	113
4.2.3.5. Özel Kurs ve Dershaneler	117
SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA	128

TABLOAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları 1986-2013.....	29
Tablo 2. İlköğretim Kurum Türünde Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Durumu.....	94
Tablo 3. Ortaöğretim Kurum Türünde Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Durumu.....	95
Tablo 4. Okul Türleri ve Üniversite Kazananların Oranı 2011.....	96
Tablo 5. Resmi ve Özel Anaokulları 1979-2013.....	98
Tablo 6. Resmi ve Özel Anasınıfları 1979-2013.....	99
Tablo 7. Resmi ve Özel İlkokullar 1960-1997.....	101
Tablo 8. Resmi ve Özel Genel Ortaokullar 1960-1997.....	103
Tablo 9. Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Ortaokullar 1960-1997.....	105
Tablo 10. Resmi ve Özel İlköğretim Okulları 1998-2012.....	107
Tablo 11. Resmi ve Özel Genel Liseler 1960-2013.....	109
Tablo 12. Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Liseler 1960-2013.....	111
Tablo 13. Resmi ve Özel Yüksek Okullar 1966-1970.....	113
Tablo 14. Devlet ve Vakıf Üniversiteleri 1982-2013.....	114
Tablo 15. Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarının Sayısı 2013.....	116
Tablo 16. Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki Öğretim Elemanları 2013.....	117
Tablo 17. Özel Kurslar 1970-2011.....	118
Tablo 18. Özel Dershaneler 1975-2011.....	120

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Grafik 1. Resmi ve Özel Anaokulları 1979-2013.....	98
Grafik 2. Özel Anaokulları 1979-2013.....	99
Grafik 3. Resmi ve Özel Anasınıfları 1979-2013.....	100
Grafik 4. Özel Anasınıfları 1979-2013.....	100
Grafik 5. Resmi ve Özel İlkokullar 1960-1997.....	102
Grafik 6. Özel İlkokullar 1960-1997.....	103
Grafik 7. Resmi ve Özel Genel Ortaokul 1960-1997.....	104
Grafik 8. Özel Genel Ortaokullar 1960-1997.....	105
Grafik 9. Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Ortaokul 1970-1997.....	106
Grafik 10. Özel Mesleki ve Teknik Ortaokullar 1970-1997.....	107
Grafik 11. Resmi ve Özel İlköğretim Okulları 1998-2012.....	108
Grafik 12. Özel İlköğretim Okulları 1998-2012.....	109
Grafik 13. Resmi ve Özel Genel Liseler 1960-2013.....	110
Grafik 14. Özel Genel Liseler 1960-2013.....	111
Grafik 15. Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Liseler 1970-2013.....	112
Grafik 16. Özel Mesleki ve Teknik Liseler 1970-2013.....	113
Grafik 17. Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Artış Durumu 1984-2013.....	115
Grafik 18. Özel Kurslar 1970-2011.....	119
Grafik 19. Özel Dershaneler 1975-2011.....	120

KISALTMALAR

ABYKP:	Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı
AYM:	Anayasa Mahkemesi
BBYKP:	Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
BBYKP:	Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
bkz.:	Bakınız
DBYKP:	Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
DİE:	Devlet İstatistik Enstitüsü
diğer.:	Diğerleri
DKP:	Dokuzuncu Kalkınma Planı
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
İBYKP:	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
İDT:	İktisadi Devlet Teşekkülleri
İTO:	İstanbul Ticaret Odası
KHK:	Kanun Hükmünde Kararname
KİK:	Kamu İktisadi Kuruluşları
KİT:	Kamu İktisadi Teşekkülleri
md:	Madde
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
ÖİB:	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ÖÖKK:	Özel Öğretim Kurumları Kanunu
RG:	Resmi Gazete

SBYKP: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

ss.: Sayfa Sayısı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ÜBYKP: Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

YBYKP: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

y.y.: Yüzyıl

1980 SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL SEKTÖR ANLAYIŞININ GELİŞİMİ VE TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ YERİ

ÖZET

Ekonomi politikalarının uygulanması açısından yatırım faaliyetlerini devlet sektörü ve özel sektör gerçekleştirebilmektedir. Tarihsel gelişimi açısından Türkiye Cumhuriyeti’nin ekonomik politikalarında, devletçi ve liberal uygulamalar görülmüştür. Bu yönüyle Türkiye’de özel sektör, devlet sektörünün yanında varlık göstermiştir. 1980 sonrası Türkiye ekonomisinde, neo-liberal politikaların uygulanmasıyla özel girişimcilik daha fazla gündeme gelmiş ve özel sektörün ekonomik etkinliği artmıştır.

Türk Milli Eğitim sisteminde eğitim hizmeti, devlet ve özel öğretim kurumları aracılığı ile yerine getirilmektedir. Eğitim sistemini oluşturan okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim kademeleri ile özel kurs ve dersane alanlarında özel eğitim ve öğretim kurumları bulunmaktadır. Yükseköğretim düzeyinde, 1982 Anayasası’na göre; devlet üniversitelerinin yanında, vakıflar tarafından yükseköğretim kurumları açılabilmektedir.

Özel öğretim kurumları ile ilgili olarak 1965 tarihli 625 sayılı kanun 2007 tarihine kadar yürürlükte kalmış, 2007 tarihinde ise 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu yürürlüğe girmiştir. Özel Öğretim Kurumları yönetmeliği ise çeşitli tarihlerde değişikliğe uğramakla birlikte 2012 tarihinde yeniden düzenlenmiştir. Yasal düzenlemeler; okul türleri, eğitim kurumlarının açılış ve işleyişi, personel istihdamı gibi konuları içermektedir.

Tezin birinci bölümünde, iktisadi açıdan liberal, neo-liberal ve liberal karşıtı görüşler açıklanarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde; gelişim süreci içinde Türkiye ekonomisindeki devletçi ve liberal politikalar ile 1980 sonrası ekonomik açıdan yaşanan neo-liberal dönüşüm anlatılmıştır. Üçüncü bölümde; Türkiye’de özel öğretim kurumlarının tarihsel gelişimine bakılarak başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları olmak üzere yasal mevzuat, Hükümet programları, Kalkınma Planları, eğitim yatırımlarına yönelik teşvik ve Milli Eğitim Şura kararları incelenmiş, özel öğretim kurumları ile ilgili bilgiler değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise küreselleşme ve özelleştirme kavramları açısından eğitim faaliyetinin

özellikleri tanımlanmıştır. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar karşısında eğitimin kamusal, yarı kamusal ve özel hizmet açısından durumu açıklanarak özel öğretim kurumlarının Türk milli eğitim sistemindeki konumu tespit edilmiştir. Resmi ve özel öğretim kurumları, eğitimde etkililik ve kalite gibi konular etrafında yorumlanmış, eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştiren kurum türlerinin sayısal durumuna yönelik istatistik verileri kullanılmıştır. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde özel kurumların Türk milli eğitim sistemindeki yeri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Özel Öğretim, Kamusal Hizmet, Özel Sektör.

DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF PRIVATE SECTOR IN TURKEY AFTER 1980S AND ITS PLACE IN THE TURKISH NATIONAL EDUCATION SYSTEM

ABSTRACT

Investment activities can be carried out by public sector and private sector in order for economic policies to be implemented. With regards to historical development, the Republic of Turkey has implemented statist and liberal economic policies. Therefore, private sector coexisted with public sector in Turkey. In the Turkish economy following 1980 neo-liberal policies were implemented, and private enterprise gained importance and the economic effectiveness of the private sector increased.

Education service in the Turkish National Education System is provided by public and private educational institutions. There are pre-school, primary school, secondary school, and private course and training center institutions that altogether constitute the education system. At higher education level, according to the Constitution of 1982, foundations can establish higher education institutions besides state universities.

Until 2007 the Law No. 625 dated 1965 regarding the private educational institutions remained in force, and in 2007 a new Private Educational Institutions Law No. 5580 was put in force. Private Educational Institutions regulation was changed from time to time, and in 2012 it was rearranged. Legal regulations cover topics such as types of schools, opening and operating of educational institutions, employment of personnel, etc.

In the first part of the thesis, a conceptual framework was created by explaining liberal, neo-liberal and anti-liberal views with regard to the economy. In the second part, statist and liberal policies in the Turkish economy in the process of development, and the neo-liberal transformation in the economy after 1980 were explained. In the third part, Turkish Constitutions, legal legislation, governmental programs, development plans, incentives in educational investments, and decisions of the national education council were reviewed with reference to the historical development of the private educational institutions in Turkey, and the information

about private educational institutions were assessed. In the fourth part, the features of the educational activities were defined with regard to the globalization and privatization. The position of private educational institutions was determined in the Turkish national education system, explaining the state of education, being public, semi-public and private service, with reference to individual and social needs. Public and private educational institutions were evaluated according to effectiveness and quality in education, and statistic data were used, regarding the number of types of institutions carrying out education and training activities. The position of private institutions in educational and training activities was evaluated in the Turkish national education system.

Keywords: Education, Private Education, Public Service, Private Sector.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iktisadi sistemi içerisinde kamu sektörü ve özel sektör faaliyet göstermektedir. Kuruluşundan günümüze Türkiye'nin tarihi incelendiğinde, iktisadi açıdan farklılıklar ve değişimler olduğu görülmektedir. Kuruluş yıllarında özel sektörü dışlamamakla birlikte sermaye birikimi ve kullanımı; üretim ve kalkınma gibi iktisadi alanda ifade edilen kavramlar, devletçi ekonomik düzende gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Günümüzde ise kamu sektörü varlığını sürdürmekle birlikte özel sektör ve özelleştirme gibi kavramlar iktisadi düzenin temelini oluşturmaktadır. Türkiye'de, özel sektörün daha çok ifade edilmesi ve özel sektör faaliyetlerinin artırılması yönündeki girişimler iktisadi değişimin ifadesi olmaktadır.

Tarihi olayları siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel gibi alanlara ayırmanın bu alanları incelemede kolaylık sağlamasının yanında, bu alanlara göre tasnif edilen olay ve konular arasındaki etkileşimin ortaya çıkarılması da gerekmektedir. Bu yönüyle tarihi olayların siyasi olduğu kadar iktisadi, sosyal, kültürel boyutlarının da bütüncül bir yaklaşım içinde ortaya konulması, olayın bütününe anlaşılmasına ve ilgili dönemin çok yönlü açıklanmasına katkı sağlayacaktır. Bu düşünce doğrultusunda değerlendirildiğinde, Türkiye'de siyasi sistemin incelenmesi kadar nasıl bir iktisadi politikanın uygulandığının incelenmesi de önem kazanmaktadır.

Kamu sektörü, kamusal yarar odaklı, özel sektör ise bireylere yönelik olarak bireysel fayda sağlayan mal ve hizmet üretmektedir. Diğer yandan özel sektör herkesin faydalanabileceği mal ve hizmet üretimini üstlenebilmektedir.

Siyasal yönetimler açısından, kamu ve özel sektör faaliyetleri, yalnızca iktisadi düzenin işleyişinde değil eğitim-öğretim faaliyetinin gerçekleştirilmesi anlamında da değişimlere neden olmaktadır. Bu noktada, özel sektör, kamu sektörünün yanında yalnızca ticaret ve sanayi alanında varlık gösteren ve kamu sektörü ile rekabet eden bir kurum olmanın ötesinde, kamu sektörü tarafından sürdürülen eğitim hizmetlerini de gerçekleştirmektedir. Ticaret ve sanayi alanı için düşünüldüğünde, piyasa şartlarında gerçekleşen üretim faaliyetleri, özelleştirme politikalarının da etkisi ile kamu sektörünü iktisadi alanın dışına doğru iterken özel sektörün payını artırdığı görülmektedir. Ekonomik alanda üretim faaliyetleri, arz-

talep dengesi; üretim-tüketim miktarı; piyasa koşulları; fiyat gibi unsurlar üzerinden değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Kamusal hizmet anlayışı içinde, kamusal yarar gözetilerek tüm toplumu kapsayacak şekilde yürütülen eğitim-öğretim faaliyetlerinin de özel sektörün faaliyet alanına girmesi, özel sektör ve eğitim-öğretim faaliyetinin konumunun değerlendirilmesini önemli bir hale getirmektedir.

Diğer yandan özelleştirme ile özel sektör kavramlarını değerlendirmek gerekir. Özelleştirmenin yapıldığı bir ekonomide özel sektör gelişme gösterecektir; fakat özelleştirmenin olmadığı bir ekonomide özel sektörün varlığı bulunabilir. Bu yönüyle, eğitimde özel öğretim kurumlarının bulunması özelleştirme faaliyetlerinin sonucu değildir. Bu çalışmada, bir yandan Türk eğitim sistemi içindeki özel öğretim kurumlarının gelişimi anlatılırken; diğer yandan Türk ekonomisinde görülen özelleştirme faaliyetlerinden hareketle, küreselleşme ve özelleştirme kavramlarının eğitim ile ilişkisi üzerinden, Türk Milli Eğitim Sistemindeki özel öğretim kurumlarının konumu incelenmektedir.

Eğitim sistemi, devlet-birey ilişkisi açısından önemli bir faaliyet alanıdır. Eğitim sistemleri belli bir felsefeye dayanabileceği gibi belirli bir ideolojiyi yansıtabilirler. Eğitim-öğretim faaliyetinin örgütlenmesi ve gerçekleştirilmesi açısından kamu sektörü ya da özel sektörün ağırlığını, ülkelerin siyasi ve iktisadi sistemleri belirleyebilmektedir. Kapalı ekonomi modelinin uygulandığı ülkeler ile liberal politikaların uygulandığı ülkelerde, eğitim öğretim faaliyetlerinde özel sektörden beklentiler değişebilir. Türkiye için düşünüldüğünde, devletçi ekonomik modelin uygulandığı yıllar ile liberal politikaların uygulandığı yıllar arasında değerlendirme yapılabilir ve özel sektörün eğitim-öğretim alanındaki konumu açıklığa kavuşturulabilir.

Türkiye’de, özel öğretim kurumlarının Anayasal ve yasal temeli bulunmaktadır. 1982 Anayasası’nda, özel öğretim kurumları yer almış, yükseköğretimde ise devlet kurumlarının yanında vakıf yükseköğretim kurumlarının faaliyet gösterebileceği belirtilmiştir. 1965 tarihli 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu 2007 tarihine kadar yürürlükte kalmış, 2007 tarihinde 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kabul edilmiştir. Özel Öğretim Kurumları ile ilgili 1985 yılı sonrası yönetmelik düzenlemeleri yapılmıştır.

Türkiye’de özel öğretim kurumları, okul öncesi, ilk ve ortaöğretim, özel kurs ve dershaneler alanında varlık göstermektedir. Özel öğretim kurumları, resmi kurumlarda olduğu gibi Milli Eğitim Bakanlığı’nın ilke ve politikaları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye’de 1980 sonrası iktisadi hayatta yaşanan neo-liberal değişim özelleştirme faaliyetlerini başlatmış ve özel sektörün iktisadi düzende faaliyet alanını genişletmiştir. Diğer yandan iktisadi hayatta özel sektörün önemi artarken bu durumun Milli Eğitim Sistemi içindeki yerini değerlendirmek gerekmektedir. Özel öğretim kurumlarının gelişiminin incelenmesi, Milli Eğitim Sistemi açısından resmi ve özel kurumların durumlarını ortaya çıkarmaktadır.

Araştırma problemi, alt problemler:

Araştırmanın problemi; Türkiye’de özel sektör anlayışının gelişmesi doğrultusunda, özel öğretim kurumlarının Türk milli eğitim sistemi içerisindeki yerinin incelenmesidir. Bu açıdan, eğitim-öğretim faaliyetlerinde özel ve kamu sektörünün ağırlığı ve eğitim-öğretim faaliyetinin, kamu ya da özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi durumundaki konumu incelenmektedir.

Araştırma problemine ek olarak belirli alt problemler etrafında çalışma hazırlanmıştır. Türkiye’de uygulanan iktisadi politikaların değişimine bağlı olarak özel sektör anlayışının ve özel sektörün tarihsel gelişimi değerlendirilmektedir. Türkiye’de özel sektörün Türk milli Sistemi içindeki yeri açısından, özel öğretim kurumlarının gelişmesi ve eğitim-öğretim faaliyetlerindeki durumu incelenmiştir. Türk milli eğitim sistemi içerisinde özel öğretim kurumlarının yeri ve konumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sayıtlar

Araştırmamızda, Türkiye’de özel sektörün, iktisadi alandaki gelişimi doğrultusunda, faaliyet alanının eğitim-öğretim hizmetinin örgütlenmesi ve gerçekleştirilmesini de kapsayarak genişlediği; özel öğretim kurumlarının nicelik olarak artış gösterdiği varsayılmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmamız, özel sektörün iktisadi alandaki konumunu ve özel öğretim kurumlarının gelişmesini kapsamaktadır. Araştırmamızın kapsamında, Anayasa, yasa, yönetmelik gibi normların özel öğretim kurumları için düzenlemeleri ile Hükümet programları, kalkınma planları ve Milli Eğitim Şura kararları değerlendirilmiştir. Gelişimi incelenen özel öğretim kurumları ise örgün eğitimde okul öncesi, ilk ve ortaöğretim düzeyinde eğitim-öğretim faaliyeti yürüten kurumlar ile sınırlıdır. Çalışmamızın içeriğinde özel kurs, dersane ve yükseköğretim kurumlarının durumu da değerlendirilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türkiye’de, eğitim-öğretim alanında devlet ve özel olmak üzere iki kesimin varlığı görülmektedir. Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde, kamu sektörünün yürüttüğü eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanında, özel öğretim kurumları da faaliyetlerine devam etmektedir. Türkiye’de özel sektörün iktisadi alanda olduğu gibi eğitim-öğretim faaliyeti ile ilişkisinin de tarihsel bir yönü bulunmaktadır. Gelişim süreci içerisinde özel sektörün eğitim alanındaki varlığının hangi niteliğe sahip olduğunun ortaya konulması, Türkiye’deki eğitim sisteminde sunulan eğitim-öğretim hizmetinin kamusal ya da özel hizmet açısından özelliklerini ortaya çıkaracaktır.

Tezimizin konusu içerisinde yer alan kavramlar çerçevesinde ve Türk milli eğitim sisteminin yürütülmesi sürecinde, eğitimin, kamu ve özel sektör açısından ne gibi özellikler sergilediği, birbirleri karşısındaki konumu ve eğitim sistemi içerisindeki yerleri tezimizin ortaya çıkış fikirleri arasında yer almaktadır. Bu noktada tezimizin amacı, tarihsel gelişim süreci içerisinde özel sektörün eğitim alanındaki konumunu saptamak ve gelişim yönünü belirlemek; Türk milli eğitim sistemi içerisindeki yapısal büyüklüğünü tespit etmek, bu doğrultuda tarihsel gelişimini de dikkate alarak eğitim-öğretim faaliyeti ve politikaları açısından sonuçlara ulaşmaktır.

Çalışmamızın konusunun, Türk milli eğitim sistemi politikaları ve eğitim hizmetine bakış açısından önemi bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kamu ve

özel sektör açısından eğitimin konumu açıklanacak ve iki sektörün eğitimdeki yeri belirlenecektir. Çalışmamız, Türk milli eğitim sisteminde özel öğretim kurumlarının gelişimi ve mevcut konumu üzerine bütüncül bir değerlendirme içermektedir. Mevcut çalışmalar açısından boşluk gördüğümüz için bu konu üzerine çalışmayı tercih ettik.

Türkiye’de iktisadi açıdan özel sektörün belli bir tarihsel gelişimi bulunmaktadır. Kamu kesimi yanında özel sektörün gelişim dönemleri ise belirli özelliklere sahiptir. Özel sektörün gelişimi doğrultusunda kamu hizmeti ve özel sektör hizmeti anlayışı şekillenmektedir. Kamusal anlayış altında sunulan faaliyetler özel sektörün gelişim süreci içerisinde, özel sektörün sunduğu bir hizmet şeklini alabilmektedir. Bireylere fayda sağlaması anlamında, kamu kesiminin gerekli hizmetleri gerçekleştirerek varlığını devam ettirmesiyle birlikte, aynı hizmetler, özel sektör tarafından sağlanan bir hizmet niteliğini alabilmektedir.

Özel sektörün gelişimi için yasal düzenlemeler gerekmektedir. Bu noktada yasal düzenlemeler yapılırken diğer yandan kamu kesimi ve özelleştirme politikaları gündeme gelmektedir. Özel sektör sunulan hizmetlerin gerçekleştirilmesinde özelleştirme yolu ile daha fazla pay sahibi olmaktadır.

Eğitim hizmeti, Türk milli eğitim sistemi içerisinde kamu hizmeti olarak sunulmasına rağmen özel sektör tarafından sunulan hizmet konusu olabilmektedir. Özel sektör sadece özelleştirme faaliyeti ile iktisadi alanda değil açtığı özel öğretim kurumları aracılığı ile eğitim gibi alanlarda da varlık göstermektedir. Özel sektörün eğitim faaliyeti içerisinde yer alması ise eğitimin kamu hizmeti anlayışı içerisinde gerçekleştirilmesi düşüncesinin yorumlanması gereğini ortaya koymaktadır. Yapılacak yorumda, yapısal büyüklüğün görülmesi açısından hem yasal düzenlemelerin ve hem de özel sektörün oransal durumunun tespit edilmesi gerekmektedir.

Tez çalışmamız, bu alanda belli yenilikleri ortaya koyma amacını taşımaktadır. Öncelikle yasal düzenlemeler temel alınarak mevzuattaki yenilikler ortaya konulacak; özel sektörün eğitim alanındaki faaliyetleri ile ilgili olarak kuruluş, örgütlenme ve iktisadi açıdan teşvik sağlanması gibi konular açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır. Diğer yandan özel sektörün eğitim alanındaki faaliyetleri ile ilgili olarak dile getirilen düşünceler, yapılan araştırmalar, beklentiler

ve mevcut durum değerlendirilerek bütün bu verilerin mevcut Türk milli eğitim sistemi içerisinde nasıl bir yapısal ve düşünsel özellik arz ettiği konusuna açıklık getirilecektir. Bu noktada, kamusal hizmet anlayışı karşısında, eğitim sisteminin özel sektör konusu olması fikirsel zemini üzerinden özel sektörün eğitim alanındaki niteliği yorumlanacaktır.

Çalışmamızda, Türk milli eğitim sisteminde, eğitimin kamu ve özel sektör açısından değerlendirilmesinin ve belli sonuçlara ulaşmasının eğitim sistemi açısından uygulanabilir sonuçları olacaktır. Araştırma sonuçlarında, Türk milli eğitim politikalarının belirlenmesi konusunda tespit ve tavsiyelerde bulunulacaktır.

3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN MALZEME VE METOT

Tez çalışmasında tarama yöntemine başvurulmuştur. Literatür üzerinden temel başvuru kaynakları tespit edilmiş ve ilgili kaynaklar etrafında oluşturulan düşünce ve bulgular ifade edilmiştir. Yararlanılan kaynak eserler içerik ve dile getirilen görüşler açısından değerlendirilirken konu ile ilgili fikirler ortaya konulmuş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmada, resmi ve özel öğretim kurumlarının gelişimi sayısal veriler ile değerlendirilmiştir.

Kavramlar Üzerine

Çalışmamızda kullanılan kamu sektörü ve özel sektör ifadeleri iktisadi açıdan anlamlar ifade etmektedir. Eğitim sistemi için devlet sektörü resmi kurumlar için kullanılmaktadır. Özel sektör, ise bireysel girişim ile ortaya çıkan örgütlenmelerdir.

Çalışmamızda geçen kamusal fayda toplumdaki bütün bireyleri kapsayan mal ve hizmet üretimini ifade etmektedir. Bu yönüyle kamusal hizmet, toplumdaki bireyler arasında fark gözetilmeden herkesin hizmetten faydalanmasını öngörmektedir. Özel hizmet ise bireysel fayda sağlaması yönüyle sınırlılıkları bulunmaktadır. Hizmetler toplumsal yönü ile değil bireysel talep yönü ile sunulmaktadır. Özel hizmetler, hizmeti talep eden bireylere fayda sağlamaktadır.

İlgili Yayın ve Araştırmalar

Çalışmamız, Türkiye’de özel öğretim kurumlarının gelişimi doğrultusunda Türk eğitim sisteminde özel sektör ve özel öğretim kurumlarının gelişmesi arasındaki bağı incelemektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda Anayasa, yasa ve yönetmelikler; hükümet programları; kalkınma planları; Milli Eğitim Şuraları da incelenmektedir. Özel sektörün iktisadi alandaki gelişimi ve eğitim sistemi içindeki konumuna birlikte bakılmakta ve eğitimin, kamusal ya da özel hizmet olarak sunulması üzerine fikir ve yorumlar dile getirilmektedir.

İTO (1992) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri” adlı seminer çalışması özel öğretim kurumlarının Türkiye’deki ve çeşitli ülkelerdeki konumu ile ilgili çalışmadır.

İstanbul Ticaret Odası, özel öğretim kurumları ile çeşitli çalışmalar yapmıştır.

İTO (1999) tarafından düzenlenen ve “Ulusal Eğitimde Özel Okulların Yeri Ve Sorunları” adlı panelde özel öğretim kurumların durumu ifade edilmiştir.

(İTO, 2003) tarafından yayınlanan “Dünyada ve Türkiye’de Özel Okullar” adlı eserde özel öğretim kurumlarının Türkiye’deki ve çeşitli ülkelerdeki konumu değerlendirilmiştir.

Uygun (2003), “Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)” adlı makalesinde, Cumhuriyet öncesi ve sonrası özel okulların Türk eğitim sisteminde gelişime yer vermiştir.

Özkaya (2004), “Tarihin Süzgecinde Özel Öğretim” adlı makalesinde, özel öğretim kurumlarının tarihsel gelişimini anlatmış ve mevcut durumuna yönelik değerlendirme yapmıştır.

İTO (2006) tarafından yayınlanan “Özel Öğretim Kurumlarının Problemleri Ve Çözüm Yolları” eserde konuşmacılar tarafından özel öğretim kurumları ile ilgili sorunlar ve beklentiler dile getirilmiştir.

Akyüz, (2011) tarafından yazılan “Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2011” adlı eserde, eğitimin gelişmesine yönelik dönemler itibari ile yapılan sınıflandırmalarda, özel öğretim kurumlarına da yer verilmiştir.

Çalışmamız, özel öğretim kurumları ile ilgili güncel bir araştırmadır. Bu açıdan mevcut literatürü ve güncel bilgileri kullanarak özel öğretim kurumları üzerine kapsamlı bir çalışma sunmayı amaçlamaktadır.

I. BÖLÜM

İKTİSADİ AÇIDAN KAVRAMSAL TANIMLAR

Tarihsel olarak bakıldığında, iktisadi alanda, liberal, neo-liberal ve liberal karşıtı görüşler öne çıkmaktadır. İktisadi görüşlerin açıklanması ve gelişim süreçleri hakkında bilgi verilmesi kavramsal çerçeve oluşturulması açısından önemlidir. İktisadi düşüncelerin özellikleri ve birbirlerine karşı eleştirileri incelendiğinde, bu kavramların özellikleri daha iyi tespit edilmektedir.

1.1. LIBERALİZM

Liberalizm, Fransızca, “boş, serbest” anlamına gelen “libre” kelimesinden türetilmiştir. İngilizce’deki “liberty” kelimesi ise “özgürlük, serbestlik” anlamlarında kullanılmaktadır. Liberalizm, siyasi ve ekonomik alanda, hak ve özgürlükleri koruyan, devlet müdahalesinin en aza indirildiği bir piyasa ekonomisinin işleyişini savunan doktrin olarak tanımlanabilir (Aktan, 1994: 13).

Liberalizmin tanımından hareket edildiğinde siyasi ve ekonomik sonuçlar elde edilebilir. Siyasi açıdan liberalizm, liberal demokrasinin temelini oluşturmaktadır. Yönetim bireyler tarafından belirlenmektedir. Bireylerin, temsile dayanan seçim yolu ve siyasi partiler aracılığı ile yönetimi belirledikleri bir sistemin denetime açık olması gerekmektedir. Ekonomik açıdan liberalizm, devletin savunma, adalet ve güvenlik gibi temel işlevlerini yerine getirerek piyasadan çekilmesi ve minimal devlet rolünde bulunması anlamına gelmektedir. Özel sektör ve sivil toplumun geliştiği bir toplumsal yapının ortaya çıkması söz konusu olacaktır (Çaha, 1999: 51-52). Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde liberalizmin, rasyonel birey, serbest seçim, devletin piyasadan çekilmesi, üretime müdahale edilmemesi (Çaha,

1999: 46-47), özgürlük, bireycilik ve hukukun üstünlüğü gibi temel ilkeleri bulunmaktadır (Çaha, 2008: 112).

Avrupa’da, 12. y.y.’dan itibaren Feodal toplum yapısında değişimler görülmüştür. Nüfus artışı yaşanmış ve tarımda yeni teknikler kullanılmıştır (Erim, 2007: 6). Üretimin artması sonucu, kapalı malikanelerde üretilen ürünler yeni gelişen şehirlerde satılmaya başlanmıştır. Özel mülkiyet ve girişim serbestliği gibi kavramların önemi artmıştır (Karaköse, 2004: 78). Toplumsal yapıda ise toprak soylu (aristokrat) sınıf karşısında, şehirlerde artan ticaret ile zenginleşen kent soylu (burjuva) sınıf oluşmuştur.

Liberalizmin, tarihsel gelişim süreci içinde aristokrat ve burjuva arasındaki çatışmanın sonucu geliştiği ifade edilebilir (Kışlalı, 2003: 84). Aristokrat ve burjuva sınıfı arasındaki mücadele hukuki alanda kendini göstermiştir. Ekonomik açıdan varlıklı olan ve siyasi alanda ayrıcalıkları bulunan aristokratlar karşısında burjuva sınıfı, yasalar önünde eşitliğin sağlanması için hukuki mücadele yürütmüş, fikirlerini yaymak için özgür bir ortamın varlığını istemiştir (Kışlalı, 2003: 85).

Liberalizmin siyasi bir teori olarak ortaya çıkmasında John Locke’un (1632-1704) etkisi büyüktür. Locke; hayat, mülkiyet ve özgürlük düşüncelerini vazgeçilmez birer hak olarak saymıştır (Erdoğan, 2009: 9). Hobbes ile başlayan doğal haklar çözümlemeleri, Locke ve Rousseau gibi Aydınlanma düşünürleri tarafından geliştirilmiştir. Akıl ve bireycilik temeli üzerine doğal haklar ve doğal hukuk kavramları işlenmiştir (Şaylan, 1995: 28).

Diğer yandan, Avrupa’da düşünce alanında yeni fikirler dile getirilmiş ve Coğrafi Keşifler gerçekleştirilmiştir. Rönesans, Hümanizm ve Reform hareketleri ile düşünce alanında değişimler yaşanmıştır. Edebiyat ve sanatın gelişmesi ile insan merkezli düşünce önem kazanmış, dini alanda Martin Luther ve Calvin öncülüğünde, mevcut Katolik kilisesine karşı yenilikler başlatılmıştır. 16. y.y.’dan itibaren Coğrafi Keşifler ile birlikte coğrafya ufku genişlemiş, sermaye birikimi hızlanarak yeni yatırım yerleri bulunmuş ve insan emeğinin daha iyi değerlendirilmesi gibi konular öne çıkmıştır (Zeytinoğlu, 1992: 33-34).

Avrupa’da değişen sistem içerisinde ekonomik açıdan bazı görüşler tanım bulmuştur. Bu açıdan, merkantilizm, fizyokrasi, kapitalizm gibi kavramlar gündeme gelmiştir.

Servet birikimin önem kazanmaya başlaması sürecinde Avrupa’da, 15. y.y.’dan başlayıp 18. y.y.’a kadar Merkantilizm düşüncesi varlık göstermiştir. Merkantilizmde, ülke zenginliği için kıymetli madene sahip olunması gerektiği ve dış ticarete daha fazla kıymetli maden elde etmek için ithalat kısıtlanarak ihracata önem verilmesi gerektiği savunulmuştur (Zeytinoğlu, 1992: 35).

Eski Yunanca’daki physis (doğa) ve kratos (güç) kelimelerinden oluşan Fizyokrasi ise doğa egemenliği anlamına gelmektedir. Fizyokrasi’de, ekonomik düzenin doğal yasalarla işlediği savunulmuştur. François Quesnay, A. R. Jacques Turgot gibi isimlerin bulunduğu Fizyokrasi’nin ekonomideki doğal düzen anlayışı liberal düşünceyi etkilemiştir (Aktan, 1994: 22). Fizyokratların düşüncesinde, servetin kaynağı, mübadeleden değil tarımsal üretimden kaynaklanmaktadır (Erim, 2007: 18).

Kapital kelimesi, Adam Smith tarafından gelir getiren veya gelir getirme özelliği bulunan servet ya da mal olarak tanımlanmıştır (Karaköse, 2004: 150). Kapitalizm açısından bir işletmede, üretimin geniş ölçüde örgütlenmesi gerçekleşmekte, bu doğrultuda biriktirilmiş sermaye ile hammadde ve makine satın alınıp emek kiralanmaktadır. Hammadde, makine, emek kullanılarak harcanandan daha fazla bir servet üretilir ve böylece kar sağlanır (Talas, 1980: 52).

Kapitalizm, daha çok ekonomik içerikli bir kavram olarak kullanılmakla birlikte, 16. y.y. ile 18. y.y. arasında Batı Avrupa’da ekonomik, politik ve düşünce hayatında kendini gösteren yeni toplumsal yapıyı tanımlamak için de kullanılabilir (Şaylan, 1995: 18). Feodal yapının çözülmeye başlaması ile 15.-18. y.y. arasındaki tüccar sermayesinin ve dış ticaretin büyümeye başlaması kapitalizmin birinci dönemi; makineleşmenin arttığı ve sanayi devrimi olarak bilinen dönem kapitalizmin ikinci dönemi olarak bilinmektedir. Kapitalizmin üçüncü dönemi ise tekelci kapitalizm olarak bilinmekte ve başlangıcı 20. y.y. olarak kabul edilmektedir (Karaköse, 2004: 150-151).

1776 Amerika Bağımsızlık Bildirgesi ve 1789 Fransız İhtilal’i sonucu siyasi alanda değişimler yaşanmış, Feodal yapı geride kalmıştır. Diğer yandan Avrupa tarihinde sosyal ve iktisadi alanda görülen değişimler yeni ekonomik yorumlara neden olmuştur. Merkantilizm ve Fizyokrasi gibi liberalizm düşüncesi de bu yorumlar arasında bulunmaktadır (Talas, 1980: 31-32).

Liberal düşüncenin ekonomik yönünü ifade etmek için kullanılan Klasik İktisat sistemi içinde Adam Smith, (1723-1790) ekonomide doğal bir uyumun varlığını kabul etmiş ve bunu görünmeyen el (gizli el) olarak tanımlamıştır (Özgüven, 1992: 84). Smith’e göre devletin görevi; adaleti, iç ve dış güvenliği, ticari ve sosyal hayatın devam etmesini sağlama amacına yönelik olarak altyapı hizmetlerini gerçekleştirme ile sınırlı olup devlet, işleyen bir ekonomide piyasaya müdahale etmemelidir (Akalin, 1999: 344). Smith, “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” şeklinde ifade edilen “laissez- faire, laissez- passer” ilkesini de benimsemiş (Özgüven, 1992: 87) iktisadi hayatta serbestliği dile getirmiştir.

David Ricardo (1772-1823), Smith’in görüşleri içinde yer alan, kendi kendini düzenleyen piyasaların varlığını savunmuştur (Erim, 2007: 59).

Thomas Robert Malthus (1766-1834), gıda maddelerinin aritmetik olarak nüfusun ise geometrik olarak arttığını, nüfus artışı ile gıda artışı arasında uyumsuzluk olduğunu ve bu durumun gıda yetersizliğine neden olacağını ifade etmiştir (Zeytinoğlu, 1992: 75). Malthusa göre, daha fazla üretim yapılması gerekmektedir.

Jean Baptiste Say’ın (1767-1832) Say Yasası olarak bilinen, her arzın kendi talebini oluşturacağı düşüncesine göre arz-talep dengesi birbirini karşılamaktadır (Özgüven, 1992: 107).

Liberal iktisat anlayışında, serbest piyasa ekonomisi savunulmuş ve devletin ekonomik hayata müdahalesi istenmemiştir. Arz ve talep unsurunun üretimi yönlendireceği düşünülmüştür.

1.2. LİBERAL İKTİSADA TEPKİLER

Liberalizmde, siyasi ve sosyal açıdan bireye dayalı düşünceler gelişmiş, ekonomide, serbest rekabet ortamı içinde bireysel girişimin desteklenmesi ve geliştirilmesi ifade edilmiştir. Devletin piyasalara müdahale etmemesi gerektiği ve piyasaların doğal olarak dengede kalacağı düşüncesi ekonomiyi yönlendirmiştir.

Liberal düşüncede, bireylerin yasalar önünde eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ekonomik açıdan ticaret ve sanayinin gelişmesi doğrultusunda yaşanan göçler ile sanayileşmiş bölgelerde nüfus yoğunluğu artmıştır. Fransız İhtilal’inden sonra burjuva sınıfı iktidara gelmiş, Fransız İhtilali’nin ardından bütün insanların yasalar

önünde eşit olduğu söylenip mülkiyet dokunulmaz bir hak olarak ilan edilmiştir (Göze, 1998: 257).

Siyasi ve ekonomik alanda liberal politikalar doğrultusunda yaşanan bu değişimlerin yanında, sosyal alanda yeni sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanayileşme ile birlikte gelişen işçi sınıfının uzun çalışma saatleri ve ücretlerin düşüklüğü, işçi sınıfının karşılaştığı sorunlar arasında yer almıştır (Barber, 1995: 158-159). 19. y.y.'da ekonomik krizler ve çalışan sınıfın ekonomik sıkıntı içinde yaşaması gibi olumsuzluklar görülmüştür. Ekonomik aksaklıkların sosyal yapıda meydana getirdiği sorunlar, kapitalist düzenin eleştirilmesine ve yeni bir ekonomik model arayışına yol açmıştır (Göze, 1998: 258).

Klasik iktisada karşı dile getirilen düşünceler, milli ekonomi açısından himayecilik, toplumsal açıdan sosyalizm ve tarihsel yorum açısından Alman Tarihçi Okulu olmak üzere üç başlık altında toplanabilir.

Sosyalizm, toplumculuk kelimesi ile ifade edilebilir. Toplumsal yararı, özel ve bireysel yararın üstünde tutmak ve toplumu bu amaçla örgütlemek anlamına gelmektedir (Kışlalı, 2003: 95). Komünizm kavramı ise, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son verip yerine, toplumsal mülkiyeti koymayı hedefleyen bir öğreti olarak tanımlanabilir (Kışlalı, 2003: 103).

Liberal düşünce ile sosyalizm arasında karşılaştırma yapılabilir. Liberalizmin birey, özel mülkiyet ve rekabet kavramları karşısında sosyalist düşüncede toplum ön planda tutulmuştur. Sosyalizmde, iktisadi eşitsizliğin giderilmesi için özel mülkiyetin kısmen veya tamamen kaldırılmasından; rekabetin, sermaye ve emek üzerinde olumsuz etkisi bulunduğu söz edilmiştir. Sosyalistlere göre, kişisel mülkiyet sonucu eşitsizlikler doğmaktadır. Toplumdaki bütün bireyler eşit olmalıdır (Turanlı, 2008: 125-126). Sosyalizm açısından iktisadi krizler ve kapitalizmin mülkiyet ilişkisi gibi kavramlar değerlendirme konusu yapılmıştır (Kazgan, 1993: 334).

Sismondi, toplumu, burjuva ve proleter olmak üzere iki sınıfa ayırmış, bu sınıfların çıkarlarının uyuşmazlık içinde olduğunu ifade etmiş ve liberal felsefenin doğal uyum anlayışına karşı çıkmıştır (Kazgan, 1993: 336). Klasik liberal iktisat açısından bireysel girişim ve serbest ekonomi anlayışı eleştirilmiş, piyasa şartlarında oluşan ekonomik hayatın servet dağılımı konusunda toplumsal eşitsizliğe neden olduğu dile getirilmiştir.

Robert Owen, (1771-1858) üretim araçları üzerindeki mülkiyetin kaldırılmasını ve toplum için kolektif mülkiyetin yer aldığı “komünoteler” adı ile anılan yeni bir düzenin oluşturulmasını istemiştir (Zeytinoglu, 1992: 93).

İngiltere’de, 1838 yılında gelişen Çartizm hareketi, siyasal istekleri içeren bir hareket olarak faaliyet göstermiştir. Bunlar, seçim sisteminin düzenlenmesi gibi isteklerdir. 10 yıl kadar süren bu hareketin başında bulunanlar, Owen’in görüşlerinden faydalanmışlardır (Göze, 1998: 266).

Babeuf, (1760-1797) üretim araçları üzerinde özel mülkiyete son verip toplumsal mülkiyet kurmayı hedeflemiştir. Eşitlik, vazgeçilmez temel bir ilkedir. Fransız İhtilali gibi daha büyük bir devrim olacaktır ve kurulacak asıl eşit bir toplum modelinde toprağın mülkiyeti kimseye ait olmayacaktır (Kışlalı, 2003: 103).

Sosyalist düşünceden yola çıkarak, kilise ile çalışan sınıf arasındaki ilişkinin geliştirilmesini amaçlayan Hristiyan sosyalizmi, 19. y.y.’da, sınıflar arası uzlaşmadan yana olup kooperatiflerin ve sendikaların yaygınlaşmasını istemiş; fakat fazla etkili olamamıştır (Savaş, 1997: 434).

Liberal iktisada karşı, toplumsal sınıflar üzerinden dile getirilen görüşler bulunmaktadır. Üretim, belirli üretim araçları kullanılarak gerçekleştiğinden üretim araçlarının mülkiyetinin kime ait olduğu önem kazanmaktadır. Toplumsal sınıfların konumu, üretim araçlarındaki mülkiyet ilişkisi üzerinden diyalektik düşünce doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Kaynağına Eski Yunan felsefesinde rastlanabilen diyalektik; tez, karşı tez ve bunlar arasında varılan sentez sonucu fikirlerin dile getirildiği bir sistemdir. Hegel’e göre tarih, rastlantısal olayların ve birbirleri ile ilgisiz oluşumların bir toplamından değil, güçler arasındaki çatışmadan meydana gelmektedir (Savaş, 1997: 471). Marx, tarihi, materyalist diyalektik yöntemden hareket ederek açıklamaya çalışmıştır. Ona göre; tarihin itici gücü, özel mülkiyetin gelişmesi sonucu ortaya çıkan sosyal sınıflarlardır. Marx’a göre tarih, sınıflar arasındaki çatışmanın bir ürünü olarak ilerlemektedir (Çaha, 2008: 152).

Sınıflar arasında bir çatışma bulunmaktadır ve burjuva-proleter çatışması da bunun bir sonucudur. Toplumun üretim şartları, o toplumun iktisadi yapısını oluşturmaktadır. Toplumdaki iktisadi sistem toplumun alt yapısıdır ve gerçek, maddi temelidir. Bu yapı üzerine toplumun üst yapı kurumları oluşmaktadır. Üst yapı

kurumları, toplumda egemen sınıfın çıkarlarını yansıtmaktadır (Kazgan, 1993: 349). Marx, kapitalist sistemin kendi hazırladığı şartlar sonucu yıkılacağını, özel mülkiyete son vermek için proletarya diktatörlüğünün kurulacağını ve ardından da komünizme geçileceğini ifade etmiştir (Talas, 1980: 194-195).

Artı değer, Marksizm’de, işçinin ürettiği ürünün toplam değerinden o ürünü üretmek için harcadığı emek gücü değerinin çıkarılması sonucu geriye kalan değerdir. Bir diğer ifade ile işçinin ürettiği malın değeriyle aldığı ücret arasındaki farktır. Çalışma süresinin uzatılması, ücretin azaltılması, emeğin yoğunlaştırılması gibi unsurlarla artı değer büyütülebilir (Karaköse, 2004: 162). İşçi, kapitalist sistem içerisinde ürettiği değerden, dolayısı ile emeğinden uzaklaşır. Bu durumda kapitalizmde işçinin emeği, alınıp satılan bir meta haline gelmiştir (Çaha, 2008: 155).

Klasik liberal iktisada, 19. y.y. ortalarından itibaren milliyetçi düşünce, hem siyasi hem de ekonomik açıdan eleştiri getirmiştir. Milliyetçi düşünceye göre bireyler, mensup oldukları ulusun birer parçalarıdır. Ulusun gücü ve refahı ölçüsünde bireyin güç ve refah sahibi olacağı, bunun da devlet öncülüğünde gerçekleşeceği savunulmuştur. Friedrich List, (1789-1846) klasik iktisadi eleştiren bir düşünür olarak devletin, tarım, sanayi ve ticaret alanlarında yeterli gelişme sağlanıncaya kadar iktisadi faaliyetlere müdahale etmesi gerektiğini savunmuştur. Tarım, sanayi ve ticaretin geliştiği bir aşamada ekonomiye fazla müdahaleye ihtiyaç bulunmamaktadır (Ersoy, 1990: 204). Adam Heinrich Müller, (1779-1829) dış ticarette korumacı politikaları savunmuştur (Ersoy, 1990: 210). Müller’e göre; her şeyin bireysel ve ulusal olmak üzere iki değeri bulunmaktadır. Temel olan ulusal güçtür ve bireysel gücün ancak ulusal güç ile sağlanabileceğini ifade etmiştir (Savaş, 1997: 424).

Tarihçi Okul ise, çoğunlukla Alman olmak üzere İngiliz düşünürlerin de katkısı ile gelişmiştir (Erim, 2007: 95). İktisadi tarihin incelenmesi gerektiğini ifade edip liberal düşüncedeki doğal düzenin varlığını benimsememişlerdir. Onlara göre, toplumsal kurumlar zamana ve mekana bağlıdır. Tarihçi Okul mensupları, serbest dış ticaret anlayışına karşı çıkıp koruyucu gümrük politikalarının uygulandığı bir ticari faaliyeti ve müdahaleci devlet politikalarını benimsemişlerdir (Erim, 2007: 96).

Klasik liberal anlayışı eleştirenler, serbest piyasa koşullarında bireysel eşitsizliğin ortaya çıktığını ifade edip dış ticarette korumacı politikaların

savunulmasını istemişlerdir. Toplumsal eşitlik konusuna vurgu yapmışlardır. Liberal iktisadın işleyişindeki aksaklıklar üzerinden değerlendirme yapmışlardır.

1.3. 20. YÜZYILDA İKTİSAT ANLAYIŞI

Neo-liberal düşünce klasik düşüncenin bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Neo-liberal düşünce; liberal rasyonalizm, piyasa ekonomisi, sınırlı devlet, hukuk devleti, insan hakları gibi kavramlar açısından klasik düşünce ile benzer özellikler taşımaktadır (Erdoğan, 1993: 37). Neo-klasik okul olarak tanımlanan düşünce 20. y.y. iktisat anlayışını etkilemiş olan Keynes'ten sonra savunulmaya devam etmiş, günümüze kadar gelmiştir (Kazgan, 1993: 118).

1929 ekonomik krizi, liberal ekonominin eleştirilmesine neden olmuştur. Bu dönemde Keynes, fikirleri ile öne çıkmıştır (Kazgan, 1993: 249). Ekonomide, doğal düzen anlayışının varlığı ve piyasaların kendiliğinden arz-talep dengesini sağlayabileceği düşünceleri değerlendirme konusu yapılmış ve ortaya çıkan krizin aşılması için devlet müdahalesinin olabileceği yönünde fikirler dile getirilmiştir.

Keynes'in makro düzeyde ifade ettiği iktisadi teorisi, para ve maliye politikaları başta olmak üzere devletin ekonomiyi düzenlemek amacı ile kullandığı araçları etkilemiştir. Keynesyen teori, ücretlerin azalma yönünde esnek olmadığını, ekonominin kendiliğinden ve daima tam istihdama ulaşmasının mümkün olmadığını savunmuştur. Tam istihdama ulaşmak için devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini öne sürmüştür (Savaş, 1998: 191-192).

Keynes, "Genel Teorisi"nde "bırakınız yapsınlar" ilkesine dayalı düşünceyi eleştirmekle birlikte sosyalist düşünceyi benimsemekten de uzak kalmıştır (Talas, 1980: 47). Keynes, düşüncelerini, rekabetin varlığı, üreticinin kar elde etme isteği gibi klasik iktisadın bazı ilkelerini temel alarak açıklayıp devlete, ekonomik ve sosyal yaşantıya müdahale hakkı tanımıştır (Talas, 1980: 46-47).

Ekonomik açıdan ifade edilen liberal, neo-liberal ya da sosyalist düşünceler, ekonomik faaliyetin kesimlerini oluşturan çalışanlar, işverenler ve devlet arasındaki ilişkileri tanımlamaya çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonucunda, siyasi olarak demokratikleşme eğilimine giren toplumlarda devlet anlayışı gündeme gelmiş, sanayileşme oranı yüksek gelişmiş ülkelerde refah devleti anlayışı ortaya çıkmıştır.

Refah devleti anlayışında devlet, kamu kurumları aracılığı ile toplumda üretilen mal ve hizmetlerin eşitlik içinde ve adaletli bir şekilde paylaşılmasının sağlanması anlamını taşımıştır. Liberal iktisattaki devletin piyasadan çekilmesini öngören düzenlemeler karşısında, sosyo-ekonomik hayata müdahale edilmesinin öngörüldüğü refah devleti anlayışına (Şaylan, 1995: 60) Keynes'in düşünceleri de katkı sağlamıştır (Şaylan, 1995: 62).

1970'li yıllarda ise küreselleşme ve neo-liberal düşünceler ifade edilmiştir. Friedrich Hayek ve Milton Friedman gibi iktisatçılar özgürlük ve serbest piyasa ekonomisi söylemlerini yeniden gündeme getirmiş, küresel rekabete aykırı düzenlemelere, devlet müdahalelerine, kamu mülkiyetine ve refah devleti anlayışına karşı çıkmışlardır (Berend, 2011: 360). Keynes'in iktisadi görüşleri ve refah devleti anlayışı yerine liberal iktisat ilkeleri dile getirilmeye başlanmıştır.

Hayek'in, devletin görevini bireysel özgürlüğü, serbest piyasaları ve serbest rekabeti korumak olarak belirtilmesi (Berend, 2011: 360) liberal iktisadın uygulanması isteğini ortaya koymaktadır.

Friedman, liberal ekonominin uygulanması için refah devleti anlayışı dahil olmak üzere devletin düzenleyici işlerine ve bu sebeple genişleyen devlet etkinliğine karşı çıkması ile iktisadi liberalizmin yaygınlaşmasına etkide bulunmuştur (Berend, 2011: 360).

James M. Buchanan, Kamu Tercihi Teorisi'ni ortaya koyarak Anayasal İktisat anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır. Kamu tercihi anlayışında, ulusal ekonomide kamu kesiminin oransal payının giderek artış gösterdiği, kamu ekonomisinin rolünün ve fonksiyonlarının genişlediği ortaya konulmuştur (Aktan, 1992: 95-96). Bunun yerine, devlet müdahalesini sınırlayan ve rekabetçi piyasaların oluşmasını destekleyecek kuralların anayasada yer alması gerekmektedir (Aktan, 1992: 98). Anayasal İktisat, ekonomik hayatın meydana geldiği şartlardaki hukuki, kurumsal ve anayasal yapıyı inceleyen bir iktisat anlayışı olarak varlık göstermiştir. Anayasal İktisat anlayışına göre; ekonomik hayatı belirleyen temel faktörler toplumun mevcut hukuki, kurumsal ve anayasal yapısı olduğundan bunların nasıl işlediğinin ve ne gibi sonuçlara neden olduğunun incelenmesi gerekmektedir (Savaş, 1997: 52-53).

Küreselleşme kavramı siyasi, ekonomik ve sosyal boyutta tanımlanabilmektedir. Küreselleşme ile devletler ve toplumlar arası etkileşimin uluslar arası boyutu belirtilmektedir. Ekonomik tanım açısından küreselleşme, uluslar arası ekonomik faaliyetlerin yaygınlaşması anlamını taşımaktadır. Küreselleşme süreci, sermaye dolaşımının kolaylaşmasını ve ticaret, yatırım gibi kavramların uluslar arası boyutunu ifade etmektedir. Neo-liberal düşünceler, özel sektörün etkinliğini desteklemekte ve bu yönüyle özelleştirme kavramı öne çıkmaktadır.

Dar anlamda özelleştirme, sadece kamu iktisadi teşebbüslerinin mülkiyet ve yönetiminin özel kesime devredilmesini ifade etmektedir. Geniş anlamda özelleştirme ise kamu iktisadi faaliyetlerin sınırlandırılmasına veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik yapılan uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Aktan, 1992: 70).

Özelleştirmenin ekonomik ve mali amaçları bulunduğu gibi siyasi ve toplumsal amaçları da bulunmaktadır. Ekonomik ve mali açıdan verimsiz çalışan kamu kuruluşlarının özel sektöre geçmesiyle, bu kuruluşların serbest piyasa anlayışı içinde verimlilik ve etkinlik düzeyini yükseltme amacı güdülmektedir. Siyasi ve toplumsal açıdan ise devletçilikten daha çok özel mülkiyete ve girişimciliğe dayalı siyasi ideolojinin benimsenmesi yer almaktadır (Tecer, 2003: 68).

Küreselleşme ve özelleştirme kavramları, siyasi ve ekonomik açıdan devletlerin tercihlerini belirlemekte ve ekonomiye yön vermektedir. Siyasi açıdan uluslar arası kuruluşların varlık göstermesi, ekonomik açıdan ise sermayenin uluslar arası dolaşımının gerçekleşmesi küreselleşme ve özelleştirme kavramlarının varlığını ortaya koyması anlamında önem taşımaktadır. Neo-liberal iktisat anlayışı ile küreselleşme ve özelleştirme kavramları sıkça dile getirilmektedir.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÖZEL SEKTÖR ANLAYIŞININ GELİŞİMİ

Türkiye Cumhuriyeti ekonomisinde, devletçi ve liberal politikaların gelişimine bakıldığında özel sektörün konumu ortaya çıkmaktadır. Türkiye’deki ekonomi politikalarında özel sektör ile ilgili düzenlemelerin incelenmesi özel sektörün yerinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

2.1. DEVLETÇİLİK

Tarihsel gelişimine bakıldığında 1500 ile 1800 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin ekonomik düzeninde, insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak iaşecilik; (Genç, 2010: 47) sosyal ve ekonomik ilişkilerde zaman içinde yaşanan değişimlere karşı mevcut düzeni korumayı öngören gelenekçilik (Genç, 2010: 50) ve hazineye ait gelirlerin en üst seviyede tutulmasını gerektiren fiskalizm (Genç, 2010: 52) ilkeleri tespit edilebilir.

19. y.y.’da, özellikle Tanzimat dönemi Osmanlı Devleti’nde, ekonomik kalkınmanın gerekliliği dile getirilmiş ve ekonomik kalkınmayı vurgulamak amacıyla “imar-ı mülk” ifadesi kullanılmıştır (Güran, 1992: 235). Osmanlı Devleti’nde sanayileşme çabası ile hareket edilmiş, askeri ihtiyaçların karşılanması sağlanmaya çalışılmış ve Fabrika-i Hümayun adında işletmeler kurulmuştur (Güran, 1992: 236).

İkinci Meşrutiyet dönemi ve sonrasında İttihat ve Terakki Cemiyeti’nde milli iktisat anlayışı yerleşmiş, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Tekin Alp gibi isimler tarafından ve İktisadiyyat Mecmuası ve Türk Yurdu gibi yayınlarda milli iktisat anlayışı savunulmuştur (Boratav, 2009: 26). Bu açıdan İttihat ve Terakki yönetimi, Osmanlı İmparatorluğu’nun sosyo-ekonomik tarihinde milli ekonomi anlayışının

yerleşmesine yönelik girişimlerde bulunulduğu bir dönem olmuştur (Karpat, 2010: 171). İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1914 tarihinde kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılmış olduğunu açıklamış; fakat kapitülasyonlar 1923 tarihli Lozan Anlaşması ile kaldırılmıştır (Karpat, 2010: 172).

Cumhuriyet tarihinde, Atatürk dönemi için ekonomik alanda, 1923 İzmir İktisat Kongresi, 1930'lu yıllarda devletçilik anlayışının yerleşmesi; 1933 ve 1936 tarihlerinde düzenlenen sanayi planları öne çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda hem siyasi hem de ekonomik bağımsızlık öngörülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk, 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi'nin açılışı sırasında ekonomik gelişmelerin önemine değinmiştir:

“...Siyasi, askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadi zaferler ile taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler devamlı olamaz, az zamanda söner. Bu bakımdan, en kuvvetli ve parlak zaferimizin bile sağlayabildiği ve daha sağlayabileceği yararlı kazançları belirlemek için ekonomimizin, iktisadi hakimiyetimizin sağlanması ve sağlamlaştırılması ve genişletilmesi gerekir....” (Sevim ve diğer., 2006: 474).

Mustafa Kemal Atatürk, bu sözleri ile kongrenin ve kongrede alınacak kararların önemine vurgu yapmıştır.

İzmir İktisat Kongresi'nde benimsenen Misak-ı İktisat'a göre, milli egemenliği benimseyen Türkiye, dünya siyasetinde barışçı bir yaklaşım sergilemektedir. Türkiye'nin iktisadi kalkınmasının sağlanması ve tüketileceği malları kendisinin üretmesi öngörülmüştür (Afetinan, 1982: 19). Kanunlar içerisinde hareket ettiği sürece yabancı sermaye karşıtlığı sergilenmemiştir (Afetinan, 1982: 20). İzmir İktisat Kongresi'nde benimsenen ekonomik sistem, karma ekonomik sistem örneğidir (Parasız, 1998: 3).

Lozan Barış Anlaşması, Türkiye'nin ekonomik alanda izleyeceği politikanın da ilk belirtilerini vermiştir. Lozan Barış Anlaşması'na göre kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır. Beş yıl süre ile gümrük tarifelerinin devlet tarafından düzenlenmesinin önünde kısıtlayıcı karar içermiş ve Osmanlı Devleti'nin dış borçlarının bir bölümü devralınmıştır (Eroğlu, 2007: 66). Gümrük tarifelerinde, 1929'a kadar kısıtlayıcı kararlar yer aldığından bu yıla kadar yerli sanayiye korumasız bırakmamak için ithal mallarına tüketim vergisi konulmuş, var olan ithal vergiler ise artırılmıştır. Yerli sanayi üretimini vergiden muaf tutmak ve primle desteklemek gibi tedbirler alınmıştır (Kal'a, 1998: 3307).

Türkiye’de Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte ekonomik politikalar açısından tarıma dayalı iktisadi yapıyı sanayiye dayalı bir yapıya dönüştürme isteği kuvvetlenmiştir (Buluş, 2003: 40).

1930’dan itibaren gündeme getirilen devletçilik görüşlerinde, milli bir iktisat politikasının ve milli kalkınmanın sağlanması amacıyla devletin ekonomiye müdahale etmesi ve bizzat sorumluluk alması dile getirilmiştir (Aksu, 2005: 62).

Devletçilik döneminde, devletin piyasaya müdahalesi ile millileştirme, devlet tekeli oluşturma, piyasalara ve fiyatlara müdahale, koruma ve teşvik gibi politikalar uygulanmıştır. Milli sanayiye dayalı bir kapitalizmi gerçekleştirme amacı gözetildiği söylenebilir (Kal’a, 1998: 3309).

1930 yılında, Atatürk’ün el yazıları ve notları bir kitap halinde yayımlanmış ve bu kitapta ılımlı devletçilik ifadesi yer almıştır. 1931 tarihinde ise MEB tarafından basılan Vatandaş İçin Medeni Bilgiler adını taşıyan bu kitapta, devletçiliğin niteliğini belirten “ılımlı” ifadesi kaldırılarak devletçiliğin tanımı yapılmıştır. Devletçilik; kişisel çalışma ve faaliyetleri temel almakla birlikte, mümkün olduğu kadar az zaman içinde, milletin refahına ve memleketi kaldırmak için milletin menfaatine olan işlerde, özellikle de iktisadi alanda, devletin fiilen ilgili olması şeklinde içerik kazanmıştır (Afetinan, 1972: 22-23).

Ekonomide devletçilik ilkesi, 1931 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi programına, 5 Şubat 1937 tarihinde de diğer ilkeler Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik ve İnkılapçılık ile birlikte Anayasa’ya girmiştir (Afetinan, 1972: 19).

Devletçilik uygulaması sonucu oluşturulan devlet işletmelerine İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) ismi verilmiş; ama Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) deyimi ve tanımlamaları 1960’lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanmıştır (Tecer, 2003: 56). 1964 yılında çıkarılan 440 ve 468 sayılı yasalarla KİT sisteminin hukuksal çerçevesi, yönetim ve denetim yapısı belirlenmiştir (Tecer, 2003: 57). KİT, İDT ve Kamu İktisadi Kuruluşları’ndan (KİK) oluşmaktadır. İDT, sermayesinin tümü devlete ait olan, ekonomik alanda ticari ilkelere göre çalışmak üzere verimlilik ve karlılık ilkelerine uygun olarak hareket ederek sermaye birikimine yardım eden işletmelerdir. KİK ise, sermayesinin yine tümü devletçe karşılanan, ancak tek el

niteliğindeki mallar ile temel mal ve hizmet üretmek ve pazarlamak için kurulan, kamu hizmeti ağırlıklı işletmelerdir (Tecer, 2003: 58).

Ülke kalkınması için hazırlanan 1933 tarihli Birinci Sanayi Planı'nda hammaddesi ülkede yetişen veya kısa bir zamanda ülke içerisinde elde edilmesi mümkün görülen sanayi kolları ele alınmıştır. Belirtilen sanayi kolları sermaye ve teknik kuvvete ihtiyaç duyan sanayiler olduklarından, bunların faaliyete geçmesi devlete veya milli kuruluşlara bırakılmıştır. Sanayi gelişmeleri tarım alanında da dengeli bir faaliyet zemini oluşturacaktır (Afetinan, 1972: 16). 1936 tarihinde hazırlanan İkinci Sanayi Planı ise İkinci Dünya Savaş sebebi ile uygulanamamıştır (Kepenek ve Yentürk, 2008: 71).

1942 yılında Varlık Vergisi kanunu uygulamaya konulmuş (Boratav, 1982: 258) 1944 yılında Toprak Mahsulleri Vergisi kabul edilmiştir (Boratav, 1982: 265). 1946 yılında yeni bir Sanayi Planı hazırlanmıştır. Plan'da, kalkınma ve sanayileşmenin devlet öncülüğünde gerçekleştirilmesi öngörülmüş ve dış ekonomik ilişkilerde ekonomik bağımsızlık görüşü yansıtılmıştır; (Boratav, 2009: 97) fakat bu plan da uygulanamamıştır (Boratav, 2009: 98).

Cumhuriyet'in ilanından 1946'ya kadar olan sürede ekonomik kalkınma anlayışı ile hareket edilmiş, yatırım ve üretim faaliyetlerinin artırılmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Türkiye ekonomisinde devletçi ekonomik politikalar ağırlık kazanmıştır.

2.2. 1946-1980 DÖNEMİ TÜRKİYE EKONOMİSİ

Dışa açılma, bir ülkenin iç piyasaya dönük ekonomiden uluslar arası pazar ile bütünleşmesi anlamında kullanılmaktadır. Dışa açılma kavramının sınırlarını belirlemek zor olabileceğinden bir ekonominin dışa açık olup olmadığı tartışılabilir. Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra dışa açık bir yapı sergilemeye başlamıştır. Türkiye, 1930-1947 yıllarında dışa kapalı hale gelmiş, 1980 sonrası ise tekrar dışa açılma çabası içine girmiştir (Kazgan, 1985: 32-33).

Türkiye'nin IMF, Dünya Bankası ve Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü'ne 1947'de, NATO'ya 1952'de üye olması (Boratav, 2009: 100) uluslar arası alanda siyasi ve ekonomik açıdan taraf olduğu devletleri göstermektedir.

1947 yılında Truman doktrini ile Amerika Birleşik Devletleri tarafından Marshall Finansman Mali Planı açıklanmıştır. Marshall Planı'na göre, Avrupa ülkelerinin ortak bir plan hazırlamaları halinde, bu ülkelere geniş ölçüde yardım yapılacaktır. Bunun üzerine, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu on altı Avrupa ülkesi tarafından Avrupa Ekonomik İşbirliği Komitesi kurulmuş, 1947-1951 yılları için temel mallar, üretim, tüketim, ihracat, ithalat, ödemeler dengesi ve finansman konularını içeren rapor hazırlanmıştır (Parasız, 1998: 70). Türkiye'ye de belirli bir miktar dış kaynak sağlanmıştır (Parasız, 1998: 71).

1946 tarihli Sanayi Kalkınma Planı'nın hazırlandığı dönemde Türkiye ekonomisinde devalüasyon yaşanmıştır. Ekonomik olumsuzluk nedeni ile bu plan uygulanmamış yerine 1947 tarihli Türkiye Kalkınma Planı hazırlanmıştır. Resmen uygulamaya konulmamasına rağmen 1947 tarihli plan, devletçi ve korumacı sanayi anlayışının gündem dışı kaldığını ortaya koyan bir gösterge olarak değerlendirilebilir (Boratav, 2009: 98).

1947 Sanayi Planı'nın yanı sıra, 1947 yılındaki CHP kurultayında kabul edilen parti programında devlete, özel girişimi desteklemeye ve devlet ile özel sektör arasında işbirliğine izin veren ifadeler yer almıştır (Boratav, 1982: 275). 1948 İktisat Kongresi'nde yabancı sermayeye açılma görüşü dile getirilmiştir (Kazgan, 2006: 81). Bu gelişmeler, Türkiye'de, devletçiliğin terk edilip liberal sisteme geçilme isteğinin belirtilerini taşımıştır.

1946 yılında çok partili siyasi hayata geçilmiştir. 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur. Çok partili hayata geçiş süreci, siyasi yönden bir değişimin belirtisi olduğu gibi iktisadi açıdan da sonuçlar içermiştir (Boratav, 2009: 93). Demokrat Parti özel girişimi genişletme amacı ile hareket etmiş; (Kazgan, 2006: 84) fakat 1954 yılından sonra ekonomik olumsuzluklar görülmüştür (Kazgan, 2006: 82). Demokrat Parti döneminde iktisat politikaları 1954'e kadar liberal, 1954'ten sonra ise devletçilik ve müdahalecilik yönünde gelişmiştir (Buluş, 2003: 56).

1951 yılında Dünya Bankası tarafından hazırlanan Baker Raporu'nda, Türkiye ekonomisinde devlet yatırımlarının, özel girişimin özendirilmesi için ulaşım, haberleşme gibi alanlarda yoğunlaşması belirtilmiştir. Özel kesim ile dış ülkelerdeki firmalar arasında ikili ilişkilerin geliştirilmesi önerilmiştir (Çavdar, 1992: 221).

Türkiye, 1963-1980 yılları arasında ithal ikameci sanayileşme politikaları, 1980'den sonra ise ihracata yönelik sanayileşme politikaları uygulamıştır. İthal ikameci sanayileşme politikalarının amacı, daha önce yurt dışından alınan malların ülke içinde üretilmesine elverecek biçimde yerli sanayileşmeyi sağlamaktır. Bu doğrultuda Türkiye'de öncelik, tüketim mallarının üretimine verilmiştir (Kepenek ve Yentürk, 2008: 414).

1961 Anayasası'nın başlangıç kısmında sosyal adalet ilkesi, devletin gerçekleştirmesi gereken temel bir ilke olarak yer almıştır. 1961 Anayasası'nın "Cumhuriyet'in Nitelikleri" başlığını taşıyan 2. maddesi sosyal adaleti içine alarak "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve "Başlangıç"ta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." ifadesini içermektedir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 192). 1961 Anayasası'nın 41. maddesi iktisadi ve sosyal hayat düzenini içermektedir:

İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 205).

1961 Anayasası'nın 41. Maddesinde, devletin kalkınmadaki yerine ve ekonomide planlı kalkınma dönemine işaret etmektedir. Anayasa'nın 129. maddesinde de kalkınma planının hayata geçirilmesi konusunda Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) adlı kuruma yer verilmiş ve bu kurumun kuruluş, görevleri ve kalkınma planının hazırlanmasından uygulama aşamasına kadar göstereceği aşamaların özel kanunla düzenlenmesi belirtilmiştir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 237).

DPT için 1960 yılında 91 nolu kanun yayımlanmıştır. DPT, ülkenin doğal, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkanlarını tam bir şekilde tespit ederek, takip edilecek iktisadi ve sosyal politikanın ve hedeflerin belirlenmesinde hükümete yardımcı olacak ve diğer bakanlıklar arasında eşgüdümü sağlayacaktır. Bu amaçla tavsiyelerde bulunup danışmanlık yapacaktır. DPT, hazırlanan planların uygulanmasını izleyerek sonuçlarını değerlendirecektir. DPT'nin görevleri arasında, özel sektör ile ilişkisine de değinilmiştir. DPT, özel sektöre, faaliyetlerini planın hedeflerine uygun bir şekilde gerçekleştirmesi için teşvik edici ve düzenleyici

tedbirleri tavsiye edecektir (md. 2) (RG, 5 Ekim 1960, 10621: 2274). Günümüzde DPT'nin yerine Kalkınma Bakanlığı kurulmuştur.

Kalkınma Bakanlığı'nın kurulması, 6 Nisan 2012 tarihinde kabul edilen ve 03 Mayıs 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6223 sayılı kanunun (RG, 3 Mayıs 2011, 27923: 1-4) verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu'nca 641 nolu Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kararlaştırılmıştır (RG, 8 Haziran 2011, 27958 Mükerrer: 210-229).

DPT tarafından 1980 dönemine kadar dört tane kalkınma planı hazırlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) 1963-1967; İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP) 1968-1972; Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP) 1973-1977; Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP) ise 1980 yılını da kapsayacak şekilde 1979-1983 yılları için hazırlanmıştır.

Birinci Beş Yıllık Plan'ın uygulama süresi 5 yılı kapsamakla birlikte bu plan 15 yıllık bir kalkınma süreci açısından hazırlanmıştır (DPT, 1963: 33).

İlk dört kalkınma planı Türkiye için ekonomik ve toplumsal koşulların uzun dönemde alacağı biçime yönelik olarak ortaya konulmuştur. Ekonomik ve toplumsal gelişmenin tüm yönlerini içermesi bakımından daha bütüncül özellik sergilemektedir. Kalkınma planları, kamu kesimi için emredici fakat özel kesim için yol gösterici niteliğe sahiptir. Özel kesimin, destekleme fiyatı uygulaması, seçmeli kredi sağlanması gibi yöntemlerle desteklenmeye çalışıldığı söylenebilir (Kepenek ve Yentürk, 2008: 146).

2.3. 1980 SONRASI TÜRKİYE EKONOMİSİ

Türkiye'de neo-liberal dönemin fiili başlangıcını 24 Ocak 1980 tarihli kararlar ve aynı yıl IMF ile yapılan 3 yıllık stand-by düzenlemesi oluşturmaktadır. 1983 tarihinden itibaren neo-liberal politikalar güçlendirilmiştir. 1989 tarihinde ise iktisat politikaları açısından, dış finansal serbestleşme anlamında, sermaye hareketlerine serbestlik sağlanmıştır (Sönmez, 2009: 25).

1980 sonrası gerçekleştirilen ekonomi politikaları ile iç ve dış pazar arası hareketlilik artırmıştır. Dış ticaretin serbestleştirilmesi ve özel sektörün desteklenmesi ile ulusal ve uluslar arası sermaye arasındaki etkileşim gelişmiştir.

Devletin ekonomik hayattaki etkinliğinin yerine özel sektör öncülüğünde gerçekleştirilecek yatırım söylemleri artmıştır. Ekonomide KİT'lerin yerini özel sektör işletmeleri almaya başlamıştır. Özel sektör faaliyetlerinin ve özel sektörün ekonomik etkinliğinin artırmasına neden olmuştur.

Dış ticaretin serbestleştirilmesi, özel sektörün etkinliğinin artırılması sonucu KİT'ler olumsuz etkilenmiştir. Devlet, KİT ile ekonomide bir üretici konumunda yer almış ve piyasa şartlarında KİT'ler önemli bir üretim aracı olmuştur. Devletin ekonomide etkin bir şekilde varlığını gösteren KİT'lere 1980 sonrası Türkiye ekonomisinde önceki dönemler kadar önem verilmemiştir. 1980 sonrası yeni ekonomik dönemde KİT'ler özelleştirilme sürecine tabi tutulmuştur.

Bu doğrultuda, 1980 sonrası uygulanan ekonomi politikaları içerisinde KİT'ler dahil olmak üzere tüm kamu kesiminin daraltılarak özel girişimin teşvik edilmesi; fiyat denetimini, ithal malların ve ülke içinde yabancı sermaye mallarının ortaya çıkardığı rekabetinin sağlanması; mal-hizmet ve sermaye hareketlerinin, döviz kuru ve faiz oranının giderek daha serbest koşullarda oluşması yer almaktadır (Kazgan, 2005: 197).

Bu düzenlemelere bakıldığında, Türkiye için serbest piyasa ekonomisi uygulamaları daha iyi görülmektedir. Özellikle dışa açılmayı gerektiren bir ekonomi için özel sektörün varlığı daha önemli hale gelmektedir. Piyasa şartlarında yabancı sermaye ile yatırım, üretim ve pazar süreçlerinde rekabet edecek ekonomik güçlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu açıdan özel sektörün, Türkiye'deki ekonomik sistem açısından güçlü bir sektör olması gerekmektedir.

1980 sonrası Türkiye ekonomisinde ithal ikameci sanayileşme terk edilerek ihracata dönük sanayileşme politikası benimsenmiştir. 24 Ocak kararları neo-liberal bir yaklaşım ile hazırlanmış ekonomik program özelliğini yansıtmaktadır (Karluk, 2007: 418).

24 Ocak kararları sonrasında, ekonomide kamu sektörünün payının azaltılması, devletin ekonomiye müdahalesinin ez aza indirilmesi, serbest piyasa şartlarında üretim sürecinin gerçekleşmesi gibi düzenlemeler bu dönemin özellikleridir. Serbest piyasa şartlarının sağlanması ve ekonominin bu yönde gelişmesi için yasal düzenlemelerin yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. İktisadi

kuralların işleyişinin politik olarak benimsenmesinin yanında kamu ekonomisinin işleyişi ile ilgili mevzuat düzenlemelerine gidilmiştir.

1984 tarihinde 2983 sayılı “ Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun” kabul edilerek Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu oluşturulmuş ve kanunun getirdiği düzenlemeleri uygulamak amacıyla Toplu Konut ve Kamu İdaresi görevlendirilmiştir. Kanuna göre kurulan İdare’nin, gerçek ve tüzel kişilere gelir ortaklığı hisse senedi çıkarması, belli süre işletme hakkı verilmesini yürütmesi (md. 10) (RG, 17 Mart 1984, 18344: 2-3) ve Kamu Ortaklığı Fonu’nun kullanılması ile ilgili işlemleri yerine getirmesi (md. 12) (RG, 17 Mart 1984, 18344: 4) öngörülmüştür.

1984 tarihine ait 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK’ye göre; mevcut kuruluşların veya işletmelerin bağlı ortaklık haline getirilmesi Koordinasyon Kurulu, yeni bağlı ortaklıkların kurulması ise Bakanlar Kurulu Kararı ile gerçekleşecektir (md. 22) (RG, 18 Haziran 1984, 18435: 180). İşletmeler ile ilgili olarak tasfiye, devir, satış veya işletme hakkının verilmesi, 1984 tarihinde çıkarılan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Kanun’un öngördüğü esaslara göre Kamu Ortaklığı Kurulu tarafından yürütüleceği (md. 38) (RG, 18 Haziran 1984, 18435: 184) ifade edilmiştir.

1986 tarihinde kabul edilen 3291 sayılı kanun ile bazı kanunlarda değişikliğe gidilmiş ve KİT’lerin özelleştirilmesi ile ilgili düzenleme yapılmıştır. KİT’lerin özelleştirilmesine Bakanlar Kurulunca; müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesine ise Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu (Kamu Ortaklığı Kurulu) tarafından karar verileceği belirtilmiştir. Kamu Ortaklığı Kurulu, ayrıca bu kuruluşlara ait iştiraklerdeki kamu paylarının satışı ve devri konularında da yetkili kılınmıştır (md. 13) (RG, 3 Haziran 1986, 19126: 4).

1992 tarihli 473 sayılı KHK’de, 1984 tarihli 2983 sayılı yasa ile kurulan Kamu Ortaklığı Kurulu yeniden düzenlenerek, KİT’lerde özelleştirilmesi gerekli görülenler hakkında karar vermek üzere Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu oluşturulmuştur (md. 1) (RG, 6 Ocak 1992, 21103: 2-3). Ekonomide kalkınma ve üretimde kapasite kullanımı amacıyla dile getirilen düşüncelerin özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarının belirlenmesinde etkili olacağı görüşü ifade edilebilir.

11 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe giren 3987 sayılı kanun ile Bakanlar Kurulu'na, özelleştirme uygulamalarını gerçekleştirebilmesi için gerekli düzenlemeleri yapabilmesi amacıyla KHK çıkarma yetkisi tanınmıştır. Kanunda, Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu kaldırılarak Özelleştirme Yüksek Kurulu oluşturulmuş, Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na (ÖİB) dönüştürülmüş, Bakanlar Kurulu'na, özelleştirme faaliyetlerinin yapılması konusunda yetki verilmiştir (md. 1) (RG, 11 Mayıs 1994, 21931 Mükerrer: 1-2). Yetki kanunu doğrultusunda 530 (RG, 6 Haziran 1994, 21952- 2. Mükerrer: 1-18), 531 (RG, 6 Haziran 1994, 21952- 2. Mükerrer: 19-25), 532 (RG, 6 Haziran 1994, 21952: 2. Mükerrer: 25-28) ve 533 (RG, 6 Haziran 1994, 21952- 2. Mükerrer: 29-30) sayılı KHK'ler 6 Haziran 1994 tarihinde; 546 sayılı KHK ise 7 Temmuz 1994 (RG, 7 Temmuz 1994, 21983 Mükerrer: 1-4) tarihinde yayımlanmıştır.

Özelleştirme konusunda çıkarılan KHK'ler ile gerekli düzenlemeler yapılmak istenilmiş ama Anayasa Mahkemesi (AYM)'nin 21 Temmuz 1994 tarihinde verdiği karar ile KHK'lerin dayanağını oluşturan 3987 sayılı yetki kanunu iptal edilmiştir. (RG, 5 Ağustos 1994, 22012: 28) AYM'nin kararı sonucunda KHK'ler ile yapılmak istenen düzenlemeler gerçekleştirilememiştir.

27 Kasım 1994 tarihinde özelleştirme uygulamalarının düzenlemesine ilişkin olarak 4046 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlamak için özelleştirme yapılmasına ilişkin ilkeler düzenlenmiştir (md. 1) (RG, 27 Kasım 1994, 22124: 1). Bu kanunda, Özelleştirme Yüksek Kurulu oluşturularak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Özelleştirme Fonu ve Kamu Ortaklığı Fonu kurulmuştur (md. 1). Özelleştirme kapsamına alınacak kuruluşları tespit etmek ve özelleştirme için gerekli işlemlere karar vermek Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun (md. 3) (RG, 27 Kasım 1994, 22124: 3), bu kurulun kararlarını uygulamak ise Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın görevi (md. 4) (RG, 27 Kasım 1994, 22124: 4) olarak sayılmıştır.

1995 tarihinde 4105 (RG, 2 Mayıs 1995, 22275: 1-2) ve 4108 sayılı kanun (RG, 2 Haziran 1995, 22301: 1-12) ile 1994 tarihli 4046 sayılı kanunda değişiklik yapılmıştır. 1994 tarihli 4046 sayılı kanunda özelleştirme yöntemlerini, değer tespitini ve ihale yöntemlerini içeren 18. maddesi içerik olarak 1997 tarihinde AYM'de dava konusu olmuş ve AYM kararı sonucunda bu madde iptal edilmiştir

(RG, 8 Ağustos 1997, 23074: 14-15). Söz konusu madde ile ilgili yeni bir düzenleme yapılmıştır (RG, 8 Nisan 1997, 22958 Mükerrer: 1-4).

4046 sayılı kanunda Özelleştirme Fonu'ndan genel bütçeye kaynak aktarılamayacağı, ayrıca bu kanunun Geçici 8. maddesi gereğince Kamu Ortaklığı Fonu'na yapılacak aktarmalar dışında, Özelleştirme Fonu'ndan diğer herhangi bir fona aktarma yapılmayacağı belirtilmiştir (md. 10) (RG, 27 Kasım 1994, 22124: 7). Geçici 8. maddeye göre 4046 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar Kamu Ortaklığı İdaresi tarafından yüklenilmiş olan yatırım projelerinin finansmanının ve borçların, ödeme tarihlerinde Özelleştirme Fonu'ndan ödeneceği; Özelleştirme Fonu'nda yeterli miktar bulunmaması halinde söz konusu borçların Kamu Ortaklığı Fonu'ndan karşılanacağı belirtilmiştir (RG, 27 Kasım 1994, 22124: 21). 26 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4568 sayılı kanun ile 4046 sayılı kanunda yer alan geçici 8. madde yürürlükten kaldırılmıştır (md. 5) (RG, 26 Mayıs 2000, 24060: 3). Özelleştirme Fonu'nun nakit fazlası, Hazine'nin iç ve dış borç ödemelerinde kullanılmak üzere Hazine hesaplarına aktarılacağı, Özelleştirme Fonu'ndan diğer herhangi bir fona aktarma yapılamayacağı yer almıştır (md. 2) (RG, 26 Mayıs 2000, 24060: 2).

2003 tarihinde kabul edilen 4971 sayılı “Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile 4046 sayılı kanunda değişiklik yapılmıştır (RG, 15 Ağustos 2003, 25200: 11-18).

2005 tarihinde ise 5398 sayılı kanun ile 4046 sayılı kanunda değişiklik yapılmıştır. 4046 sayılı kanunun adı “Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir (md. 1) (RG, 21 Temmuz 2005, 25882: 1). Değer tespit sonuçlarının, gerekli işlemlerin yerine getirilmesinin ardından kamuoyuna duyurulacağı ifade edilmiştir (md. 5) (RG, 21 Temmuz 2005, 25882: 2). Özelleştirme uygulamaları ilişkin idari davaların, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görüleceği belirtilmiş ve idare, taraf olduğu dava ve takiplerde idare harçtan muaf tutulmuştur (md. 9) (RG, 21 Temmuz 2005, 25882: 6).

Türkiye’de, özelleştirme faaliyetleri, hisse senetlerinin borsalarda halka, menkul kıymetler yatırım fonlarına ve menkul kıymetler yatırım ortaklıklarına satışı; ihale yoluyla satışı; halka arz; blok satışı; tesis, varlık satışı ve devri yöntemleriyle

yapılmaktadır. (Tecer, 2003: 71-72) Yıllar itibari ile özelleştirme rakamları Türkiye’deki özelleştirme uygulamaları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 1
Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları 1986-2013

Yıllar	Özelleştirme Tutarı (\$)
1986	954.895
1987	832.842
1988	26.856.987
1989	131.199.960
1990	485.989.167
1991	243.841.620
1992	422.881.905
1993	567.538.720
1994	411.754.739
1995	572.456.490
1996	291.998.907
1997	465.517.964
1998	1.019.715.144
1999	38.328.651
2000	2.716.535.851
2001	119.801.096
2002	536.475.542
2003	187.087.491
2004	1.282.842.129
2005	8.222.240.230
2006	8.096.165.461
2007	4.258.629.659
2008	6.259.205.187
2009	2.274.985.158
2010	3.085.478.836
2011	1.358.418.074
2012	3.020.692.247
2013*	209.883.453
TOPLAM	46.308.308.405

Kaynak: 1986-2011 rakamları: (Doğan, 2012: 24). <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (08 Nisan 2013).

2012 ve 2013 rakamı: http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm (08 Nisan 2013)

*: 2013 yılına ait rakam 08 Nisan 2013 tarihi itibari ile geçerlidir.

Özelleştirme faaliyetleri 1986 yılından itibaren değişik oranlarda gerçekleşmiştir. Özelleştirme rakamları açısından 1998, 2000 yılları ve 2004-2012 arası yıllar dikkat çekmektedir.

III. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÖZEL ÖĞRETİMİN GELİŞİMİ

Tarihsel gelişimi içinde özel öğretim kurumları, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden itibaren devletin gündemine gelmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’nde varlığını sürdürmüştür. Özel öğretim kurumları, eğitim öğretim kademelerinde, özel kurs ve dershaneler alanında faaliyetlerini sürdürmektedir.

3.1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ ÖZEL ÖĞRETİM

Osmanlı Devleti’nin, eğitimi bir kamu görevi olarak üstlenmesi 1839 tarihli Tanzimat Fermanı sonrası döneme rastlamaktadır (MEB, 1973: 5). 18. y.y.’da Osmanlı Devleti’nde, geri kalmışlığın farkına varıldığında, modern devlet anlayışı içinde kendini yenileme isteği ile birlikte kamu hizmetlerini sunma anlayışı da gelişmiştir. Bu yenilik, eğitim sisteminde, eski ile yeni okulların bir arada bulunduğu bir şekilde kendini göstermiştir (Vahapoğlu, 1997: 80-81).

Bu dönemde, Osmanlı’nın okul sistemine bakıldığında bunların; medrese, mektep gibi geleneksel okullar; rüşdiye, idadi, askeri okullar gibi yenileşme döneminde açılan ve devlete bağlı okullar; Müslüman olmayan cemaat teşkilatları ile yabancı misyon ve yabancı hükümetlere bağlı okullar olduğu görülmektedir (Uygun, 2003: 109). Tanzimat dönemi ile başlayan yenilik hareketleri, eğitim sistemi içinde kendini yeni tip okullar aracılığı ile hissettirmiştir. Devlet okullarının yanında yabancı ve azınlık okulları faaliyet göstermiştir. Tanzimat Fermanı’nın Müslim ve gayri Müslim halka yönelik düzenlemeler içermesi ve gayri Müslimlerin hakları konusunda iyileştirici niteliğe sahip olmasının sonuçları, sadece siyasi alanda değil eğitim alanında da görülmüştür. Kamu eğitim anlayışının sonunda yapılan düzenlemeler, özel öğretim kurumlarını da kapsayacak şekilde ortaya konulmuştur.

Bu nedenle Tanzimat sonrası dönem, eğitim alanındaki düzenlemelerle, hem kamu eğitimini hem de özel öğretim anlayışını yansıtmıştır.

Osmanlı Devleti'nde yabancı ve azınlık okulları faaliyet göstermiştir. Devlet sınırları içerisindeki milletlere tanınan inanç serbestliği, eğitim-öğretim alanında da uygulanmıştır. Her tebaanın eğitim kurumu ile buralarda uygulanan program değişiklik göstermiştir (Sezer, 1999: 5). Yabancıların açtıkları okulların artmasında Osmanlı Devleti'nin yabancılara vermiş olduğu kapitülasyonlar önemli bir rol oynamıştır (Haydaroğlu, 1993: 9).

Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminde yaygın olarak, medreseler ile yönetimdeki veya varlıklı kişilerce kurulan sıbyan okulları yer almıştır. Medreseler, mali açıdan bir vakfa bağlı olmuş; (Özkaya, 2004: 85) sıbyan okullarına ise giderlerinin karşılanması için yaptıranlar kendi mülklerinden gelir sağlamışlar ve bu okullar bir vakfa bağlanmıştır (MEB, 1973: 5).

Eğitimin öneminin anlaşıldığı bir döneme denk gelen 1839 tarihli Tanzimat Fermanı, modern eğitime ilişkin bir ifade taşımasına (Koçer, 1991: 48) rağmen özel okulların yaygınlaşması, batılılaşma hareketi için önemli bir dönüm noktası olan Tanzimat ile birlikte başlamıştır. Türk eğitim tarihinde, bugünkü anlamda tanım bulan özel öğretimin resmi belgelerde yer alması 1856'daki Islahat Fermanı ile başlamıştır (Uygun, 2003: 109). Islahat Fermanı'na göre her bir cemaat okul açma hakkına sahiptir; fakat öğretim usulü ve görevlendirilecek öğretmenlerin seçimi konusunda düzenleme getirilmiştir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 18). Islahat Fermanı ile bütün cemaatler, sanat, sanayi ve genel eğitim verecek okullar açmaya yetkili kılınmış; ancak bu okullar bir maarif meclisinin gözetim ve denetimine bırakılmıştır (Vahapoğlu, 1997: 68).

Tanzimat döneminden itibaren azınlıkların ve yabancıların özel okul açma girişimlerinden söz edilirken Türkler'in ise bu noktada yetersiz kaldıkları görülmüştür (Koçer, 1991: 115). 19. y.y. siyasi ortamında eğitim alanında, Türkler'in girişimciliğinde özel okul anlayışının önemli miktarda geliştirilememesi üzerine çeşitli düşünceler dile getirilmiştir.

Tanzimat ve Islahat Fermanları'ndan sonra Osmanlı Devleti'nde, özel okulların yabancılar ve azınlıklar tarafından geliştirilmesine rağmen Türkler tarafından geliştirilemediğini değerlendiren Ergin, (1977a: 508) bu yıllarda Türkler

tarafından özel okul açılıp açılmadığının, açılmış ise de sayılarının ve adlarının anlaşılamamakta olduğunu bildirerek, özel okulların, Türkler tarafından geliştirilememesinin nedenini, Türk ve İslam unsurunun her şeyi hükümetten beklemesi olarak değerlendirmiştir. Akyüz ise, (2011: 173) özel gelirlerle kurulan vakıfların eğitim ihtiyacını karşılama amacı düşünüldüğünde, bu açıklamanın tartışılabilirliğini ve Türkler'in paralı özel okul açmamasının asıl nedeninin, yeni ortaya çıkan para kazanma temeline dayalı ticari amaçlı okul açma düşüncesini yadırgamaları olabileceğini belirtmiştir. Uygun ise (2003: 112) Türk toplumu ile Batı toplumunu sosyo-ekonomik gelişim farklılığı üzerinden değerlendirerek Türk toplumunun, Sanayi Devrimi sonrası Batı üretim ilişkileri içerisinde gelişen yenilik hareketlerinden geç haberdar olduğunu belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nde, varlıklı kişilerce mektep ve medreseler aracılığı ile eğitim faaliyetine destek verilse de Türk –İslam unsurunun Batı'ya göre hem sosyo-ekonomik açıdan geri kaldığından hem de Batı tarzı özel okullar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığından özel okulların geliştirilemediğini ifade etmiştir.

Özel okulların belgelerde yer almasının yanında devlet teşkilatı içinde yer alması da Tanzimat döneminde gerçekleşmiştir. Özel okullar, eğitim işlerinden sorumlu bir bakanlığın kurulması ile bakanlığın birimleri arasında yer almaya başlamıştır. Öncelikle, 1838 yılında Mekatib-i Rüştîye Nezareti kurulmuş; (MEB, 1973: 11) fakat istenilen düzeni kurmakta yeterli olamayınca bunun yerine 1845 yılında geçici Maarif Meclisi toplanmış ve Mekatib-i Umumiye Nezareti kurulmuştur (MEB, 1973: 12). Osmanlı Devleti'nde, açılan okulların artması, okulların anayasal belgeye girmesi karşısında yeni düzenleme gerekmiştir. Okullardan sorumlu Mekatib-i Umumiye Nezareti'nin adı 1857 yılında Maarif-i Umumiye Nezareti olarak değiştirilmiş ve 1861 yılında yayınlanan genelge ile Maarif Nezareti'nin görevleri belirtilmiştir (Koçer, 1991: 64). 1845 yılında Geçici Maarif Meclisi, sonrasında ise Daimi Maarif Meclisi kurulmuş ve 1851'de bu Meclis'e Encümen-i Daniş eklenmiştir. Bu meclis, Maarif Nezareti'nin kuruluşundan sonra Meclis-i Maarif-i Umumiye adını almıştır. 10 Şubat 1864'te Maarif Meclisi ikiye bölünerek biri Özel Okullar Dairesi diğeri Genel Okullar Dairesi olmuştur. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre Maarif Nezareti yeniden yapılandırılmak istenmiştir (Koçer, 1991: 88). Nizamname'de özel okulların hukuki yapısı çizilmiştir.

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin birinci maddesinde, Osmanlı Devleti'nde bulunan okulların genel ve özel okullar olmak üzere iki kısımdan oluştuğu yer almaktadır. Buna göre; genel okulların gözetim ve idaresi devlete aittir. Özel okulların ise gözetimi devlete, kuruluş ve idaresi ise kişilere veya okulu açan cemaate aittir (Cevad, 2002: 404). Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre, öğretim kademeleri ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır (Vahap, 1997: 87). Nizamname ile Osmanlı Devleti, eğitim alanındaki düzenlemeler ile sadece yabancı okulları değil kendi okullarını da bir düzen ve denetim altına almak istemiştir (Haydaroglu, 1993: 23).

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre özel okullar, Osmanlı'daki kişi ve cemaatler veya yabancılar tarafından açılan, masrafları okul sahiplerince ya da bağlı bulundukları vakıflarca karşılanan kuruluşlardır. Nizamname'ye göre; özel okul açılabilmesi için bu okullarda öğretmenlik yapmak isteyenlerde diploma bulunması, okullardaki müfredatın onaylanması ve özel okul açılması için ruhsat alınması gerekmektedir (Cevad, 2002: 425).

1876 tarihli Kanun-ı Esasi'de (Kili ve Gözübüyük, 2006: 38) eğitim faaliyetinin serbestliği yer almış ve eğitim ile ilgili olarak belirlenen kanunlara uymak şartıyla Osmanlı'da herkesin genel ve özel okullar açmaya izinli olduğu ifade edilmiştir (md. 15). Bütün okullar devletin gözetimi altındadır (md. 16).

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrası, Osmanlı hükümetinin ekonomik yönden sıkıntı içinde bulunduğu bir dönemde, özel girişim sonucu yeni okullar açılmıştır. Bu dönemde özel okullar, çoğu zaman, birkaç kişi bir araya gelerek kimisinin sermayesini, kimisinin ilmini, kimisinin de yönetim işleri ile ilgili yeteneğini kullanarak ortaya çıkmıştır. Özel okullar, ücretli öğrencinin yanında bir miktar da ücretsiz öğrenci okutmuşlardır (Ergin, 1977b: 937). Bu özel okulların müdür ya da kurucuları okullarını tanıtmaya çalışmışlar ve eğitim-öğretim alanındaki yenilikleri gerçekleştirmeye önem vermişlerdir. Devrin ileri gelen hocalarını okullarında ders vermeye davet ederek okullarının isimlerini duyurmuşlardır. Bu özellikleri ile değerlendirildiğinde özel okulların, varlıklı ailelerin çocuklarına eğitim-öğretim hizmeti vermekle hükümetin eğitim alanındaki yükünü hafiflettiği söylenebilir (Ergin, 1977b: 937-938).

Islahat Fermanı sonrası dönemde Osmanlı Devleti'nde, eğitim ihtiyacını karşılamaya yönelik okulların açılması konusunda yeterli gelişme sağlanamamıştır (Somel, 2010: 323). Diğer yandan 2. Abdülhamid devri özel Müslüman okullarının yaygınlaştığı bir dönem olmuştur. 2. Abdülhamid devrinde, özel Müslüman okullarının kurulması hem teşvik edilmiş hem de bu okullar denetim altında tutulmaya çalışılmıştır (Somel, 2010: 332).

Galatasaray Lisesi, 1868 yılında, Osmanlı Devleti tarafından Osmanlıcılık fikrine hizmet etmek ve Batı karşısında eğitim alanında gelişme sağlandığını göstermek için devlet desteği ile kurulan (Akyüz, 1992: 101) Batı sistemi okul örneği olmuştur (Koçer, 1991: 80). Galatasaray Lisesi'nden, varlıklı Türk ailelerinin çocukları ile en çok da Bulgarlar istifade etmişlerdir. İlk zamanlarda ücretinin yüksek olması bu okula rağbet gösterilmemesinin nedenleri arasında yer almıştır (Ergin, 1977a: 483). Galatasaray Lisesi ile ilgili olarak alınan kararlarda, ilk açılışta bu okula girecek olan öğrencinin yarısının ücretsiz devam edebilmesi yönünde kolaylık sağlanmıştır (Ergin, 1977a: 484).

Yabancıların açtıkları özel okulların ilki olarak 1863'te Amerikalılarca faaliyete geçirilmiş olan Robert Koleji, Türkler'de ise 1864 yılında açılması için hazırlıklara başlanan Darüşşafaka sayılabilir (Koçer, 1991: 71). Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye adındaki kuruluş tarafından açılan Darüşşafaka, lise düzeyinde en başta gelen özel okul olarak 1873 yılında öğretime başlamışsa da asker ve zabıt olan hocalarının cepheye gitmeleri sebebiyle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan etkilenmiş, öğretime bir yıl kadar ara vermek zorunda kalmıştır. Darüşşafaka, yeteri kadar lise düzeyinde sınıf açarak tam olarak öğretime 1878 yılından sonra başlamıştır (Ergin, 1977b: 946). 1884 tarihinde Şemsülmaarif adındaki okul muhtemelen Rüşdiye düzeyindeki ilk Türk özel okuludur. 1882'de hem İptidaiye hem de Rüşdiye sınıfları bulunan Mekteb-i Hamidi, 1884'ten sonra Rehber-i Marifet, 1885'te Ravza-i Terakki ve Nümune-i Terakki, 1888'de Bürhan-i Terakki adlı özel okullar açılmıştır (Akyüz, 2011: 240).

1887-1888 tarihinde 17'ye ulaşan özel okulların sayısı 1903 yılına kadar İstanbul'da 28'e ulaşmıştır. 1883'den 1903 yılına kadar, Osmanlı Devleti'nde çok sayıda özel okul açılmış; fakat bu okulların öğretime devam etmeleri ancak kurucu ya da müdürlerinin kişisel yetenek, bilgi gücü veya servetleriyle sağlanmıştır. Bu

durumda, eğitimi sürdürmek isteği karşısında diğerleri ile rekabet edilememesi, kurucularının ölümünden sonra başka biri tarafından devam ettirilememesi ve okul binalarının kira sorunu o dönemde özel okulların kapanmasına neden olmuştur (Ergin, 1977b: 939-940).

1903 yılı itibari ile İstanbul'da İptidaiye ve Rüştîye sınıfları bulunan 28 özel Türk okulunda öğrenci sayısı da yaklaşık olarak 4500 kadar olmuştur. Yine azınlık ve yabancı okulları da gelişmiştir. Selanik başta olmak üzere bazı büyük Rumeli şehirlerinde Rum, Ermeni, Yahudi gibi azınlıkların özel okullarıyla hemen her milletten yabancı okulların bulunuşu ve onların daha iyi eğitim öğretim yapmaları, özel Türk okullarının gelişmesine, Türk öğretmenlerinin kendilerini ve Türk çocuklarını geliştirme çabalarına sebep olmuştur (Akyüz, 2011: 240-241).

Diğer yandan, İkinci Meşrutiyet yıllarında, azınlık ve yabancı okullar karşısında özel Türk girişimcilerinin bazı faaliyetleri görülmüştür. Türkler, özel öğretimi geliştirmek, Türk çocuklarına hizmet vermek için yabancı özel okullar karşısında bazı cemiyetler açmışlardır. 1909'da Kadıköy'de Osmanlı İttihat Mektepleri Cemiyeti kurulmuş, Türk özel okul kurucuları da bir araya gelerek Osmanlı Mektepleri Tevhid-i Mesai Cemiyeti adı altında yine İstanbul'da örgütlenmişlerdir. Özel okul kurucuları tarafından, okullarından mezun olanların İdadi öğretimini de özel olarak yapmaları amacıyla 1911 yılında Mekatib-i Hususiye İdadisi adıyla bir okul kurulmuştur (Akyüz, 2011: 277).

İkinci Meşrutiyet devrinde eğitim işlerini yeniden düzenlemek ve Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ni günün ihtiyaçlarına cevap verecek bir kanun haline getirmek için çalışmalar yapılmıştır. Maarif-i Umumiye Kanun tasarısının ilköğretime ait olan kısmı Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu, 1913 yılında kabul edilmiştir (Unat, 1964: 28). Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkatı, okul öncesi eğitim kurumlarının açılmasına imkan sağladığından 1915 yılında Ana Mektepleri Nizamnamesi yayınlanmıştır (Unat, 1964: 41).

Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkatı'nda, ilköğretim seviyesinde özel okullara yer verilmiştir. 1915 yılında özel okullarla ilgili olarak yayımlanan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi ile özel okulların açılış ve işleyişi ile ilgili usul ve esaslar belirtilmiştir (Özkaya, 2004: 85). Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'ne göre; özel okullar, hükümet tarafından tanınmak üzere giderleri kişiler tarafından karşılanan ve

Türkiye’den cemaat, cemiyet veya şirketler tarafından açılışı sağlanan okullar olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda bir veya birkaç fen, lisan veya sanat öğretimini gerçekleştirmek üzere açılan dershaneler de özel okullar arasında sayılmıştır (md. 1) (Hususi Mektepler Talimatnamesi, 1941: 214). Talimatname’nin ikinci bölümü kuruluş ve açılış şartlarından oluşmaktadır. Özel okulların kurulması ruhsatname alınması şartına bağlıdır. Ruhsatname almak isteyenlerin dilekçe ile başvurmaları gerekmektedir (md. 11) (Hususi Mektepler Talimatnamesi, 1941: 214). Bir kimse birden fazla okul kurabilir; fakat birden fazla okulun sorumlu müdürü olamamaktadır (md. 14) (Hususi Mektepler Talimatnamesi, 1941: 215).

1921 yılında Maarif Kongresi gerçekleştirilmiştir. Maarif Kongresi, Türkiye’nin ilk eğitim kurultayıdır (Sarıhan, 2009: 14). Danışma içerikli bir kongredir. İlk ve orta öğretimin hem içeriği hem de süreleri tartışılmış; fakat varılan sonuçlar uygulanamamıştır. Bununla birlikte, alınan kararlar, Cumhuriyet döneminde yeniden yapılandırılacak olan eğitim sistemi için önemli bir düşünce birikimi sağlamıştır. Mustafa Kemal, açılış konuşmasında, ulusal bir eğitim sistemi kurulması gereğini vurgulamıştır (Sarıhan, 2009: 146). Kurtuluş mücadelesinin devam ettiği bir ortamda, savaş sonrası şekillenecek siyasi yapının eğitim konusunda nasıl bir tavır takınacağını anlaşılmaması açısından 1921 kongresi önemli bir veri haline gelmektedir. Eğitim sisteminin yapılandırılması ve niteliği üzerinde fikir vermektedir.

3.2. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖZEL ÖĞRETİM

Cumhuriyet’in ilanı, Türkiye’de yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Siyasi, sosyal, ekonomik alanlarda yeniliklerin uygulandığı bir dönemde, eğitim öğretim alanında da düzenlemeler yapılmıştır. Eğitim öğretim alanında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu, kendi dönemindeki ve sonrasındaki eğitim sistemi için temel teşkil etmiştir.

Milli Mücadele’nin başarı ile sonuçlanmasının ardından gerçekleşen Lozan Konferansı’nda gündeme gelen konulardan biri de yabancı okullar olmuştur (Sezer, 1999: 15). Yabancı okulların Lozan Anlaşması çerçevesinde hukuki açıdan tanınması, görüşmeleri gerçekleştiren delegelerin karşılıklı mektupları ile dile

getirilmiştir. Lozan Anlaşması sürecinde Türk tarafı, İtalya, İngiltere ve Fransa'nın temsilcilerine görüşlerini yazmış ve bunlara cevap olarak bu devletlerin temsilcilerinden, görüşlerini içeren mektuplar gelmiştir (Vahapoğlu, 1997: 199). Böylece 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması sonucu azınlık ve yabancı okullar ile ilgili düzenlemede, azınlıklara, masrafları kendilerine ait olmak üzere okul açabilme ve buralarda kendi dilleri ile öğretim yapabilme hakkı tanınmış; fakat Türkçe'nin de zorunlu olarak okutulabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, mümkün olduğu ölçüde bu okullara devlet, belediye gibi kurumların bütçesinden ödenek ayrılacağı ifade edilmiştir. Yabancı okullar konusunda ise Lozan Anlaşması'na ekli mektuplardan sonuç çıkmaktadır. Buna göre İngiltere, Fransa ve İtalya'ya ait yabancı okullar tanınmıştır (Akyüz, 2011: 374). Amerika ile Lozan Anlaşması sürecinde kabul edilen 6 Ağustos 1923 tarihli Anlaşmada Amerikan kurumları ile ilgili bir düzenleme bulunmaktadır (Sezer, 1999: 16).

Bu durumda, yabancı okulların varlığının üç aşamalı şekilde kabul edildiği görülmektedir. Birinci grupta yer alan İngiliz, Fransız ve İtalyan okulları Lozan Anlaşması sonucunda karşılıklı olarak verilen mektuplarla tanınmıştır. İkinci olarak Amerikan okulları 1931 tarihinde yapılan anlaşma ile şekil kazanmıştır. Üçüncü grupta yer alan diğer devletlere ait öğretim kurumlarının ise daha önceden fermanlarla kazanılmış haklarının devamı niteliğinde varlığı tanınmıştır (Vahapoğlu, 1997: 264). Yabancı okulların varlığının devamı açısından Türk tarafı öncelikle kazanılmış haklara dokunmamış; ancak bu okulların durumu Türk iç hukukuna ait bir konu halini almıştır (Sezer, 1999: 16).

Osmanlı Devleti'nde, son dönemlerinden itibaren değerlendirildiğinde, eğitim öğretim alanında geleneksel kurumlar ile Tanzimat döneminde açılan batı tarzı kurumlar bir arada bulunurken azınlık okulları ve yabancı okullar da varlık göstermiş, her birinde farklı programlar uygulanmıştır. Bu çeşitlilik karşısında öğretimin birleştirilmesi için 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkartılmıştır (Akyüz, 2011: 329). Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Eğitimin, milli kültür değerleri etrafında gerçekleştirilmesi isteği yansıtılmıştır (Sakaoğlu, 2003: 169). Eğitim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ile eğitim işlerinin tek elden

yürütülmesi mümkün olmuştur. Yapılan düzenlemelerde eğitimde laiklik ilkesi doğrultusunda önemli bir adım atılmıştır (Akyüz, 2011: 330).

Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1925 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ikinci dönem üçüncü toplanma yılını açarken yaptığı konuşmada, ülkenin içinde bulunduğu şartları ve alınan mesafeyi değerlendirerek eğitim konusunda da görüşlerini belirtmiştir. Atatürk, eğitim ile ilgili olarak öncelikle, ailelerin kız ve erkek çocuklarının eğitimi için gösterdikleri istek ve coşkudan övgü ile söz etmiş; TBMM'nin ve Cumhuriyet Hükümeti'nin bu konuda büyük gayret gösterdiğini, bilim ve eğitimde ilerlemeye yönelik genel isteği yerine getirebilme noktasında aşılması gereken mesafeler olduğunu belirtmiştir. Bu noktada Atatürk, "...Önümüzdeki yıl için sizlerden devletçe yapılabilecek en büyük özveriyi rica ederken, varlıklı olan vatandaşlarımıza da korunmaya muhtaç olan çocuklarımızı özel girişimleri ile okutup yetiştirmelerini önemle öğütlerim..." (Sevim ve diğer, 2006: 685-686) sözleri ile varlıklı kişilerin üstleneceği role vurgu yapmıştır. Atatürk'ün dile getirdiği bu düşüncelerin katkısı ile 1928 yılında Türk Eğitim Derneği kurulmuş ve Türk Eğitim Derneği'nin kurucusu olduğu vakıflar tarafından özel okullar açılmıştır (MEB, 1996b: 2).

Cumhuriyet'in ilanının ardından Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim alanındaki artan etkisi ile birlikte eğitimde başlatılan yenilikler devlet okullarının gelişimini artırmıştır. İlköğretim düzeyinde faaliyette bulunanlar olmak üzere özel okulların bu dönemde önemi azalmıştır. Özel okulların, bu dönemde yaygınlık gösterememesinin temel nedenleri, ilköğretimin devlet tarafından parasız gerçekleştirilmesi ve ilkokul ihtiyacını karşılamaya yönelik resmi okul binalarının inşa edilmesi olarak görülebilir. Bunun yanında, Cumhuriyet'in ilanının ardından özel okulların devlet okulları karşısında varlık göstermesi ve rekabet etmesi güçleşmiştir. 1938 yılı itibari ile İstanbul'da 1 özel anaokulu, 2 özel ilkokul ve 1 özel ortaokul, 7 özel lise faaliyette bulunmuştur (Ergin, 1977c: 2076). Aynı yıl azınlıklar açısından, Ermeniler'e ait 34 ilkokul, 1 ortaokul, 3 lise; Museviler'e ait 6 ilkokul ve 1 lise; Rumlar'a ait 43 ilkokul, 3 ortaokul ve 4 lise düzeyinde okul faaliyet göstermiştir. Yabancılarla ait ise 3 Fransız, 1 İran, 5 İtalyan, 1 Alman, 3 Amerikan, 2 Avusturya, 1 Bulgar, 7 Fransız, 2 İngiliz okulu faaliyet göstermiştir. 10 yıl öncesine kadar 300'e yakın tespit edilen özel okullarının sayısındaki azalma görülmektedir (Sakaoğlu, 2003: 221).

3.2.1. Anayasa, Yasa ve Kararlarda Özel Öğretim

Anayasa’da yer alan kararların kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik gibi kurallar ile düzenlenmesi, yapılmak istenen uygulamalara işlerlik kazandırmaktadır. Kişi, kurum, işletme gibi tarif edilebilecek birimlerin iş ve eylemleri geçerli zemin olarak mevzuat düzenlemelerine dayanmaktadır.

Özel öğretim kurumlarının varlığına Anayasa başta olmak üzere kanun ve yönetmeliklerde rastlanılmaktadır. Mevzuat düzenlemelerinde özel öğretim ile ilgili kısımlar özel sektörün eğitim ile ilgisinin yasal dayanağını oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze mevzuat düzenlemelerini ve özel okullar ile ilgili kararları incelemek özel eğitim öğretim kurumlarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.2.1.1. Anayasalarda Özel Öğretim

1924 Anayasası’nın 80. maddesinde yer alan ifadelere göre hükümetin gözetimi ve denetimi altında, kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 145). 87. madde ile kadın ve erkek bütün Türkler’in ilköğretime devam etmesi bir ödev olarak tanımlanmış ve ilköğretimin Devlet okullarında parasız olduğu (Kili ve Gözübüyük, 2006: 147) ifade edilmiştir.

1961 Anayasası’nda eğitimin, devletin resmi kurumları aracılığı ile gerçekleştirilen bir alan olarak görülmesinin yanında özel teşebbüse de yer verilmiştir. Öğrenimin sağlanması ile ilgili olarak 50. maddede “ ...Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindendir....” ifadesi ile devletin eğitimdeki yeri gösterilmiştir. Aynı maddede ilköğrenimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu belirtilmiştir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 207).

1961 Anayasası’nın “Bilim ve Sanat Hürriyeti” başlığı altında düzenlenen 21. maddesinde, özel öğretim kurumlarının açılabilceği yer almıştır. İlgili maddede herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Maddenin devamında yer alan “ ...Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir. Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen

seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir....” ifadesi, (Kili ve Gözübüyük, 2006: 197) 1961 Anayasası’nda özel öğretim kurumlarının Anayasal dayanağını oluşturmuştur. 1961 Anayasası’nın 120. maddesinde ise “ ...Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur....” ifadesi (Kili ve Gözübüyük, 2006: 232) ile yükseköğretime yönelik düzenleme yapılmış ve üniversitelerin hukuki yönden kuruluş biçimi tanımlanmıştır.

Yüksekokul düzeyinde özel öğretim kurumları 1962 yılından itibaren açılmış, 1969 yılında özel yüksek okulların sayısı 44 olmuştur. 1970 ve 1971 yıllarında yeni özel yüksek okul açılmamış, bazıları ise faaliyetine son vermiştir. Özel yüksek okulların faaliyet gösterdikleri yıllar içinde öğrenci sayılarında artış görülmüştür. Bunun nedenleri arasında, devlet üniversitesine, akademilere ya da yüksek okullara her yıl yüksek öğrenim görmek üzere başvuranların sayısının artmasına rağmen bu kurumların başvuranları kabul edebilecek kapasiteye sahip olmaması görülmektedir (Dikmen, 1971: 11-12).

AYM, 1971 tarihinde, yüksek okul düzeyindeki öğretim kurumlarını üniversite niteliğinde değerlendirmiş ve 1961 Anayasası’nın, üniversitelerin ancak devlet tarafından kurulabileceğini ifade eden 120. maddesini dayanak alarak özel yüksek okulların faaliyetlerini engellemiştir (RG, 26 Mart 1971, 13790: 6).

1982 Anayasası’nın 42. maddesi, “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” başlığı ile düzenlenmiştir. Eğitim öğretimin, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre Devletin gözetim ve denetimi altında yapılması belirtilmiş, özel okullarla ilgili olarak “ ...Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir....” kararı yer almıştır (Kili ve Gözübüyük, 2006: 307). 130. maddede ise üniversitelerin Devlet tarafından kanunla kurulacağının ifade edilmesinin ardından “...Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir....” ifadesi üniversitelerin kuruluşunu belirlemiştir (Kili ve Gözübüyük, 2006: 345).

3.2.1.2. Yasal Düzenlemelerde Özel Öğretim

1961 yılında kabul edilen İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda resmi okullar ile birlikte özel okullar da belirtilmiştir (md. 4) (RG, 12 Ocak 1961 10705: 3068). 1973 yılında yürürlüğe giren ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) faaliyetlerini düzenleyen Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, Türk milli eğitim sisteminin genel ve özel amaçları belirtilip bu doğrultuda eğitim öğretim yapacak her türlü okulun MEB'e bağlı olarak bu amaçlar doğrultusunda faaliyet göstereceği ifade edilmiş ve özel okullar da kanun kapsamında yer almıştır (RG, 24 Haziran 1973, 14574: 5). Kanunun 1983 yılında düzenleme yapılmış hali ile ilkokul, ortaokul, lise veya dengi okullar, MEB'in izni ile faaliyete başlayabilmekte ve bu okulların dereceleri MEB tarafından belirlenmektedir. Ülkede faaliyet gösteren okullar olarak resmi ve özel okullar ifade edilmiştir (md. 16) (RG, 18 Haziran 1983, 18081: 7).

Günümüzde özel öğretim kurumları ile ilgili olarak 2007 tarihinde kabul edilen 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu (ÖÖKK) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 1-8) geçerlidir. Tarihsel gelişim süreci içerisinde ise 1965 yılında kabul edilen 625 sayılı ÖÖKK, (RG, 18 Haziran 1965, 12026: 1-3) 1983 tarihli 2483 (RG, 18 Haziran 1983, 18081: 8-13); 1984 tarihli 3035 (RG, 28 Temmuz 1984, 18472: 1-5); 1985 tarihli 3236 sayılı (RG, 9 Kasım 1985, 18923: 3) kanunlar ve 1986 tarihli 254 (RG, 19 Mart 1986, 19052: 5); 1988 tarihli 326 sayılı (RG, 2 Haziran 1988, 19830: 17) KHK'ler ile değişikliğe uğramış, 5580 sayılı yeni ÖÖKK'nin kabul edildiği 2007 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

5580 sayılı yeni ÖÖKK, özel öğretim kurumlarına yönelik olarak bu kurumlara açılış izni verilmesini, bu kurumların işleyiş, yönetim ve personel çalıştırma ilkelerini, gözetim ve denetimini düzenlemektedir (md. 1) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 1). Kanun, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip kişi ya da kurumlarca açılan özel öğretim kurumları ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarını kapsamaktadır. Kanunun 1. maddesinin kapsamına göre, özel öğretim kurumları, MEB'den izin alınarak ve MEB'e bağlı olarak açılabilir.

Özel okul açma başvurusu ilgili yerin Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yapılmakta, okulun açılışına izin ise MEB tarafından verilmektedir. Okullar dışındaki özel

öğretim kurumlarına kurum açma izni, uygun görülmesi halinde, valilikçe verilmektedir (md. 3) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 2).

2007 tarihli 5580 sayılı ÖÖKK’de, kanunun kapsamına giren kurumlardan, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna mensup kişi ve kurumlarca açılan ve yabancılara ait kurumlar ile milletler arası özel öğretim kurumları olarak bahsedilmiştir. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, özel eğitim okulları ile çeşitli kurslar, uzaktan öğretim kurumları, dershaneler, motorlu taşıt sürücüleri kursları, hizmet içi eğitim merkezleri, öğrenci etüt eğitim merkezleri, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumları, milletlerarası özel öğretim kurumları, azınlık okulları ve yabancı okullar sayılmıştır (md. 2) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 1-2).

2007 tarihine kadar yürürlükte kalan 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’de özel öğretim kurumları olarak her derecedeki okullar, haberleşme ile öğretim yapan yerler, çeşitli kurslar, dershaneler, bički-dikiş yurtları ve benzer kurumlar ile yabancılar tarafından açılmış bulunan öğretim kurumları sayılmıştır (md. 1) (RG, 18 Haziran 1965, 12026: 1).

1983 tarihinde 2843 sayılı kanun ile 625 sayılı ÖÖKK’nin 1. maddesinde değişiklik yapılmış ve ilgili kanun maddesinin kapsadığı özel öğretim kurumlarından dershaneler ifadesi çıkarılmıştır (md. 1) (RG, 18 Haziran 1983, 18081: 8). 1984 tarihli 3035 sayılı değişiklik kanununda ise 2843 sayılı kanundan farklı olarak dershaneler yeniden eklenmiş, öğrenci etüt eğitim merkezleri de özel öğretim kurumları içerisinde sayılmıştır (md. 1) (RG, 28 Temmuz 1984, 18472: 1). 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı kanun ile 625 sayılı kanunun birinci maddesine özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri eklenmiştir (md. 17) (RG, 7 Temmuz 2005, 25868: 9).

2007 tarihli 5580 sayılı ÖÖKK’de özel öğretim kurumu açabilecek kişiler olarak; gerçek kişilerin, özel hukuk tüzel kişiler veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler ile yabancılardan özel öğretim kurumu açabilecek kişiler olduğu anlaşılmaktadır (md. 1) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 1).

Hukuk sistemimizde her insan “kişi” sayılmaktadır. Bunlara Medeni Kanunumuzda “gerçek kişiler” denilmektedir. Dernekler gibi belirli bir amaç için kişilerin meydana getirdiği topluluklar ile vakıflar gibi belirli bir amaca yönelik olarak kullanılmak üzere ayrılmış malların, bağımsız, ayrı birer kişi oldukları kabul

edilmiştir. Bunlara da tüzel kişiler denilmektedir (Oğuzman ve Barlas, 2011: 53). Tüzel kişinin, kendisini oluşturan bireylerin iradeleri dışında ayrı bir iradesi olduğu kabul edilir. Dolayısıyla tüzel kişiler yetkili karar organları aracılığı ile iradesini açıklamak suretiyle hak ve borç altına girebilmektedir. Bu hak ve borçlar tüzel kişinin iradesi üzerinde doğmaktadır. Tüzel kişiler özel hukuk tüzel kişileri ve kamu hukuku tüzel kişileri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel hukuk tüzel kişileri özel hukuka tabi olan tüzel kişidir (Gözler, 2002: 78). Özel hukuk tüzel kişilerine kişi topluluğu olarak dernekler, mal toplulukları olarak da vakıflar örnek verilebilir. Kamu hukuku tüzel kişileri ise kamu hukukuna tabi olan tüzel kişilerdir. Kamu hukuku tüzel kişileri içinde yer alan kişi topluluklarına kamu idareleri, mal topluluğu şeklindeki örgütlenmelere kamu kurumları denilmektedir. Kişi topluluğu olarak devlet, il özel idareleri, belediye ve köy gibi birimler kamu idarelerine; mal topluluğu olarak da üniversite ve KİT gibi birimler kamu kurumlarına örnek verilebilir (Gözler, 2002: 79).

Özel hukuk tüzel kişileri, gerçek kişilerin serbest iradeleri ile özel yararları gerçekleştirmek için kurulmaktadır. Kamu gücüne sahip değildirler. Kamu hukuku tüzel kişileri ise devlet tarafından kamu yararını gerçekleştirmek üzere kurulmakta ve kamu gücü ayrıcalıklarından yararlanmaktadırlar. Özel hukuk kişileri diğer “kişi”ler ile eşit durumdadırlar; kamu tüzel kişileri ise diğer “kişi”lerden üstün konumdadırlar (Gözler, 2002: 80).

Özel hukuk hükümleri ile yönetilen tüzel kişiler ile ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu’nun 16. maddesine bakılabilir. İlgili maddede; ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılmaktadır (RG, 14 Şubat 2011, 27846: 4).

Türkiye’deki ilk, orta, lise ve dengi okullar MEB izni ile açılmaktadır. 2007 tarihine kadar yürürlükte kalan 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’de özel öğretim kurumlarına açma iznini verilmesi doğrudan MEB’e bağlıdır (md. 8) (RG, 18 Haziran 1965, 12026: 1). 2007 tarihli 5580 sayılı ÖÖKK’ye göre, özel öğretim kurumlarının açılması için kurum açma izni alınması zorunludur. Kurum açma izni için ilgili Milli Eğitim Müdürlüğü’ne başvuru yapılır ve Valilik bu başvuruları

değerlendirir. Başvurunun onaylanmasının ardından okul dışındaki kurumlar açılabilir; fakat okulların başvuruları MEB'in onayına gönderilir. Kurum açma izni Valilikçe reddedilmesi durumunda on beş iş günü içinde özel öğretim kurumu kurucusu veya kurucu temsilcisi tarafından MEB'e itiraz edilebilir. İtirazlar, MEB tarafından on beş iş günü içinde sonuçlandırılmaktadır. Açma izni alınmadan özel öğretim kurumlarına öğrenci kaydı yapılamamaktadır (md. 3) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 2-3). Ayrıca 3. maddeye göre gerçek ve tüzel kişiler tarafından; hizmet içi eğitim kapsamına giren faaliyetler dışında, 5580 sayılı kanun kapsamında belirtilen faaliyetler, bu kanuna göre yetkili makamlardan kurum açma izni alınmadan yapılamaz. Askeri okullar, emniyet teşkilatına bağlı okullar ve din eğitimi-öğretimi yapan kurumların aynı veya benzeri özel öğretim kurumları açılmaz.

2007 tarihli 5580 sayılı kanuna göre; kurum açma izninin alınmasının ardından iki yıl içinde faaliyete başlamayan veya amaç dışında kullanılan kurumların açma izinleri iptal edilmektedir. Bunlar dışında özel öğretim kurumları, kurum açma şartlarından herhangi birini kaybetmesi veya bu şartlarda izinsiz değişiklik yapması, mevzuatta belirtilen sayıda personel çalıştırılmaması veya mevzuata aykırı personel çalıştırılması, reklam ve ilana ilişkin gerekli şartların yerine getirilmemesi halinde, on beş günden az olmamak kaydıyla üç aya kadar geçici olarak kapatılabilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun genel ve özel amaçlarıyla temel ilkelerine uymayan, kurumunu mevzuata uygun kapatmayan, geçici olarak kapatma cezası alan ve aynı fiili tekrar işleyen kurumlar ise kurum açma izni veren makam tarafından kalıcı bir şekilde kapatılmaktadır (md. 7) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 5).

5580 sayılı kanunun 7. maddesine göre; okul kurucusu veya kurucu temsilcisi okulunu kapatabilmesi için, kapatma kararını MEB'e, yönetici, öğretmen, uzman öğretici, usta öğretici ve öğrenci veya kursiyerlere en az üç ay önce yazılı olarak bildirmelidir. Kurucu veya kurucu temsilcisinin kapatma kararının gerekçesi MEB tarafından uygun bulunmalıdır. Okullar dışındaki diğer kurumlar, valiliğe, yönetici, öğretmen, uzman öğretici, usta öğretici ve öğrenci veya kursiyerlere en az üç ay önce yazılı olarak bildirmek şartıyla ve gerekçesi valilikçe uygun bulunduğu takdirde kapatabilir. Kapanan veya kapatılan kurum; mühürlerini, bütün evrak ve dosyalarını bulunduğu yerdeki valiliğe teslim etmek zorundadır.

Özel öğretim kurumlarında, kurumların eğitim-öğretim ve yönetim hizmetleri, asıl görevi bu kurumlarda olan yönetici ve eğitim-öğretim elemanları ile yürütülmekte; uzman ve usta öğreticiler görev alabilmektedir (md. 8) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 5). 8. maddeye göre; ihtiyaç halinde resmi okullarda görevli öğretmenler, asıl görevlerini aksatmamaları ve aylık karşılığı okutmakla yükümlü bulunduğu haftalık ders saati sayısını doldurmaları şartıyla, çalıştıkları kurumlarından izin alarak bu okullarda çalışabilirler. Görevlendirilen öğretmenlere, aylık karşılığı okutmakla yükümlü bulunduğu haftalık ders saati sayısının yarısı kadar ücretli ders verilebilir. Bu durumda öğretmenlerin toplam ders saati sayısı haftada otuz saati geçemez.

Özel öğretim kurumları faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak, Türk Milli Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat verecek yatırım ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilmektedirler (md. 12) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 8).

Her bir özel öğretim kurumunun ve yönetimleri birleştirilen kurumların bir müdürü bulunmaktadır. Yönetimleri birleştirilecek kurumların durumu yönetmelikle belirlenmektedir. (md. 6) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 4) Bir kimse birden fazla kurumun kurucusu olabilir. Gerekli nitelikleri taşıyan kurucu veya kurucu temsilcisi, kurumun müdürü de olabilir. Üzerinde müdürlük görevi bulunmayan kurucu veya kurucu temsilcisi, kurumun eğitim-öğretimine ve bunlarla ilgili yönetim işlerine karışmamaktadır. Bünyesinde birden fazla kurum bulunduran özel öğretim kurumlarına genel müdür ve genel müdür yardımcısı atanabilmektedir (md. 6) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 5).

Özel öğretim kurumları ve bu kurumlarda görevli personel, MEB'in denetimi ve gözetimi altındadır. Eğitim-öğretim ve yönetim bakımından yapılan denetimlerde, kurumun özel yönetmeliği de dikkate alınmaktadır (md. 11) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 7). Özel öğretim kurumlarının kendilerini tanıtmaya hakları bulunduğu gibi belirli ilkelere uymak zorundadırlar. Buna göre ancak amaçlarına uygun tanıtıcı içerikte reklam ve ilan verebilirler. Bu kurumlar reklam ve ilanlarında gerçeğe aykırı beyanlarda bulunamazlar ve televizyonda reklam ve ilan yapamazlar.

5580 sayılı ÖÖKK'nin 13. maddesine göre öğrenim ücreti ve diğer ücretler, özel öğretim kurumlarınca her yıl tespit edilerek ocak ayından itibaren en geç mayıs

ayında ilan edilmektedir. Ücretlerin hangi ilkelere göre belirlenip ilan ve tahsil edileceği yönetmelikle belirlenmektedir. Kurumlar, öğrenim gören öğrenci sayısının yüzde üçünden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdür. MEB tarafından bu oran yüzde ona kadar çıkarılabilmektedir. Ücretsiz okutulacak öğrencilerin yüzdesi, seçimi ve kurumlara kabul şartlarına ilişkin ilkeler yönetmelikle belirlenmektedir. Özel öğretim kurumları ayrıca, öğrenim bursu verebilirler. Öğrenim bursu verilmesine ilişkin ilkeler yönetmelikle düzenlenmektedir. Bir okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenci sayısı, o okulda okuyan Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrenci sayısının yüzde otuzunu aşmamalıdır (md. 13) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 8).

5580 sayılı kanuna göre yabancı okullar, yabancılar tarafından açılmış özel okulları; azınlık okulları, Rum, Ermeni ve Musevi azınlıklar tarafından kurulmuş, Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış ve kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrencilerin devam ettiği okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim özel okullarını; milletlerarası özel öğretim kurumları, yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebilecekleri özel öğretim kurumlarını tanımlamaktadır (m.2) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 2).

Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebilecekleri yüksek öğretim dışındaki milletlerarası özel öğretim kurumları, yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu çerçevesinde Bakanlar Kurulu'nun izniyle açılabilir. Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler de kendi adlarına aynı amaçla milletlerarası mahiyette özel öğretim kurumu açabilirler (md. 5) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 3-4).

Yabancı okullar, Bakanlar Kurulu'nun izni ile yeni arazi edinebilir ve kapasitelerini en fazla beş misline kadar artırabilir. Üzerinde kuruldukları araziler genişletilmemek şartı ve Bakanlığın izni ile mevcut arazi üzerindeki bina, öğrenci ve donanım kapasiteleri, en çok bir katını geçmemek üzere artırılabilir veya yenilenebilir. Mevcut binalarında ihtiyaç halinde valiliğin izni ile tadilat yapabilir. Bunun dışında, yabancı okulların; binaları genişletilemez, şubeleri açılmaz, mevcut

binalarının yerine yeniden binalar inşa edilemez. Bu amaçla herhangi bir mülk edinilemez veya kiralanamaz (md. 5) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 4).

Azınlık okulları ile ilgili konular yönetmelikle tespit edilir. Bu yönetmelik, ilgili ülkelerin bu konulardaki karşılıklı mevzuat ve uygulamaları dikkate alınmak suretiyle hazırlanır. Yönetmelikte belirtilmeyen konularda resmi okullar mevzuatı uygulanır. Bu okullarda yalnız kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çocukları okuyabilmektedir.

Türkiye’de yükseköğretim ile ilgili olarak 2547 sayılı kanun düzenlenmiş ve 6 Kasım 1981 tarihinde Resmi Gazete’de Yükseköğretim Kanunu yayımlanmıştır (RG, 6 Kasım 1981, 17506: 1-30). 1983 tarihinde 2880 sayılı kanun ile 2547 sayılı kanuna eklenen Ek-8, Ek-9, ve Ek-10. maddeleri ile vakıf üniversiteleri düzenlenmiştir (RG, 19 Ağustos 1983, 18140: 18). Vakıflar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının akademik organlarının kuruluşu ve vakıf üniversitelerinin işleyişi, devlet yükseköğretim kurumları gibidir. Vakıf üniversitelerinde görev yapan öğretim elemanları, devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının nitelikleri ile aynıdır. Bu kurumlar mali, idari ve ekonomik konularda Yükseköğretim Kurulu’nun gözetim ve denetimine tabidirler.

Türkiye’de 1980 sonrası dönemde, özel sektörün eğitim ile ilişkisini göstermesi açısından kanun ve yönetmelik düzenlemelerindeki artış dikkat çekmektedir. Özel sektörün eğitim yatırımları arttıkça bu durumun mevzuat düzenlemelerine konu olduğu görülmektedir. Anayasa ve kanunlarda özel sektörün eğitimdeki faaliyet alanı belirtilirken yönetmeliklerde ise bir eğitim kurumunun kuruluş ve faaliyet aşamasında uyması gereken ilkeler tanımlanmaktadır.

3.2.1.3. Yönetmeliklerde Özel Öğretim

20 Mart 2012 tarihinde Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. (RG, 20 Mart 2012, 28239: 27-60)Yönetmelikte, her derece ve türdeki özel öğretim kurumlarının açılış ve işleyiş konuları düzenlenmiştir. (md. 1) (RG, 20 Mart 2012, 28239: 27). 21 Temmuz 2012 tarihli değişiklikle yer aldığı üzere yönetmelikte geçen kurum kavramı; okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, yabancı,

azınlık, özel eğitim okullarını, milletlerarası özel öğretim kurumları ile çeşitli kursları, uzaktan öğretim yapan kuruluşları, derhaneleri, motorlu taşıt sürücü kurslarını, hizmet içi eğitim merkezlerini, öğrenci etüt eğitim merkezlerini, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumlarını kapsamaktadır (md. 1) (RG, 21 Temmuz 2012, 28360: 40).

Özel öğretim kurumları ile ilgili yönetmelik düzenlemesi 23 Haziran 1985 (RG, 23 Haziran 1985, 18790: 12-40) tarihinde yapılmıştır. 2007 tarihine kadar yürürlükte kalmış olan 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK'de yer alan özel öğretim kurumlarının kuruluş ve işleyiş tarzına yönelik düzenleme yapılmıştır.¹ Yönetmelikte, özel öğretim kurumlarının kuruluş, işleyiş, yönetim ve çalışacak personel ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

2007 tarihli 5580 sayılı ÖÖKK doğrultusunda, kanunun uygulamasına ait yeni yönetmelik 8 Mart 2008 (RG, 8 Mart 2008, 26810: 9-36) tarihinde yürürlüğe girmiştir.² Günümüzde 20 Mart 2012 tarihli yönetmelik, özel öğretim kurumları ile ilgili geçerli yönetmeliktir.

Özel kurslarla ilgili 22 Temmuz 2005 tarihinde yönetmelik yürürlüğe girmiş (RG, 22 Temmuz 2005, 25883: 47-59) 6 Şubat 2010 tarihinde yeni bir yönetmelik yayımlanmıştır. Özel kursların amacı kişilerin; sosyal, kültürel ve mesleki alanlarda bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirmek veya isteklerine göre serbest zamanlarını değerlendirmelerini sağlamaktır (md. 5) (RG, 6 Şubat 2010, 27485: 16). 4 Eylül 2010 tarihinde değişiklik yürürlüğe girmiştir. (RG, 4 Eylül 2010, 27692: 24) 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girilen Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile (RG, 20 Mart 2012, 28239: 50) özel kurslara ait önceki yönetmelikler yürürlükten kaldırılmıştır.

¹ 2007 tarihine kadar yürürlükte kalan 1965 tarihli 625 sayılı Özel öğretim Kurumları Kanunu ile ilgili 23 Haziran 1985 tarihinde yönetmelik düzenlenmiştir. Bu yönetmelik ile ilgili değişikliklere örnek olarak bkz.: 7 Eylül 1991 (RG, 7 Eylül 1991, 20984: 35-52). 24 Ekim 1992 (RG, 24 Ekim 1992, 21385: 19-20). 20 Ağustos 1993 (RG, 20 Ağustos 1993, 21674: 13-14). 12 Şubat 1994 (RG, 12 Şubat 1994, 21847: 16-25). 21 Eylül 1995 (RG, 21 Eylül 1995, 22411: 2-4). 15 Şubat 1997 (RG, 15 Şubat 1997, 22906: 29-31). 9 Eylül 1999 (RG, 9 Eylül 1999, 23811: 27-49). 24 Eylül 2002 (RG, 24 Eylül 2002, 24886: 8-9).

² 8 Mart 2008 tarihli Özel Öğretim Kurumları yönetmeliği çeşitli tarihlerde değişikliğe uğramıştır. Bu yönetmelik ile ilgili değişikliklere örnek olarak bkz.: 20 Kasım 2009 (RG, 20 Kasım 2009, 27412: 8). 15 Aralık 2010 (RG, 15 Aralık 2010, 27786: 3-6). 26 Şubat 2011 tarihli Özel Okullar Çerçeve Yönetmeliği (RG, 26 Şubat 2011, 27858: 1-12). 11 Şubat 2009 (RG, 11 Şubat 2009, 27138: 5-12). 7 Nisan 2011 (RG, 7 Nisan 2011, 27898: 4-5).

Özel dershaneler ile ilgili olarak 15 Şubat 1971 (RG, 15 Şubat 1971, 13751: 4-9), 26 Şubat 1981 (RG, 26 Şubat 1981, 17263: 4-15) tarihli yönetmelikler düzenlenmiş, 1981 tarihli yönetmelik doğrultusunda 7 Mayıs 1981 Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği (RG, 7 Mayıs 1981, 17333: 9-11) yürürlüğe girmiştir.

1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’de, 1983 yılında yapılan 2843 sayılı yasal değişiklik ile dershaneler ifadesi, özel öğretim kurumları içerisinde çıkarılmış; (m.1) ama 1984 tarihli 3035 sayılı yasal değişiklik ile özel öğretim kurumları arasında yeniden yer almıştır (m.1).

Özel dershaneler ile ilgili olarak 21 Ekim 2009 tarihli yönetmelik düzenlenmiştir. Dershaneler, öğrencileri; bir üst okula veya yüksek öğretime giriş sınavlarına hazırlamak, istedikleri derslerde yetiştirmek ve öğrencilerin bilgi düzeylerini yükseltmek amacıyla faaliyet gösteren özel öğretim kurumları şeklinde tanımlanmıştır (md. 5) (RG, 21 Ekim 2009, 27383: 1).

Özel Dershaneler Yönetmeliği 20 Mart 2012 tarihinde kabul edilen Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır (RG, 20 Mart 2012, 28239: 50).

1983 tarihli 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 123. maddesine göre, (RG, 18 Ekim 1983, 18195: 36) İçişleri Bakanlığı tarafından gerçek ve tüzel kişilere trafik ile ilgili eğitim-öğretim yapabilme izni verilebilmektedir. 2918 sayılı kanunda öngörüldüğü üzere, 625 sayılı ÖÖKK’ye dayanılarak, 1987 tarihinde yönetmelik hazırlanmıştır (RG, 3 Şubat 1987, 19361: 2-35).

Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri ile ilgili 22 Temmuz 2005 (RG, 22 Temmuz 2005, 25883: 73-81) ve 24 Haziran 2011 tarihinde yürürlüğe giren yönetmelikler bulunmaktadır. 2011 tarihli yönetmeliğe göre özel öğrenci etüt eğitim merkezi; öğrencilerin, derslerine çalışmalarına, ödev ve projelerini hazırlamalarına yardımcı olan, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü özel öğretim kurumlarını tanımlamaktadır (md. 4) (RG, 24 Haziran 2011, 27974: 26). Bu yönetmelik 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe giren Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır (RG, 20 Mart 2012, 28239: 50).

2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı kanun ile 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’nin birinci maddesine özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri eklenmiştir. 2007 tarihli

5580 sayılı yeni ÖÖKK’de de yer alan bu eğitim kurumları için 6 Ocak 2011 tarihinde yönetmelik yürürlüğe girmiştir (RG, 6 Ocak 2011, 27807: 7-17). Bu yönetmelik 18 Mayıs 2012 tarihinde kabul edilen Özel Eğitim Kurumları yönetmeliği ile yürürlükten kalkmıştır (md. 33) (RG, 18 Mayıs 2012, 28296: 57).

Özel Akşam Liseleri ile ilgili olarak 17 Kasım 2003 tarihinde yürürlüğe giren yönetmelik kabul edilmiştir (RG, 17 Kasım 2003, 25292: 4-8). Yönetmelikte, 2011 tarihinde yapılan değişiklik ile Özel Akşam Liseleri, iş günlerinde çalışma saati bitiminden sonra veya cumartesi ve pazar günleri de öğretim yapılabilen okullar olarak tarif edilmiştir (md. 1) (RG, 11 Ağustos 2011, 28022: 1).

Yapılan değişiklikte, Özel Akşam Liseleri’ne kayıt yaptırmak isteyen öğrencilerden, ilköğretim okulundan mezun ve on sekiz yaşını bitirmiş olmak veya okuma hakkını kullanarak örgün gündüz ortaöğretim kurumlarından ayrılmış olmak şartları aranmaktadır (md. 2) (RG, 11 Ağustos 2011, 28022: 1).

Özel Akşam Liseleri’nde öğretime için hafta içinde en erken saat 17:00’de, cumartesi ve pazar günleri ise daha erken saatte de başlanabilir. Bu çerçevede günlük ve haftalık çalışma saatleri, okul müdürlüğünce hazırlanan il veya ilçe milli eğitim müdürlüğünce onaylanan çalışma saatleri çizelgesine göre düzenlenmektedir (md. 3) (RG, 11 Ağustos 2011, 28022: 1).

2003 tarihinde kabul edilen Özel Akşam Liseleri Yönetmeliği 20 Mart 2012 tarihli Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır (RG, 20 Mart 2012, 28239: 50).

Özel Hizmet İçi Eğitim Faaliyeti ile ilgili olarak 23 Ekim 2009 tarihinde yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte, Özel Hizmet İçi Eğitim kapsamında kurum, kuruluş veya iş yeri personeline, hizmet içi eğitim yoluyla kurs, seminer, sempozyum, konferans, panel, çalıştay, atölye ve benzeri faaliyetlerin düzenlenmesi yer almaktadır (md. 5) (RG, 23 Ekim 2009, 27385: 3).

Vakıf yükseköğretim kurumları ile ilgili olarak 1984 tarihinde yönetmelik düzenlenmiştir (RG, 21 Eylül 1984, 18522: 10-12). Günümüzde vakıf yükseköğretim kurumu ile ilgili olarak 31 Aralık 2005 tarihinde Vakıf Yükseköğretim Kurum Yönetmeliği yayımlanmıştır. Buna göre; Vakıf Yükseköğretim Kurumu kapsamında, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulmuş bulunan üniversite ile yüksek teknoloji enstitüsü ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler,

enstitüler, yüksekokullar, meslek yüksekokulu konservatuarlar, araştırma uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmayan meslek yüksekokulu tanımlanmıştır (md. 4) (RG, 31 Aralık 2005, 26040: 104).

3.2.1.4. Hükümet Programlarında Özel Öğretim

Türkiye Cumhuriyeti'nde hükümetler, yürütme gücünü temsil etmektedir. Hükümetler, görevleri süresince yapmayı planladıkları icraatlarını belirli bir plan haline getirip onay için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmaktadırlar. Seçimlerin yapılmasının ardından kurulan Hükümet, gerçekleştireceği eylemlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunup güven oylamasının ardından hazırladığı programını görev süresi içerisinde uygulamaya çalışmaktadır.

Hükümet programları, başta Başbakan olmak üzere Bakanlar Kurulu tarafından hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu yönüyle hükümet programlarında belirtilen ilke ve esaslar hükümetlerin çalışma alanları ile ilgili bilgi vermektedir. Ülke yönetiminin konusunu oluşturan siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim ve diğer alanlarda ilgili Bakanlıklar, Hükümet programlarının uygulayıcısı olmaktadır. TBMM'de anayasal ve yasal düzenlemelerin yapılabileceği gibi, Hükümet tarafından idari kararlar ile gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılmaktadır.

Hükümet programları, eğitim ile ilgili açıklamalar da içermektedir. Hükümetler, eğitim alanında nasıl bir gelişme ön gördüklerini programlarına alarak uygulamaya koymaktadırlar. Bu açıdan hükümet programlarına bakıldığında özel sektör ve eğitim-öğretim ilişkisine konu olan bilgilere rastlanılmaktadır. Hükümetlerin, yürütme gücünü temsil etmesi ve alınan kararların uygulayıcısı olduğu düşünüldüğünde, hükümet programlarında yer alan beyanlar önem kazanmaktadır. Hükümet programlarında özel sektör ve eğitim ilişkisine bakıldığında çeşitli hükümetlere ait açıklamalar ortaya konulabilir.³

Özel öğretime yönelik çalışmalar yapılacağı 27. Hükümet (İsmet İnönü-25/06/1962-25/12/1963) programında yer almıştır. Buna göre, özel öğretim kurumlarının, resmi öğretim kurumlarının seviyesine uygun bir şekilde gelişmesi ve yayılması için teşvik edici ve destekleyici tedbirler alınacaktır (MEB, 1998: 14).

³ Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri'nin görev süreleri için bkz.: <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pCabinetRoot.aspx> (08 Nisan 2013)

31. Hükümet (Süleyman Demirel-03/11/1969-06/03/1970) programı dahilinde yükseköğretim alanında öğrenci yetiştiren özel yüksek okulların, devlet okulları ile erişilmek istenilen seviyeye uygun olarak faaliyet göstermeleri ve belirlenen standartlara uymaları için devletin denetim ve gözetimi devam edecektir (MEB, 1998: 21).

34. Hükümet'in (Nihat Erim-11/12/1971-22/05/1972) açıkladığı programda, eğitimle ilgili yapılacak reformlar arasında özel yüksek okulların üniversite ve akademiye bağlanmasına yer verilmiştir (MEB, 1998: 24). Özel yüksek okullar, 1962 tarihinden itibaren açılmaya başlanmış; fakat AYM'nin 1961 Anayasası'na dayanarak üniversite düzeyinde eğitim-öğretim yapan kurumların ancak devlet tarafından kurulabileceği yönündeki kararının ardından özel yüksek okullar kapanmıştır. 34. Hükümet programında, özel yüksek okulların konumu değerlendirilmiş ve mevcut özel yüksek okulların, çözüm olarak diğer üniversite ve akademiye bağlanması yönünde karar hükümet programında yer almıştır.

24 Ocak 1980 tarihli kararların ardından Türkiye'de ekonomik hayatta neo-liberal politikaların uygulanması ve özel sektörün geliştirilmesi önem kazanmıştır. Eğitim-öğretim açısından ise özel öğretim kurumlarının sayısal olarak arttığı gözlemlenebilmektedir.

45. Hükümet (Turgut Özal-13/12/1983-21/12/1987) programında, eğitim ve öğretimin devletin başlıca görevlerinden biri olduğu ifade edilmekle birlikte devletin belirlediği kurallar içerisinde bireylerin ve özel kuruluşların da eğitim ve öğretim hizmetleri yapabilmeleri sağlanacaktır (MEB, 1998: 46).

48. Hükümet, (Mesut Yılmaz-23/06/1991-20/11/1991) özel kesimin, vakıf ve dernek gibi tüzel kişilerin, hayırseverlerin, okul öncesinden üniversitelere kadar örgün eğitim kurumlarının özendirilmesine ve desteklenmesine yer vermiştir (MEB, 1998: 56).

51. Hükümet (Tansu Çiller-05/10/1995-30/10/1995) programında, eğitimde, özel sektörün katkısının takdirle karşılandığı (MEB, 1998: 63) belirtilip 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK'de değişiklik yapılacağı ifade edilmiştir (MEB, 1998: 64).

53. Hükümet (A. Mesut Yılmaz 06/03/1996-28/06/1996) programı kapsamında, vakıf üniversitelerinin kurulması teşvik edilecektir (MEB, 1998: 66). Özel sektörün okul açması ve vakıfların özel üniversite kurmaları; eğitim, teknik

yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması teşvik edilecektir. Özel üniversitelerin kurulması için gerekli yasal düzenleme yapılacaktır (MEB, 1998: 67).

54. Hükümet (Necmettin Erbakan-28/06/1996-30/06/1997) programına göre; vakıf üniversitelerinin kurulması teşvik edilecek, özel üniversitelerin kurulması için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır (MEB, 1998: 68). Özel kesimin okul açması teşvik edilecek, eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecektir (MEB, 1998: 69).

57. Hükümet, (Mustafa Bülent Ecevit 28/05/1999-19/11/2002) açıkladığı programda, özel okullarda adaletli bir ücret düzeninin kurulmasına çalışılacağını vurgulamıştır (RG, 10 Haziran 1999, 23721: 16).

58. Hükümet (Abdullah Gül-19/11/2002-12/03/2003) programında, nitelikli eğitimin sağlanması gereğini ele almıştır. Bunun için de dünyadaki yönetim anlayışında meydana gelen değişime paralel olarak eğitim politikalarının belirlenmesinde ve hizmet sunumunda yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının inisiyatif ve katılımları sağlanacak, eğitimde yönetişimci, demokratik bir anlayış sergilenecektir. Eğitimin her alanında özel teşebbüs desteklenecek ve özel teşebbüsün eğitimdeki payı artırılacaktır (RG, 29 Kasım 2002, 24951: 18).

60. Hükümet (Recep Tayyip Erdoğan-29/08/2007-06/07/2011) programında okullaşma oranının ilköğretim düzeyinde %100'e, mesleki ve teknik eğitim dahil olmak üzere ortaöğretimde %90'a çıkması hedeflenmiştir (RG, 7 Eylül 2007, 26636 Mükerrer: 18). 60. Hükümet Programı Eylem Planı'nda yer aldığına göre; hükümet programında öngörülen okullaşma oranına ulaşılmaya çalışılacak ve bunu sağlama yollarından biri olarak özel öğretim kurumları teşvik edilecektir (T.C 60. Hükümet Programı Eylem Planı, 2008: 6). Mesleki ve teknik eğitimin yaygın hale getirilmesi için özel sektör, meslek kuruluşları ile işçi ve işveren kuruluşlarının meslek eğitimi vermeleri özendirilecektir (T.C. 60. Hükümet Programı Eylem Planı, 2008: 8).

2011 tarihinde göreve başlayan 61. hükümet (06/07/2011) programında ise özel sektörün üniversite kurmasının destekleneceği ifade edilmiştir (RG, 17 Temmuz 2011, 27997: 29).

Türkiye’de, belirtilen hükümet programlarına genel olarak bakıldığında özel sektörün eğitim-öğretim alanındaki yatırımlarının artırılmasına yönelik ifadelerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Özel sektörden, eğitim-öğretim alanında, devlet kurumları yanında okul açmak suretiyle faaliyetlerine devam etmesi istenmektedir. Bu açıdan özel sektörün desteklenmesi, özendirilmesi, teşvik edilmesi gibi ifadeler ile özel sektörün eğitim-öğretim alanına yatırım yapması ve bu alandaki etkinliğini artırması yönündeki ifadeler hükümet programlarının içeriğinde görülmektedir.

3.2.1.5. Kalkınma Planlarında Özel Sektör ve Eğitim-Öğretim

Türkiye’de, 1961 Anayasası sonrası planlı kalkınma dönemi başlatılmıştır. 1963 yılından başlamak üzere günümüze kadar toplam dokuz adet kalkınma planı hazırlanmıştır. İlk sekiz plan içeriği itibari ile beş yıllık, günümüzde geçerli olan dokuzuncu kalkınma planı ise yedi yıllık süreyi kapsayacak şekilde hazırlanmıştır.

Kalkınma planlarında kalkınma süreci siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, sağlık, eğitim gibi alanları kapsayacak şekilde çok yönlü olarak değerlendirilmekte, bu alanlarda sağlanacak gelişmeler ile kalkınmanın bir bütün halinde gerçekleşeceği yaklaşımı sergilenmektedir. Kalkınma planlarında mevcut durum analizi yapıldığı gibi kapsadığı yıllar için kalkınma hedefleri ortaya konulmaktadır.

Eğitim-öğretim açısından bakıldığında kalkınma planlarında eğitim ile ilgili bir başlığın düzenlendiği görülmekte ve eğitim faaliyetlerinden beklentiler ortaya konulmaktadır. Özel sektörün eğitim ile ilişkisi açısından öngörülen kalkınma sürecinde nasıl bir yaklaşım sergilendiğine planların içeriğinde rastlanılmaktadır. Günümüzde, DPT yerine Kalkınma Bakanlığı planlı kalkınma sürecini yürütmektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (BBYKP) (1963-1968) araştırma başlığı altında yer alan bilgilere göre endüstriyel, teknolojik, iktisadi ve sosyal konularda araştırma, gelişmeyi destekleyen ve hızlandıran önemli bir unsurdur. Türkiye’ye uygun, sorunların çözümüne katkı sağlayacak hızlı ve doğru çözümler araştırma ile mümkün olacaktır. BBYKP’de araştırma konusu, başlıca yüksek öğrenim kurumlarıyla, kamu sektöründe ele alınmıştır. Özel sektör açısından araştırma konusu ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi elde edilememiştir. Araştırmanın

yüksek öğrenimle geliştirilmesi, özel sektörde teşvik edilmesi, devlet sektöründe daha verimli hale getirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili konular incelenmiş ve gerekli tedbirler alınmıştır (DPT, 1963: 463).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (İBYKP) (1968-1972) eğitim ile ilgili öngörülen ilkelere göre özel öğretim kurumları, çeşitli kademelerde kamu sektörüne ek kapasite sağlamaktadır. Belirli bir gelir gurubundaki öğrencilere eğitim hizmeti sunarak kamu sektörü üzerindeki talebi azaltmaları açısından faydalı olmaktadır. Diğer yandan özel öğretim kurumlarının istenen nitelikte eğitim gerçekleştiremediği şeklinde değerlendirilmeye yer verilmiştir (DPT, 1967: 159). İBYKP'de, özel öğretim ile ilgili kanunun 1965 yılında çıktığı düşünüldüğünde, özel öğretim kurumlarının yeterli düzeyde görülmediği anlaşılmaktadır.

İBYKP'ye göre özel okulların denetimi, belirli eğitim ve fiziki standartları sağlamaları konusuna değinilmiştir. Yüksek öğretim kademesinde olanlar, devamlı olarak MEB'in yöneticiliğinde bir üniversiteler arası kurulun denetimi altında çalışacaktır (DPT, 1967: 176). İkinci Plan'da geçen yükseköğretim kademesindeki özel yüksek okullar 1971 yılında kapanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (ÜBYKP) (1973-1977) eğitim ile ilgili genel ilkeler olarak kamu yatırımı talep etmeksizin, dernekler ve özel kuruluşlarca yapılan eğitim yatırımlarında da kamu standartlarına uygunluk sağlanacağı yer almıştır (DPT, 1973: 718). Okul öncesi eğitim açısından özel sektörü teşvik kararı yer almıştır. Kaynakların sınırlılığı nedeniyle okul öncesi eğitim, 1995 yılına kadar MEB ve ilgili diğer kuruluşların göstereceği çaba, bir model geliştirme şeklinde olup ve bu model çerçevesinde özel sektör teşvik edilecektir (DPT, 1973: 718).

ÜBYKP'de 3-6 yaş arası çocukların eğitim olarak ele alındığı belirtilen okul öncesi eğitim üzerinde durulmuştur. Aile ortamından yoksun kalabilen bu yaştaki çocukların özellikle okul öncesi eğitim kurumları aracılığı ile eğitim ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır. Bu konudaki çalışmaların önceki plan döneminde sınırlı kalmış; fakat bu dönemde anaokulu açılması konusunda özel kesimde sayısal gelişmeler görülmüştür. 1970-1971 öğretim yılında yabancı ve azınlık özel anaokulları hariç özel kesime ait anaokullarının sayısı 70 olmuştur (DPT, 1973: 730).

ÜBYKP’de yer aldığına göre ortaöğretimde gerekli düzenlemeler yapılamadığından yükseköğretime olan talep karşılanamamış ve İkinci Plan dönemine bakıldığında özel yüksek okulları artış göstermiştir (DPT, 1973: 86).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (DBYKP) (1979-1983), eğitim-öğretim faaliyetinin geliştirilmesinin önünde engel olarak belli konulara değinilmiştir. Öncelikle eğitime ayrılan kaynaklar geçmiş dönemlerde sınırlı kalmıştır. Bu açıdan eğitim kaynaklarının sınırlılığı, sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini sağlamada bir araç olarak kullanılmada yetersiz kalmış, toplumun değişen koşullarına uyum gösterecek biçimde geliştirilememiştir. Sosyal ve ekonomik açıdan yeterli gelişme gösterilememesi, eğitimin toplumun tüm kesimlerine dengeli ve verimli bir şekilde yaygınlaştırılmasını da engellemiştir. Bu yetersizliğin üçüncü plan döneminde de devam ettiği ifade edilmiştir. Eğitimin istenilen biçimde geliştirilememesinin ise dershanelerin artışından anlaşılabileceği DBYKP’de yer almıştır (DPT, 1979: 147).

DBYKP’de, okul öncesi eğitime yönelik açılan kreş ve çocuk yuvalarının gelişiminin yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Özel anaokulları sayısı 1976-1977 öğretim yılında 137’ye çıkmış; fakat 3-6 yaş grubundaki çocukların ancak yüzde 1,1’i okul öncesi eğitimden yararlanmaktadır (DPT, 1979: 434).

DBYKP’de teknoloji politikası başlığı altında yer alan bilgiye göre; kamu kuruluşları, bilim ve öğretim kurumları ve özel kuruluşların, bilimsel-teknolojik araştırma ve geliştirme alanındaki çalışmaları arasında Plan hedefleri doğrultusunda verimli bir işbirliği sağlanacaktır (DPT, 1979: 274).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (BBYKP) (1985-1989), ilkökul öncesi 5-6 yaş gurubu için okullaşma oranının %10’a çıkarılması hedefi konulmuştur. Bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olarak anaokulları ve anasınıflarının yaygınlaştırılması için kamu ve özel kuruluş imkanlarından en üst derecede yararlanılacaktır (DPT, 1985: 141). Genel, mesleki ve teknik liseler düzeyinde özel okullar teşvik edilecektir. Eğitimin kalitesinin, teftiş ve denetim sisteminin geliştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır (DPT, 1985: 144).

Beşinci Plan’da, eğitim ile ilgili genel ilkeler arasında mesleki ve teknik alan ile ilgili ilkeler diley getirilmiştir. Mesleki ve teknik alanda iş-öncesi ve hizmet-içi eğitim programları, kamu ve özel bütün işyerlerinde, verimliliği artırıcı ilkeler

uygulanacak; özel sektör iş öncesi ve işbaşı uygulamalarında teşvik edilecektir (DPT, 1985: 140).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (ABYKP) (1990-1994), genel ilke ve politika olarak, eğitimin fiziki altyapısının, şehirleşme oranının yüksek olduğu yerleşim yerlerine öncelik verilerek ihtiyaçlarla daha tutarlı hale getirilmesinin sağlanması ve sınıf mevcutlarının özel okullarda en fazla 30, resmi okullarda en fazla 40 olması ortaya konulmuştur (DPT, 1989: 293). Özel kesimin okul açması ile vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecektir. Hem eğitim yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesinde hem de eğitim araç gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması desteklenecektir (DPT, 1989: 294).

ABYKP döneminde, yaygın eğitimin önem kazanacağı öngörülmüştür. Uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişmesi, bilim ve teknolojiye yenilikler, haberleşme imkanlarının artması, "bilgi toplumu" çağına girme eğilimleri, mesleklerin yapısındaki hızlı değişimler, işgücü piyasasının ani isteklerinin ortaya çıkması gibi sebeplerle yaygın eğitimin bu plan döneminde önem kazanacaktır. Bu açıdan yaygın eğitime ayrılan kaynaklar artırılarak, çıraklık eğitimi ve yaygın eğitimin kamu ve özel kesim işbirliği içinde sürdürülmesi sağlanacak ve bu konuda gönüllü kuruluşlardan da yararlanılacaktır (DPT, 1989: 293).

ABYKP'ye göre sosyal hizmet ilke ve politikası içinde kreş, gündüz bakımevi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, özürsüzler için rehabilitasyon merkezleri, huzurevleri ve benzeri sosyal tesislerin yapımında vakıf ve özel kesim girişimleri teşvik edilecektir (DPT, 1989: 306).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (YBYKP) (1996-2000), Eğitim Reformu başlığı altında eğitimin mevcut durumu değerlendirilmiştir. Kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının mesleki ve teknik eğitim alanına yeterince yönelemeyişleri önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu durum, kamunun eğitim maliyetini artırmakta ve eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca Plan'a göre, küçük ve orta ölçekli işletmelerin imkanlarının yetersiz olması da bu kuruluşların eğitime kaynak tahsisini sınırlandırmaktadır (DPT, 1995: 25). Planda yer alan bilgiler; özel sektör yatırımlarının eğitimin kalitesini artırıcı bir etkiye sahip olduğu fikrini vermektedir. Özel okullarda gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyeti kamu sektörü karşısında rekabet alanı oluşturmaktadır.

Türkiye’de eğitim sistemi içinde mesleki ve teknik eğitime önem verildiği YBYKP’deki ifadelerden anlaşılmaktadır. Bireyler, mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim okullardan mezun olduklarında, çalışma hayatında belirli bir meslek dalını icra edebilecektir. Mesleki ve teknik eğitim veren eğitim kurumlarının yetişmiş insan gücüne katkısı bulunmaktadır. Özel sektörün eğitim yatırımlarının, kamu harcamalarında maliyetlerin düşmesi noktasında olumlu katkısı bulunacaktır.

YBYKP’de eğitimin mevcut durumu ile ilgili yapılan değerlendirmede eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunların çözülmesi gereği ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda, herkese, eğitim ve öğretim imkanı sunulabilecek ortamın oluşturulması; her eğitim kademesindeki ve özellikle yükseköğrenime girişteki yığılmaların önlenmesi; fırsat eşitliğini olumsuz bir şekilde etkileyen sistem dışı özel kurslara duyulan gereksinimin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Zorunlu eğitim dışındaki eğitim kademelerinde bireylerin imkanları ölçüsünde eğitimin finansmanına katılımını sağlayıcı ve her eğitim kademesinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır (DPT, 1995: 25-26). Okul öncesinden başlamak üzere, ilk ve orta öğretim kurumlarında özel sektörün okullaşma oranına katkı yapması istenilmektedir.

Yedinci Plan’da nitelikli eğitim hizmetinden bahsedilmiştir. Eğitimin her kademesinde teknoloji destekli eğitim yapılacak, kademeli olarak bilgisayar destekli eğitim geliştirilerek yaygınlaştırılacak, kitle eğitimine ve uzaktan öğretime önem verilecektir. Bilgisayar destekli eğitimde yazılım programlarının geliştirilmesi ve sistemin kendi kendini beslemesi amacıyla döner sermaye işletmesi kurularak kurumsal düzenlemeye gidilecektir. Bu amaçla özel sektör imkanlarından da faydalanılacaktır (DPT, 1995: 30).

YBYKP’ye göre; devlet gözetiminde özel kesimin eğitim hizmeti sunma faaliyetleri teşvik edilecektir. Kamu ve özel kesimde, yaygın mesleki eğitimin, teknik ve finansman yönünden desteklenmesine önem verilecektir (DPT, 1995: 30).

Yedinci Plan’da üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla gerekli eğitim kurumlarının geliştirilmesine önem verileceği ve özel sektörün bu alandaki girişimleri destekleneceği ifade edilmiştir (DPT, 1995: 30).

YBYKP'ye göre; özel sektörün eğitim sürecine katılımı ve katkısı sınırlı kalmıştır (DPT, 1995: 12-13). Toplam öğrenci sayısının yüzde 1,5'i özel öğretim kurumlarına devam etmektedir. Mevcut özel öğretim kurumları da kapasitelerinin ancak yüzde 50'sini kullanabilmektedirler. Anayasa'ya göre; vakıflar dışındaki kişi ve kuruluşların yükseköğretim kurumu açamaması, özel öğretim kurumlarına verilen teşvik ve desteklerin yetersiz oluşu, özel öğretim kurumlarının gelişmesini sınırlandırmaktadır.

YBYKP'ye göre, 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK'de değişiklik yapılacaktır. Mevzuat düzenlemesi ile yapılacak değişiklikler içinde; özel kesimin eğitime yatırım yapmasının teşvik edilmesi, yükseköğretimde vakıf üniversitelerinin eğitim bütçelerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanması ile ilgili uygulamadan ilk ve ortaöğretim kademesindeki özel okulların da yararlandırılması, özel okullarda okuyan öğrencilerin eğitim harcamalarının bir kısmının vergi iadesi, muafiyet, burs ve benzeri yollarla sübvansede edilmesi; ihtiyaç duyulan alanlara yeni kapasite sağlanması ve bu alanlardaki mevcut kapasitenin artırılması bulunmaktadır. Yapılacak değişiklikler, özel dershanelere gereksinimi giderek ortadan kaldırma ve bu kurumların eğitim sistemi içinde eritilmesini özendirme amacını taşımaktadır (DPT, 1995: 33).

Yedinci Plan'da yer alan hukuki ve kurumsal düzenlemeler ile ilgili olarak Eğitim Reformu başlıklı proje yer almıştır. Özel sektörün, eğitimdeki payının artırılması hedefine yönelik olarak 625 sayılı ÖÖKK'de değişiklik yapılacaktır. Bunun için özel sektörün, vergiden muafiyet, vergi iadesi, ailelerin eğitim için yaptığı harcamaların vergiden düşülmesi, ucuz kredi sağlanması, yükseköğretimde vakıf üniversitelerine tanınan, masrafların yüzde 45'ine kadar olan kısmının devlet tarafından sübvansede edilmesi gibi yollarla teşvik edilmesi ve kamunun yükünün azaltılması amaçlanmıştır (DPT, 1995: 221).

YBYKP'de Eğitim Reformu ile ilgili hazırlanan projede, yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması, kaynak oluşturma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi, üniversite-sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır (DPT, 1995: 221). Yedinci Plan'a göre, vakıflar dışında da özel üniversite veya yüksekokul kurulmasına imkan verilmesi amacıyla 2547

sayılı Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacaktır. Ancak, vakıf dışında özel üniversite kurulması konusunda Anayasa'nın 130'uncu maddesinin de değiştirilmesi gerekmektedir (DPT, 1995: 33).

Meslek eğitimini geliştirmek; kamu ve özel kesim kurum ve kuruluşlarının mesleki ve teknik eğitime katılımını sağlamak amacıyla 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır (DPT, 1995: 33).

Yapılacak yasal düzenlemeler, özel sektörün eğitim-öğretim kurumları açma isteğini artıracağı yönünde yorumlanabilir. Maddi imkanları elvermeyip özel öğretim kurumlarına devam etmek isteyen bireylerin, devlet tarafından kendilerine sağlanacak teşviklerden faydalanabildiği bir ortamda hem eğitim-öğretim masrafları karşısında finansal kolaylık elde edebilecekleri hem de daha fazla öğrenci talebi ile karşılaşacak olan özel öğretim kurumlarının yaygınlaşacağı sonucuna ulaşılabilir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (SBYKP) (2001-2005), eğitimin mevcut durumu tespit edilmiştir. Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik ihtiyaçlar devam etmiş ve bu kurumlardaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payı yüzde 1,7 düzeyinde kalmıştır (DPT, 2000: 81). Eğitimin amaç, ilke ve politikaları içinde yer aldığına göre; eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı sağlanacaktır (DPT, 2000: 83).

SBYKP'ye göre; 1999-2000 öğretim yılında 59.374 kamu ve özel okul öncesi, ilköğretim ve orta-öğretim kurumlarında toplam 12,7 milyon öğrenci ve 484.089 öğretmen bulunmaktadır. Öğretim gören bu öğrencilerden 246.514'ü özel örgün eğitim kurumlarına devam etmektedir. Ayrıca, 6.531 kamu ve özel çıraklık ve yaygın eğitim kurumunda yaklaşık 3 milyon kişiye eğitim hizmeti verilmiştir. Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının payının artırılması gereği önemini korumaktadır (DPT, 2000: 80). Ayrıca hukuki ve kurumsal açısından ÖÖKK, çeşitli teşvik imkanlarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir (DPT, 2000: 85).

Sekizinci Plan'da, eğitimde kamu ve özel kuruluşlar arasındaki koordinasyonun önemi belirtilmiştir. Eğitimin bütün kademelerinde, gerekli alt yapı ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında iyileştirmeler olmasına rağmen, beklenen düzeyde gelişme sağlanamamıştır. Eğitim hizmeti sunan kamuya ve özele ait kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği devam etmektedir (DPT, 2000: 81).

Ayrıca, toplumda hayat boyu öğrenme anlayışının benimsenmesini esas alan her türlü yaygın eğitim imkanının geliştirilmesine; özellikle üniversiteye giremeyen gençlere kısa yoldan beceri kazandırma ve meslek edindirme faaliyetlerinin artırılmasına; mahalli idarelerin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün bu konudaki faaliyetlerinin özendirilmesine yer verilmiştir (DPT, 2000: 84).

Sekizinci Plan döneminde 15 yeni vakıf üniversitesi kurulmuş, böylece 21’i vakıf üniversitesi olmak üzere üniversite sayısı 74’e yükselmiştir (DPT, 2000: 15).

Sekizinci Plan’da, 2001-2023 yılları için “Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları Ve Stratejisi” başlığı altında, toplam özel sektör yatırımları içinde eğitim, sağlık, haberleşme ve enerji yatırımlarının payının dönem boyunca, özellikle 2010 yılı sonrasında artacağı, imalat sanayi yatırımlarının payında ise belirgin bir değişme olmayacağı tahmin edilmektedir (DPT, 2000: 218). İnsan kaynaklarının geliştirilmesi başlığı altında yer alan bilgiye göre; eğitimde özel sektörün daha fazla yer alması özendirilecektir (DPT, 2000: 223).

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (DKP) (2007-2013), eğitim yaygınlaştırılması amacıyla merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün katkısının artırılması yer almıştır (DPT, 2006: 93).

Eğitimde özel sektör ve fırsat eşitliği kavramı DKP’de vurgulanmıştır. Bunun için eğitime ayrılan özel kaynaklar, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak şekilde yönlendirilecektir. Bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payının artırılması ve kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyulan alanlara yönlendirilmesi sağlanacaktır. Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması şartıyla özel yüksek öğretim kurumlarının açılabilmesine imkan sağlanacaktır. Ayrıca bu Plan’da, ortaöğretime ve yükseköğretime hazırlık dershanelerinin özel okullara dönüştürülmesine yönelik teşviklerin sağlanması kararı bulunmaktadır (DPT, 2006: 94).

Dokuzuncu Plan, “Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması” başlığı altında ilkeler barındırmaktadır. Değişen ve gelişen ekonomi ile işgücü piyasasının gerekleri doğrultusunda, kişilerin istihdam becerilerini artırmaya yönelik yaşam boyu öğrenim stratejisi geliştirilecektir. Bu strateji, kişilerin beceri ve yeteneklerinin geliştirilebilmesi için, örgün ve yaygın eğitim imkanlarının artırılmasını, söz konusu eğitim türleri arasındaki yatay ve dikey ilişkinin

güçlendirilmesini, çıraklık ve halk eğitimin bunlara yönelik olarak yapılandırılmasını, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda faaliyet göstermesini destekleyecek mekanizmaları kapsayacaktır (DPT, 2006: 91).

Devlet tarafından özel sektöre sağlanacak teşvikler, eğitim-öğretim harcamalarında kamu sektörünün payını azaltıp devlet bütçesinin diğer alanlarda kullanılmasını kolaylaştıracaktır. Özel sektöründen özellikle okullaşma oranına katkı yapması beklenilmektedir. Yine özel sektörün öncülüğünü yaptığı eğitim kurumları içerisinde yer alan özel dershanelerin ise özel okullara dönüştürülmesinden bahsedilmiştir. Ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarına hazırlık amacı ile yaygınlık gösteren özel dershanelerin özel okullara dönüştürülmesi gerçekleşirse öncelikle okullaşma oranı artacaktır.

Kalkınma planlarında bir önceki döneminin genel bir değerlendirmesinin yapılması ve gelecek dönem için yapılacakların ortaya konulması siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel değişimlere uyum sağlama çabasını yansıtmaktadır. Bu durum eğitim için de düşünülebilir. 1965 yılında çıkarılan 625 sayılı ÖÖKK'nin zaman içerisinde değişikliğe uğraması ve yönetmeliklerle desteklenmesi, 2007 yılında 5580 sayılı yeni ÖÖKK'nin kabul edilmesi, özel sektör ve eğitim ilişkisi için yaşanan bir değişim örneği olarak gösterilebilir. Mevzuat düzenlemeleri, özel öğretim kurumlarının yasal yönünü belirlemektedir. Bu açıdan, yasal düzenlemeler ile Planlar'da belirtildiği gibi özel öğretim kurumlarının geliştirilmesi amacı ile hareket edilmiş ve değişim sürecinde gerekli mevzuat tamamlanmaya çalışılmıştır.

Kalkınma planları ülkedeki yatırım ve hizmetlerin hangi alanlarda ne şekilde olacağı konusunda fikir vermektedir. Kalkınma planlarının ülke kaynaklarının verimli ve etkin bir şekilde kullanılması amacı ile hazırlandığı düşünüldüğünde eğitimde alanında da verimlilik beklenilmektedir. Planlarda, eğitim alanında, sadece devlet sektöründen değil özel sektör yatırımlarından da beklentiler olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle özel sektörün eğitimdeki payının artmasının istenmesi, eğitim politikalarındaki özel sektörden beklentiyi ortaya çıkarmaktadır.

3.2.1.6. Teşvik Düzenlemeleri ve Özel Öğretim

Özel öğretim kurumlarının geliştirilmesi için özel sektörün eğitim alanındaki payının artırılması gerekmektedir. Devletin, özel girişimcinin yatırım imkanlarını kolaylaştırdığı ve özel sektöre belirli iktisadi avantajlar sağladığı takdirde özel öğretim kurumlarının sayısal olarak artacağı düşünülebilir. Bu açıdan, özel sektöre eğitim yatırımları için arsa temini, vergi indirimi ve teşvik uygulaması, özel öğretim kurumlarına devam edecek öğrencilere burs ya da kredi verilmesi ya da eğitim-öğretim konusunda devletin özel öğretim kurumlarından hizmet satın alması gibi başlıklar özel sektör yatırımlarının artmasını sağlayacak etkenler arasında sayılabilir.

Anayasal ve yasal açıdan mevzuat düzenlemesi yapmak ve yönetmelik hazırlamak özel öğretim kurumlarının geliştirilmesi için temel bir başlangıçtır. Eğitim alanında özel sektör yatırımlarının hayata geçmeye başladığından itibaren bir işletmede geçerli olan maliyet ve karlılık gibi unsurlar gündeme gelmektedir. Kamu sektörünün ürettiği hizmetler vergiler ile finanse edilmekte, özel sektör ise sermaye birikimini yatırıma dönüştürmektedir. Kamusal eğitim anlayışında, kar veya zarar unsurları gözetilmemesine rağmen özel sektör yatırımlarının sonucunda kar elde etme arayışı bulunabilmektedir. Özel sektör, eğitim alanına yapacağı yatırımlarda belirli kolaylıkların sağlanmasını isteyebilir. Bu açıdan, mevzuatta yer alan teşviklerin incelenmesi, eğitim yatırımlarında sağlanan kolaylıkların ne olduğunu ortaya çıkaracaktır.

2007 tarihine kadar yürürlükte kalan 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’de değişiklik yapan 1983 tarihli 2843 (md. 2) (RG, 18 Haziran 1983, 18081: 8) ve 1984 tarihli 3035 (md. 3) (RG, 28 Temmuz 1984, 18472: 2) sayılı kanunlar ile özel meslek teknik okulları ile kalkınmada öncelikli yörelerde açılacak özel okullara vergi muafiyeti tanınmıştır. Bu okullar, öğretime başladıkları tarihten itibaren beş yıl süreyle gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur. Diğer bölgelerde açılacak özel okulların ise bu muafiyetten bir yıl süreyle yararlanmaları öngörülmüştür. 2843 ve 3035 sayılı kanunlarda yer alan ilgili maddelerin devamında, eğitimle ilgili olarak yapılacak yatırımların, kalkınma planı ve programındaki uygun görülen teşvik araçlarından yararlandırılması yer almaktadır. Teşvikten yararlandırılması ifadesi

2004 tarihli 5228 sayılı kanunda da tekrarlanmıştır (md. 42) (RG, 31 Temmuz 2004, 25539: 16).

1984 tarihli 2982 sayılı “Konut İnşaatında ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç İstisna ve Muaflıkları Tanınması Hakkında Kanun”da dini hizmetlerin ifasına mahsus ve topluma açık bulunan ibadethaneler, okullar, kütüphaneler, spor tesisleri ve bunların eklentileri konut sayılarak bu kanunun kapsamında yer almıştır (md. 10) (RG, 1 Mart 1984, 18328: 2). Kanunun sağladığı kolaylık okullar için de geçerlidir.

1985 tarihli 3239 sayılı kanunun 193 sayılı kanuna eklenen mükerrer 20. maddesinde (md. 41) (RG, 11 Aralık 1985, 18955: 12) ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi’nde değişiklik yapan 74. maddesinin 15. bendinde (md. 74) (RG, 11 Aralık 1985, 18955: 22) eğitim-öğretim ile ilgili teşvik öngörülmüştür. Bu düzenlemelere göre okul, kreş ve spor tesisleri ile 50 yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde 35 yatak) kapasitesinden az olmamak üzere, yurt ve sağlık tesislerinin (huzurevleri dahil) işletilmesinden elde edilen kazançlar, ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle Maliye ve Gümrük Bakanlığı’nın belirleyeceği usul ve esaslar dahilinde beş yıl süreyle Gelir ve Kurumlar vergisinden istisna tutulmuşlardır. İstisnanın, kuruluşların faaliyete geçtiği tarihten itibaren başlaması öngörülmüştür. Bu kuruluşların kalkınmada öncelikli yörelerde kurulması halinde, bunlardan elde edilecek kazançlar ilgili şartlar dahilinde, on yıl süreyle Gelir ve Kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur.

1987 tarihinde ise Bakanlar Kurulu’nun 87/12016 sayılı “1987 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesi İle İlgili Karar”da, özel önem taşıyan sektörlerle eğitim yatırımları ilave edilmiştir (md. 1) (RG, 18 Eylül 1987, 19578: 2).

6 Mayıs 1998 tarihli Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ”de, eğitim yatırımları ile ilgili teşvik belgesi verilmesi konusu da yer almış teşvik belgesi almak için başvurmak için istenen şartlar arasında Milli Eğitim Bakanlığı’ndan izin belgesi öngörülmüştür (md. 3) (RG, 6 Mayıs 1998, 23334: 4).

2004 tarihli 5228 sayılı kanun ile 625 sayılı ÖÖKK’de değişiklik yapılmıştır. Eğitimle ilgili olarak bu kanuna göre yapılacak yatırımlar, kalkınma plan ve programlarında uygun görülen teşvik araçlarından yararlanırlar (md. 42) (RG, 31 Temmuz 2004, 25539: 16). 5228 sayılı kanunun 27. maddesinde eğitim ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. Buna göre; okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okullarının işletilmesinden elde edilen kazançlar, ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde beş vergilendirme dönemi gelir vergisinden istisna tutulmuştur. İstisna, okulların faaliyete geçtiği vergilendirme döneminden itibaren başlamaktadır (md. 27) (RG, 31 Temmuz 2004, 25539: 7). 5228 sayılı kanun ile 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 8. maddesi de yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okulları ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara veya kamu yararına çalışan derneklere bağlı rehabilitasyon merkezlerinin işletilmesinden elde edilen kazançlar, ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde beş vergilendirme dönemi kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur. İstisnanın, okulların faaliyete geçtiği vergilendirme döneminden itibaren başlamaktadır (md. 30) (RG, 31 Temmuz 2004, 25539: 9). 5228 sayılı kanundaki Geçici Madde 1’e (RG, 31 Temmuz 2004, 25539: 24) göre; bu kanunun getirdiği yenilikler 01 Ocak 2004 tarihinden sonra açılan okullar için geçerlidir. Bu tarihten önce açılan özel kreşlerin, anaokullarının, mesleki ve teknik okullar ile kalkınmada öncelikli yerlerde açılan özel okulların, 625 sayılı ÖÖKK’nin üçüncü maddesinin 5228 sayılı kanun ile değiştirilmeden önceki durumuna tabi olduğu belirtilmiştir.

Özel öğretim kurumlarına devam etmek isteyen bir öğrencinin maliyetinin belirli bir kısmının burs veya kredi ile karşılanması ya da devletin doğrudan özel sektörden eğitim hizmeti satın alması gibi uygulamaların gerçekleştirilmesi özel öğretim kurumlarının eğitimdeki önemini artıracaktır. Türkiye’deki mevcut mevzuatta, özel sektöre sağlanan kolaylık olarak eğitim yatırımlarının teşvik edilmesi konusunda yapılmış düzenlemeler bulunmaktadır.

3.2.1.7. Milli Eğitim Şuraları'nda Özel Öğretim

Milli Eğitim Bakanlığı, hükümetlerin eğitim-öğretim ile ilgili temel ilke ve politikalarını uygulamaktadır. Eğitim-öğretim alanında okul açılması, okutulacak derslerin tespiti, müfredatın hazırlanması, öğretmen istihdamı gibi konuların planlanması ve gerçekleştirilmesi ile ilgili gerekli çalışmaları başta Anayasa olmak üzere yasal mevzuata uygun olarak yürütmektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetleri, MEB'e bağlı resmi ve özel öğretim kurumları aracılığı ile yerine getirilmektedir. Uygulanacak eğitim-öğretim programları MEB tarafından hazırlanmakta ve gerekli düzenlemeler yapılarak eğitim-öğretim kurumlarına gönderilmektedir. MEB'in aldığı kararlar ve uygulamaya koyduğu programlar genel olarak MEB merkez teşkilatı tarafından belirlenirken eğitim-öğretim sorunlarının tartışılması, fikir ve önerilerin dile getirilmesi, uygulanan politikaların değerlendirilmesi ve yeni politikaların belirlenmesi açısından Milli Eğitim Şuraları düzenlemektedir. Milli Eğitim Şurası danışma niteliğinde çalışıp MEB'e eğitim-öğretim ile ilgili fikir ve öneriler sunmaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin genel durumunun değerlendirilmesi açısından Milli Eğitim Şura kararları önem kazanmaktadır. Bu açıdan Milli Eğitim Şura toplantılarında özel öğretim kurumları ile ilgili alınan kararların incelenmesi özel öğretim kurumlarına nasıl bir yaklaşım sergilendiğini hakkında fikir vermektedir.⁴

Yedinci Milli Eğitim Şurası'nda (05/02/1962-15/02/1962) özel öğretim kurumları ile ilgili kararlarda yer alan bilgilere göre; özellikle okul ihtiyacı bulunan büyükşehirlerde, özel Türk okulların daha verimli bir şekilde çalışması ve eğitim öğretimde resmi okulların yanında gelişebilmeleri için teşvik edilmelidir. Öğretmen istihdamı konusunda özel Türk okullarındaki öğretmenler, resmi okullardaki öğretmenler ile aynı haklara sahip olmalıdır. Özel sektörün eğitim-öğretim alanında yatırım yaptığı düşünüldüğünde buradaki amacın sadece bir ticaret işi olarak görülmesine fırsat verilmemesi gerekmektedir. Özel okulların ve eğitim kurumlarının MEB'e bağlı olarak gelişmelerini sağlayacak tedbirler alınmalıdır (MEB, 1991a:

⁴ Milli Eğitim Şura kararları ve toplantı tarihleri için kullanılabilir erişim için bkz.: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/suralar/dosya/12> (04 Nisan 2013).

155). Özel Türk okullarında çalışan okul müdür ve öğretmenlerinde resmi okul müdür ve öğretmenlerinin nitelikleri aranmalıdır (MEB, 1991a: 156).

12. Milli Eğitim Şurası'na göre (18-22 Temmuz 1988) askeri, dini ve emniyet teşkilatına bağlı okul türleri hariç olmak üzere mesleki ve teknik okulları da kapsamak üzere, mevzuata uygun bir biçimde özel ve tüzel kişilerin ortaöğretim seviyesinde özel öğretim kurumları açması özendirilmelidir. Bu okulların eğitim-öğretim faaliyetleri, temel olarak devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak düzenlenmelidir (MEB, 1988: 197).

12. Milli Eğitim Şura'sına göre; devletin yönetim ve gözetimi altında, vakıf dışında da, özel sektöre devlet tarafından teşvik sağlanarak özellikle mesleki alan olmak üzere yüksek okul açma imkanı tanıyacak hukuki düzenlemeler yapılmalıdır (MEB, 1988: 199).

12. Milli Eğitim Şurası'nda, eğitim finansmanı ile ilgili kararlar alındığı görülmektedir. Ortaöğretimde, öğrencilerini eğitim harcamalarına katılmalarını sağlayıcı hukuki düzenlemeler getirilmeli; ancak, bu düzenleme yapılırken ödeme gücü yeterli olmayan öğrenciler burs ve kredi ile desteklenmelidir (MEB, 1988: 495). Burs ve kredi yolu ile öğrenci ve velilerin resmi ya da özel kurumlar arasında okul tercihi yapabilecek; diğer yandan özel öğretim kurumları ise öğrenci sağlama ve okul kapasite kullanımı konusunda imkan elde edecektir.

On Dördüncü Milli Eğitim Şurası'nda (27-29 Eylül 1993) özel öğretimin yaygınlaştırılması için okul öncesi eğitim alanında, değişik kurumlar aracılığı ile yatırım yapılabileceği yer almıştır. Belediyelerin, KİT'lerin, vakıfların, dini kuruluşlar ve diğer özel girişimcilerin okul öncesi eğitim kurumları açmaları teşvik edilmeli ve desteklenmelidir (MEB, 1993: 315). Okul öncesi eğitimin geliştirilip yaygınlaştırılması için, özendirici bir tedbir olarak, eğitim yatırımlarına verilen teşviklere ilave olarak, okul öncesi eğitime sağlanacak teşvik oranı daha fazla olmalıdır (MEB, 1993: 316). Bu noktada okul öncesi eğitim-öğretim kurumlarının yaygınlaştırılma isteği görülmektedir.

On Beşinci Milli Eğitim Şurası (13-17 Mayıs 1996) kararlarına göre; özel öğretim kurumlarının mesleki-teknik ve diğer yaygın eğitim çalışmalarına etkin bir şekilde katılmaları için yeni düzenlemeler yapılmalı, (MEB, 1996a: 391) ortaöğretim veren özel öğretim kurumları teşvik edilmeli, bu kurumların mesleğe yönelik

program uygulamaları özendirilmelidir. (MEB, 1996a: 261) Yüksek öğretimde kapasite artırımı için vakıf üniversiteleri dışında, Yüksek Öğretim Kurulu denetiminde olmak üzere özel yüksek öğretim kurumlarının açılmasına yasal olanak sağlanılmalıdır (MEB, 1996a: 340). Resmi, özel kuruluşlar ile gönüllü kuruluşların yaygın eğitim faaliyetlerinde işbirliği yapmaları teşvik edilmeli ve mevcut çalışmalar geliştirilmelidir (MEB, 1996a: 391).

On Beşinci Milli Eğitim Şura sonuncunda eğitim finansmanı ile ilgili kararlar bulunmaktadır. Resmi ve özel okullardaki öğrencilere veya velilerine bankalar tarafından uzun vadeli eğitim kredilerinin sağlanması, Belediye Gelirleri Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak resmi ve özel okulların her türlü harç ve vergiden muaf tutulması istenmiştir (MEB, 1996a: 462). Özel öğretim kurumlarının teşvik edilmesine yeni bir anlayışla yaklaşılmalıdır. Şehir imar planlarında, özel okullar ve özel yaygın mesleki ve teknik kurslar da dikkate alınmalı, bu kurumlara düşük bedelli veya bedelsiz arsa temin edilmelidir. Özel okullar, yaygın mesleki ve teknik kurslar, gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti, düşük oranda KDV alınması gibi uygulamalarla desteklenmelidir. Bu kurumların işletme giderlerini azaltmak için kamu teşvik tedbirleri alınmalıdır (MEB, 1996a: 464). Özel okullara, kamu okullarındaki birim öğrenci harcamalarının %50'sini aşmamak kaydıyla kamu sübvansiyonu sağlanmalıdır. Vakıflar dışında, gerçek ve tüzel kişilerce yükseköğretim kurumu açılmasına imkan tanınarak özel yükseköğretim kurumları geliştirilmelidir (MEB, 1996a: 465). MEB, Dünya Bankası ve Avrupa İskan Fonu kaynaklarından, özel sektöre, eğitim yatırımı amaçlı kredi kullanımında yol gösterici olmalıdır (MEB, 1996a: 466).

MEB açısından her kademedeki okullaşma oranının artırılması gerekmektedir. Okul öncesi, ilk ve orta öğretim kurumlarının artırılması ve sınıf ortamının eğitim-öğretim açısından verimli hale getirilmesi gibi temel konular bulunmaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde bireyin yetiştirilmesi ve belirli bir bilgi düzeyine ulaşması gibi bireylerin meslek sahibi olması gibi hedefler de bulunmaktadır. Bu açıdan mesleki alanda okulların yaygınlaştırılması gerekmektedir. MEB, devlet okulları aracılığı ile eğitim-öğretim faaliyetlerinden mesleki ve teknik alanda beklenen amaçları gerçekleştirmeye çalışırken, özel öğretim kurumlarının da bu doğrultuda faaliyetlerini artırması istenmektedir.

On Altıncı Milli Eğitim Şurası kararlarında (13-17 Kasım 1999) işletmelerin, mesleki eğitim yapan özel kurumların, meslek odalarının, çıraklık eğitim merkezleri ve eğitim birimi kurmalarının teşvik edilmesi yer almaktadır. Meslek kuruluşlarının, vakıfların, gönüllü kuruluşların ve 625 sayılı ÖÖKK kapsamındaki özel öğretim kurumlarının da İşletmeler Üstü Eğitim Merkezleri açmalarına imkan sağlanmalıdır (MEB, 1999: 252). Özel sektörün mesleki ve teknik eğitim kurumu açması durumunda ve iş yerlerindeki mesleki eğitim ekinlikleri, gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti, KDV oranlarının düşürülmesi, vergi iadesi gibi teşvik araçları ile desteklenmelidir (MEB, 1999: 394). On Altıncı Milli Eğitim Şura kararlarında, mesleki eğitim üzerinde durulduğu görülmektedir.

On Yedinci Milli Eğitim Şura (13-17 Kasım 2006) kararlarında okul öncesi eğitim-öğretim kurumlarının yaygınlaştırılması; kamu, vakıf ya da diğer girişimciler aracılığıyla okul öncesi eğitim kurumları açılması ve bunun teşvik edilmesi; bu kurumların desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2007: 172). İlköğretim düzeyinde özel sektörün eğitime yatırım yapması özendirilmeli ve özel sektörden hizmet satın alınmalıdır (MEB, 2007: 173). Özel öğretim kurumlarının, mesleki ve teknik eğitim ile yaygın eğitim alanlarında da eğitim sunmalarının sağlanması (MEB, 2007: 287) kararlar arasında yer almıştır.

On Sekizinci Milli Eğitim Şura (01-05 Kasım 2010) kararlarında göre birçok özel ilköğretim okulunda olduğu gibi, eksikliği bulunan resmi ilköğretim okullarında da 1, 2 ve 3. sınıflarda uzmanlaşmış bir sınıf öğretmenin bulunması, 4 ve 5. sınıflarda da branş öğretmenlerinin dersleri yürütmesi istenmiştir. Eğitim-öğretim açısından 2023 perspektifi çerçevesinde belli hedefler konulmuştur. Buna göre, temel eğitim birinci kademedeki her sınıf için sınıf öğretmenlerinin branşlaşmaları sağlanmalıdır. Diğer yandan eğitimde niteliğin artırılması amacıyla özel okullar teşvik edilerek sayıları artırılmalıdır. Bu açıdan özel öğretim kurumlarına sağlanacak teşvik gündeme gelmektedir. Teşvik kapsamında, çocuklarını özel okullara gönderen ailelere resmi okullardaki bir öğrenci maliyetinin yarısı kadar destek verilmeli ve bu yolla devletin eğitim harcamaları azaltılmalıdır (MEB, 2010a: 1824).

On Sekizinci Milli Eğitim Şurası'nda özel öğretimde okullaşma oranının % 25'e çıkarılması için gerekli tedbirler alınmasına 2023 vizyonu çerçevesinde yer verilmiştir. Eğitim alanında faaliyet gösteren özel kurum ve kuruluşların

istihdamdaki vergi ve primlerinin kalkınmada öncelikli yörelere göre alınması, hizmet satın alma yoluyla özel okul kapasiteleri artırılması, arsa tahsisine ile ilgili konunun çözülmesi gerekmektedir (MEB, 2010a: 1829).

On Sekizinci Milli Eğitim Şura kararlarına göre; mesleki ve teknik ortaöğretime erişimi artırmak amacıyla 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereği öğrencilere ödenmesi gereken ücret ile ilgili düzenleme yapılması gerekmektedir. Bu ücretin ödenmesinde yurt genelinde, yaşına uygun asgari ücretin % 30'dan az olmamak üzere, kamu ve özel sektörde uygulanmasında karşılaşılan sorunlar giderilmeli, işletmelerde beceri eğitimi yapan öğrencilerin sosyal güvenlik hakları iyileştirilmelidir (MEB, 2010a: 1830).

Milli Eğitim Şura kararlarında görüldüğü gibi özel sektörün eğitim-öğretim alanındaki faaliyetlerini artırması olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Vergi indirimi yapılması ve teşvik sağlanmasının, eğitim-öğretim alanında yatırımları artırıcı etkide bulunacağı düşünülmüştür. Özel öğretim kurumları sayısal olarak arttıkça nitelikli eğitimin yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Milli Eğitim Şura kararlarında, özel öğretim kurumlarının yaygınlaştırılması için burs ya da kredi sağlanması, masraflarının belli bir oranının karşılanması gibi fikirler bireylere sağlanacak kolaylıklar olarak sayılmaktadır. Sadece belirli bir gelir düzeyine sahip ailelerin değil daha genel bir toplum kitlesinin özel öğretim kurumlarını tercih etmesi isteği görülebilmektedir. Bu durumda eğitim-öğretim açısından, devlet sektörü karşısında özel sektör hizmetinden faydalananların sayısı artış gösterecek ve devlet sektörü, okullaşma oranında özel öğretim kurumlarının kapasitesinden faydalanabilecektir.

Toplumu oluşturan bireylerin nitelikli yetişebilmesi için eğitim-öğretim faaliyetlerinin örgütlenmesi ve yürütülmesi aşamalarında kaliteli hizmet sunulmasının önemi bulunmaktadır. Nitelikli bireyler, kişisel olarak fayda sağlayacakları gibi toplumsal fayda da sağlayacaklardır. Özel sektörden, eğitim yatırımlarını artırması ile temel olarak nitelikli birey yetiştirilmesine ve nitelikli bir eğitim-öğretim faaliyetinin gerçekleştirilmesine katkı yapması beklenmektedir.

IV. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI VE EĞİTİMDEKİ KONUMU

Eğitim hizmetinin kamusal, yarı kamusal ve özel hizmet açısından ne ifade ettiğinin ortaya çıkarılması açısından kamusal hizmet anlayışına ve özel öğretim kurumlarının konumunu incelemek gerekmektedir. Bu açıdan kamusal ve özel hizmet anlayışının karşılaştırılması konuya açıklık getirecektir.

4.1. KAMUSAL HİZMET OLARAK EĞİTİM VE TÜRKİYE’DE ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI

Eğitim, bireysel ve toplumsal fayda sağlayan bir hizmettir. Bireyler, kendi yaşantılarına yönelik fayda sağladığı gibi toplumsal gelişmeye de katkıda bulunurlar. Türkiye’de eğitim hizmeti sağlayan özel öğretim kurumlarının bu süreçteki yeri tespit edilebilir.

4.1.1. Türkiye’de Eğitim Hizmeti ve Özel Öğretim Kurumları

Özel öğretim kurumlarının eğitim öğretim alanında faaliyet göstermeleri doğrultusunda eğitim hizmetin kamu ve özel sektör açısından sunulmasının ne anlama geldiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Hizmet üretiminde kamusal, yarı kamusal ve özel mal tanımından hareketle eğitimin, özellikleri açısından hangi hizmet türünde ne ifade ettiği değerlendirilebilir.

Eğitimin gerçekleşmesi aşamasında, eğitimin sağlayıcısı olarak bireyin karşısındaki tarafın varlığı, eğitimin kamu ya da özel sektör tarafından üretilen bir hizmet olma niteliğini belirlemektedir. Eğitimin kamu ya da özel sektör tarafından

sunulması ise eğitim hizmetinin finansmanı ve bireyin hizmetten faydalanmasının iktisadi şartları noktasında sonuçları bulunmaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça bireysel ve toplumsal alanda yeni hizmet beklentileri ortaya çıkmaktadır. Üretilen mal ya da hizmet karşılığında, bireysel ve toplumsal beklentiler karşılanmaya çalışılmaktadır. İhtiyaçlar, bireysel ya da toplumsal olarak tanımlanabilir. Bireysel ihtiyaçların karşılanması için piyasa şartlarında bir malın üretilmesi, temel olarak talep unsuruna bağlıdır. Girişimcilerin kararına bağlı olarak talep yetersizliği sebebi ile bir malın üretimi azaltılabilir ya da yapılmayabilir (Türk, 2008: 9).

Bireysel ihtiyaçların karşılanması için faaliyet yürüten girişimci kar peşindedir. Bireysel olarak bir malı talep edip satın alan tüketici ise fayda sağlamak ister. Diğer yandan, arz talep doğrultusunda, piyasada bireylere yönelik üretilmiş bir malın tüketimi zorunlu değildir. Bireyler, ihtiyaçları doğrultusunda tüketimde bulunurlar. Toplumsal ihtiyaçlar ise kamu makamları aracılığı ile üretilir ve bu yönüyle toplumsal ihtiyaçların belirlenmesinin ve karşılanmasının siyasal yönü bulunmaktadır. Toplumsal ihtiyaçların karşılanması için gerçekleştirilen hizmetler kamu görevlileri aracılığı ile yerine getirilir. Toplumdaki bireyler kamu hizmetlerinden az ya da çok değişik oranlarda yararlanabilirler. Kamu hizmeti sunulurken bireysel fayda değil kamu yararı gözetilmektedir (Türk, 2008: 10). Bireysel ihtiyaçlar için sunulan mal ya da hizmetin karşılığı fiyat olarak belirlenirken toplumsal ihtiyaçlar için üretilen kamusal mal ya da hizmetlerin karşılığında vergi, harç, bütçe gibi araçlar kullanılmaktadır (Türk, 2008: 11).

İktisadi açıdan üretilen mal ya da hizmetler kamusal, yarı kamusal ve özel mal ve hizmetler olarak sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Üretici konumunda devlet sektörü veya özel sektör bulunmaktadır. Bir mal veya hizmetin kamusal, yarı kamusal ya da özel niteliği ise üreten birimin konumuna ve tüketimden sağlanan faydaya göre değişmektedir.

Toplumda, bireysel talep bazında değerlendirilmeden, tüm bireyleri kapsayacak şekilde devlet tarafından üretilip devlet bütçesi ile finanse edilen, fiyatlandırılmayan ve dolayısıyla pazarlanamayan mallara genel olarak kamusal mallar denir. Bu tür mallar devlet tarafından üretildiğinde özel sektör tarafından

üretilemeyecek nitelikte değerlendirilebilir (Edizdoğan, 2008: 19). Özellikle adalet ve güvenlik hizmetleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Kamu hizmetleri devlet bütçesi ile finanse edilir. Kamusal mal ve hizmetlerin faydası pazarlanamamaktadır. Kamusal mal ve hizmetler, toplumun kolektif tüketimi için üretilir ve bu mal ve hizmetlerden faydalananlar birbirlerine rakip değildir. Ayrıca kamusal mal ve hizmetler konusunda zorunlu üretim ya da zorunlu tüketim anlayışı vardır (Bulutoğlu, 2004: 40). Bu açıdan kamusal mal ve hizmetlerin finansal kaynağını vergi aracılığı ile kurulan devlet bütçesi oluşturmaktadır.

Bazı kamusal mallar ise kamu ekonomisi tarafından üretilmekle birlikte parçalar halinde bölünebilirler ve fiyatlandırılabilirler. Bu yönüyle tam kamusal mallar niteliğinde değildir. Topluma sağladığı fayda kamusal mallarda olduğu gibidir; bireylere sağladığı fayda ise özel mallara benzemektedir. Üretimi, kamu ekonomisi tarafından gerçekleştirilen bu mallara yarı kamusal mallar denilmektedir (Edizdoğan, 2008: 23). Eğitim ve sağlık, parklar ve dinlenme tesisleri, caddeler ve şehirlerarası yollar, sosyal konut ve burslar yarı kamusal mal örneğidir. Yarı kamusal malların üretimi tamamen piyasaya bırakıldığında, yeterince üretilmemesi ya da kar-zarar ilişkisi içinde ne kadar yatırım yapılacağı konusundaki kararsızlık sebebi ile hizmetlerde aksama söz konusu olabilir (Edizdoğan, 2008: 24).

Özel ekonomide, rekabete dayalı olarak üretilen, faydası toplum bireyleri arasında bölünebilen ve tüketildiğinde bireysel fayda sağlayan mallara da özel mallar denilmektedir. Özel ekonomide, bir malın üretimi tekelleşmeye yol açıyorsa ya da bir ülkede özel sektör gelişmemişse, özel nitelikteki mallar devlet sektörü aracılığı ile de üretilebilmektedir (Edizdoğan, 2008: 31). Bu durumda devlet, üretici konumunda piyasada varlık göstermekte ve kurduğu işletmeler aracılığı ile üretim yapmaktadır. Devlet, üretimdeki fiili varlığını devam ettirerek piyasa süreçlerini yönlendirmektedir.

Kamusal mallar, toplumun genel faydası doğrultusunda üretilmekte ve toplumu oluşturan bireylerin hizmetine sunulmaktadır. Kamusal malların finansmanının kaynağı oluşturan devlet bütçesi, vergi aracılığı ile oluşturulmaktadır. Vergilerin, kamu kurumları aracılığı ile kamusal mal ve hizmet üretimi doğrultusunda kullanılması, toplumsal faydanın sağlanması doğrultusundaki girişimlerdir.

İktisat biliminde milli savunma, emniyet ve adalet gibi alanlar tam kamusal mal olarak sayıldığı halde eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanların kamusal, yarı kamusal ve özel mal niteliği gösterdiği dile getirilebilmektedir. Görüşler arasında, eğitimin özel mal gibi üretim ve tüketime konusu yapılabileceği; ama dışsal faydası nedeniyle yeri geldiğinde, eğitime devlet müdahalesinin olabileceği ifade edilmektedir (Köksal, 1996: 271). Devletin, özel sektör üzerinde, eğitim politikaların üretimi, eğitim sisteminin genel ve özel amaçlarının belirlenmesi, eğitim faaliyetinin kademelendirilmesi gibi konularda etkisi bulunmaktadır.

Eğitim; kamusal, yarı kamusal ve özel hizmet niteliğindeki bireysel ve toplumsal faydaları üzerinden özelliği belirtilirken, dışsallık kavramını değerlendirmeye katmak gerekir. Toplumun belirli bir üyesi tarafından yapılan üretim ve tüketim sonucu ortaya çıkan fayda ve maliyetlerin, toplumun diğer üyelerine yayılmasına dışsallık denilmektedir. Üreticini karı artar ya da zararı azalır ve tüketiciye refah sağlarsa olumlu dışsallıktan; üreticinin zararı artar ya da karı azalır ve tüketicinin refahında azalma olursa olumsuz dışsallıktan söz edilmektedir (Edizdoğan, 2008: 25).

Eğitimin, bireysel olarak mesleki açıdan daha yüksek gelir ve itibar sağlamak gibi faydaları sayılabilir. Eğitim hizmetinin, piyasa şartlarında sunulması durumunda da bireyler bu faydaları elde edeceklerdir. Eğitim, piyasa şartlarına bırakıldığında eğitim görmek isteyip maddi imkansızlık nedeni ile bu imkana kavuşamama gibi bir olumsuzluk ortaya çıkabilir. Diğer yandan eğitim, bireysel faydasının ötesinde toplumsal yönden gelişmeyi sağlamaktadır (Bulutoğlu, 2004: 252). Bu yönüyle eğitim hizmetinin olumlu dışsallığı ortaya çıkmaktadır.

Dışsallık durumuna göre eğitim süreci önce bireylere, dışsal olarak da topluma fayda sağlamaktadır. Eğitimli bireylerin kendilerine sağladığı meslek, ücret, kariyer gibi faydalarının yanında, sosyal bir varlık olarak insanın, yaşadığı topluma katkısı bulunmaktadır. Günümüzde, insan hakları kavramı içerisinde eğitim hakkının da bulunduğu düşünüldüğünde, eğitimin, hem bireyin kendi hayatında hem de toplumların gelişmişlik düzeyini göstermesi açısından önemli bir yeri bulunmaktadır.

Eğitim, resmi kurumlar aracılığı ile sunulduğu gibi özel sektör de eğitim hizmeti sunabilmektedir. Türkiye için bakıldığında eğitim alanında resmi kurumlarının yanında özel öğretim kurumları faaliyet göstermektedir.

1924 Anayasası'nın 87. maddesine göre “ Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim devlet okullarında parasızdır” (Kili ve Gözübüyük, 2006: 147).

1961 Anayasası'nın 50. Maddesi öğrenimin sağlanması ile ilgili bilgi içermektedir:

“...İlköğrenim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve devlet okullarında parasızdır. Devlet maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar...”(Kili ve Gözübüyük, 2006: 207).

1982 Anayasası'nın 42. maddesinde de ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve Devlet okullarında parasız olduğu (Kili ve Gözübüyük, 2006: 307) ile maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin devlet tarafından destekleneceği yer almıştır (Kili ve Gözübüyük, 2006: 307-308).

Türkiye’de eğitimin kamusal olarak ya da özel sektör tarafından üretilmesi konusunu kalkınma planlarından izleyebiliriz. Böylece, eğitim alanındaki ifadeler ile eğitimde özel sektörden beklentiler ortaya çıkacaktır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’na göre; eğitimden yararlananların eğitim harcamalarına imkanları ölçüsünde katılmadıklarından, hem eğitim harcamaları artırılmamış hem de ücretsiz eğitim, gerçekten ihtiyacı olanlara sağlanamamıştır (DPT, 1963: 449).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’na göre; vatandaşların, temel eğitim sonrası devletçe sağlanan eğitim imkanlarından yararlanmasının fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla ekonomik durumu iyi olanlardan faydalandıkları eğitim harcamalarına katılmaları konusuna yer verilmiştir (DPT, 1967: 158). Öğrencilerin, kabiliyetleri oranında ve fırsat eşitliği içinde ilköğretim dışındaki bütün öğretim kademelerinden faydalanmaları için parasız yatılılık ve burs imkanlarının kullanılması, maddi imkanı bulunan öğrencilerin ise sınırlı ölçüde de olsa eğitim masraflarına katılmaları (DPT, 1967: 176) yönünde ifadeler bulunmaktadır.

ÜBYKP’de; genel liselerdeki öğrencilerin öğretim giderlerine katılma yollarının araştırılacağı yer almıştır (DPT, 1973: 744). Yüksek öğretimde uygulanan harç sistemi, eğitim giderlerine katkıda bulunulması için mali gücü yetersiz

öğrencilere burs ve kredi sağlanması ile uyumlu olarak yeniden düzenlenecektir (DPT, 1973: 772).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre; eğitimin, ticari bir meta haline dönüşmesini engellemek ve fırsat eşitliğini sağlamak; bunun için ekonomik ve sosyal alanlarda yapılan düzenlemeler gibi eğitim alanında da düzenlemeler yapmak temel ilkelerdendir (DPT, 1979: 455). Temel eğitim birinci kademe olarak ilkokulda kitap giderlerinin, özellikle köy ve gecekondu bölgelerinde bulunan ilkokullarda eğitim araç-gereç ve kırtasiye gereksiniminin, devlet tarafından karşılanması öngörülmüştür (DPT, 1979: 456).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, genel, mesleki ve teknik liseler ile ilgili olarak alınan kararlara göre; devlet, işçi ve işverenin katılacağı yaygın eğitim ve hizmet içi eğitim amacıyla mesleki yaygın eğitim fonunun kurulması gündeme gelmiştir (DPT, 1985: 143). Özel okullar teşvik edilecektir. Diğer yandan eğitim hizmetlerinin maliyetine katılma uygulamasına başlanacaktır (DPT, 1985: 144).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre konsolide bütçeden eğitime ayrılan yatırım ödeneklerinin en az yüzde 7,5'i yaygın eğitime tahsis edilecektir (DPT, 1989: 293). Özel kesimin okul açması ile vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecektir (DPT, 1989: 294). Yükseköğretimin finansman yapısı geliştirilerek bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanacak ve döner sermayenin bir kaynak olarak kullanımı etkinleştirilecektir (DPT, 1989: 295).

Plan'da yer aldığına göre; eğitimin finansmanında, kamu kaynaklarına ilave olarak kamu dışı kaynaklardan da faydalanma esas alınacak, özel kesim ve vakıfların katkılarının artırılmasına yönelik ortam oluşturulacaktır (DPT, 1989: 354).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre toplumsal faydanın büyük olduğu zorunlu eğitimin devlet tarafından üstlenilmesi, bireysel faydanın nispeten büyük olduğu daha üst eğitim kademelerindeki hizmetten yararlananların, hizmetin bedelini ödemesi sağlanacaktır. Bu yapı, fırsat eşitliği açısından ödeme gücü olmayan öğrencilerin hizmetten yararlanabilmesini sağlamak üzere, özel kesimin de katkısıyla dar gelirli aile çocuklarından başlanarak kredi ve burs sistemiyle desteklenecektir (DPT, 1995: 30).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre, yükseköğretim kurumlarında finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek; etkin bir harç, burs ve kredi

sistemi kurulup ödeme gücüne bağlı olarak öğrencilerden alınan eğitime katkı paylarının yükseköğretimin finansmanında kaynaklardan biri haline gelmesi sağlanacaktır (DPT, 2000: 84).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda yer alan bilgiye göre; eğitime ayrılan özel kaynaklar eğitimde fırsat eşitliğine imkan sağlayacak şekilde yönlendirilecektir. Bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır. Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması koşuluyla özel yükseköğretim kurumlarının açılabilmesine imkan sağlanacaktır (DPT, 2006: 94).

Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek; öğrenci katkı paylarının, mali gücü olmayan başarılı öğrencilere burs ve kredi sağlanması şartıyla, yükseköğretimin finansmanındaki payının artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır (DPT, 2006: 94).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda, eğitim harcamaları ile ilgili olarak, eğitimin hemen her kademesinde, ayrılan kaynaklarla öncelikle artan öğrenci sayılarının doğurduğu zorunlu ihtiyaçların karşılanabildiğini yer almış ve eğitimde nitelik sorununun önemini koruduğu ifade edilmiştir. Sekizinci Plan döneminde eğitim yatırımlarına özel sektör desteği önemli boyutlara ulaşmış, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılmış ve müfredat geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir. Eğitimde kalitenin artırılabilmesi için yenilenen müfredat programları ve öğretim yöntemlerine uyumlu olarak fiziki altyapı, donanım ve öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı ihtiyacı devam etmektedir (DPT, 2006: 47).

Türkiye'de devlet sektörü ve özel sektörün eğitime yatırımı bulunmaktadır. Anayasal açıdan, temel eğitimin devlet kurumlarında ücretsiz gerçekleştirilmesi, temel eğitimin finansmanının devlet sektörü tarafından karşılanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Devlet kaynaklarının tespiti ve etkin bir şekilde kullanılması amacına yönelik olarak hazırlanan kalkınma planlarında ise temel eğitimde devlet kurumlarında kamu finansmanı öngörülmektedir. Özellikle yükseköğrenim düzeyinde eğitim hayatına devam etmek isteyen bireyler için eğitim hizmetlerinden faydalandığı ölçüde harcamalara katılma payı öngörülmektedir. Öğrencilere burs ve kredi sağlanarak maddi destek verilmesi seçeneği bulunmaktadır.

Özel öğretim kurumlarında olduğu gibi özel sektörün dershaneler konusunda da yatırımı bulunmaktadır. Özel dershaneler, uyguladıkları programlar ile bireylerin, eğitim-öğretim müfredatındaki eksiklerini tamamlama ve bireyleri geliştirme amacını taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda özel dershane faaliyetleri devam ederken, ülkemizde, özel dershanelerin özel okullara dönüştürülmesi ve kapatılması konusu gündeme gelmiştir.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 2012 yılında yapmış olduğu açıklamada dershanelerin kapatılacağını ve özel okullara dönüşümünün sağlanacağını beyan etmiştir (Hürriyet, 08 Nisan 2013). 61. Hükümet'in söylemleri, dershanelerin özel okula dönüştürülmesi ve özel okula devam edecek öğrencilere devlet tarafından maddi kolaylık sağlanması görüşünü içermektedir.

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan “ MEB 2010-2014 Stratejik Plan” adlı çalışmada, özel öğretim için stratejik amaçlar hedeflenmiştir. Buna göre; özel sektörün finansal gücünden faydalanmak üzere, MEB’e bağlı örgün özel öğretim kurum oranını, planın kapsadığı dönemin sonuna kadar % 5.21’den % 9’a; örgün eğitimdeki öğrenci sayısına göre özel öğretimin genel eğitim içindeki payını % 2.76’dan % 5’e çıkarılması ile özel kurumlardaki özel öğretimden yararlanacak bireylerin yıllık en az % 12’lik artışını karşılamak üzere, öğretmen, fiziki mekan ve kaynak ihtiyacını karşılayıp etkin bir denetim sistemi kurulması stratejisi bulunmaktadır (MEB, 2009: 112). Ortaöğretim ve yükseköğretim hazırlık dershanelerinin 2014 yılı sonuna kadar %70 oranında özel okula dönüşümü sağlamaya yönelik hedef ortaya konulmuştur (MEB, 2009: 112). Bu konuda teşvikleri de içeren yeni bir mevzuat hazırlanmasından bahsedilmiş ve bu dönüşümden özel dershane personelinin olumsuz etkilenmemesinin sağlanması gereği belirtilmiştir (MEB, 2009: 113).

MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, dershanelere yönelik olarak “ Özel Dershaneler Bilgi Formu” hazırlamıştır. Özel dershanelere gönderilen bu form, dershanelerin özel okula dönüştürülmesi ile ilgili bilgi toplamak amacıyla toplam 17 soruluk bir anket çalışmasından oluşmaktadır. Formda, dershanenin adı, bulunduğu il ve ilçesi, dershanelerin uyguladığı hazırlık programının türü, dershane binasının durumu, derslik sayısı gibi bilgiler yer almıştır. “Yasal olarak özel okula dönüştürülmesi imkanı sağlanması durumunda dershanenizi özel okula dönüşmek

ister misiniz?” sorusuna “evet” ya da “hayır” seçeneği ile cevap verilmesi istenmiştir. Dershanelerin özel okula dönüştürülmesi sürecinde sağlanacak teşviklerin önem sırasına göre sıralandırılması istenmiştir. Bu teşvikler arasında; yatırım yeri olarak arsa tahsisi, devlet tarafından öğrenci başına eğitim-öğretim ödeneği sağlanması, vergi indirimi/gelir stopajı desteği, düşük maliyetli kredi, sigorta primi desteği, KDV istisnası, bina inşası ve donatım gibi yatırım maliyetine destek sağlanması ve varsa diğer tekliflerin belirtilmesi sayılmıştır (Hürriyet, 08 Nisan 2013).

Dershaneler, sınav ile öğrenci alan okullara yönelik olarak varlık göstermektedirler. Dershanelerin kapatılması, sınavlara hazırlık süreci üzerinde tartışma nedeni olmaktadır. Sınavlara hazırlanmak isteyen bireylerin özel ders ya da dershane talebi bulunmaktadır. Bireyler, ortaöğretimden mezun oldukları halde üniversiteye giriş sınavına hazırlanmak için dershane imkanlarından faydalanmaktadırlar. Bu açıdan, dershanelerin kapatılmasına bağlı olarak sınav sistemlerinde ne tür bir değişiklik yapılacağı bu sürecin sonunda ortaya çıkacaktır.

61. Hükümetin, özel dershanelerin özel okula dönüşümünü sağlaması durumunda, özel okul oranının artması beklenmektedir. Bireylere teşvik sağlanması ile daha fazla kişi özel okulu seçebilecektir. Özel okullara olan talebin artması durumunda özel sektörün eğitim alanına yatırımı artacaktır. Bu yönden devletin eğitimde yatırım alanı, okullaşma oranı yerine eğitimin alt yapısının geliştirilmesi yönünde olabilecektir. Diğer yandan özel sektörün eğitimdeki payı artacaktır.

4.1.2. Küreselleşme ve Özelleştirme Kavramları Açısından Türkiye’de Özel Öğretim Kurumları

Özelleştirme kavramı küreselleşme ile birlikte ifade edilen yaygın kavramlardan biridir. Eğitim-öğretim faaliyetinin devlet kurumları ağırlıklı olarak örgütlenmesinin yanında özel sektör aracılığı ile örgütlenmesi gerçekleşmektedir. Özel sektörün eğitim ile ilişkisi küreselleşme süreci ve neo-liberal politikaların eğitim hizmetinin üretimine etkisinden söz etmeyi gündeme getirir; fakat özel öğretim kurumlarının, Türkiye’de özelleştirme faaliyetleri yürütülmeden önce de var olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir.

Küreselleşme, ekonomik açıdan yorumlandığında sermayenin dünya üzerindeki dolaşımının artık bir ülke sınırı içinde değil küresel düzeyde gerçekleşmesi anlamına gelir. Böylece kapitalizmin sanayi bakımından genişlemesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ekonomik, siyasal ve kültürel düzeyde dünya toplumlarının birbirini daha fazla etkilemesine neden olmuştur. Bu durumun bireysel ve toplumsal etkisi ortaya çıkacaktır. Küresel gelişmeler için gerekli olacak tutum ve değerlerle donanmış bireyler, eğitim yoluyla sağlanacaktır (Tezcan, 2002: 57-58).

Küreselleşme süreci ile birlikte yaşanan teknolojik değişiklik eğitim hizmetlerinin işleyiş tarzını da değiştirmiştir. Bilgi toplumu kavramı etrafında bu anlayışa uygun birey yetiştirilmesi gereğinden bahsedilmektedir. Bu durumda, siyasal politikalar içinde, küreselleşme söylemlerinin yol açtığı değişim doğrultusunda, mali destek sağlanarak yeni projeler geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece çağın gereklerine uyum sağlayabilecek bireylerin yetiştirilmesi mümkün olacaktır. (Yurdabakan, 2002: 64.) Mevcut eğitimi sisteminin, yaşanan dönüşüme uyumu, eğitimde örgütsel ve bireysel açıdan yeniliklere neden olmaktadır. Eğitimin yeniden örgütlenmesi ve bireylerin yenilikler doğrultusunda yetiştirilmesi gündeme gelmektedir.

Sanayi Devriminde makineleşme ve üretim artışı, ticari faaliyetlerin artışına neden olmuştur. Teknolojik değişim, toplumlar arası etkileşimi hızlandırmıştır. Sanayileşme oranı, ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirlemekte kullanılan bir gösterge olmuştur. Sanayileşme süreci olarak başlayan toplumsal değişim, uluslar arası boyuta uzanmıştır. Haberleşme ve iletişim olanaklarının artması sonucu günümüzde bilgi çağı kavramı kullanılmaktadır.

İşletmeler, bilgi çağına geçiş sürecinde varlığını sürdürebilmek için bilgiye, yüksek teknolojiye ve vasıflı iş gücüne dayandığını giderek daha fazla fark etmeye başlamıştır. Aksi takdirde geçmişteki ölçek ekonomisi yerine geçen zaman ekonomisinin de baskısıyla firmalar hızlanmadıkları takdirde gelişme gösteremeyecektir (Bozkurt, 1997: 135). Günümüzde, bilgi toplumu ifadesi kullanılmaktadır. Nitelik olarak yaşanan değişime göre yeni toplumda, bilgi ve hizmet üretimi, yetişmiş insan gücü gibi nitelendirmeler önem kazanmakta ve bilgi, önemli bir kaynak haline gelmektedir (Bozkurt, 1997: 163).

Özellikle 1990 sonrası dönemde, soğuk savaşın sona ermesi ve bloklaşmanın kalkması sonucu, küresel dünyada ekonomiden teknolojiye, siyasetten bilime birçok alanda farklı etkilerin ortaya çıktığı ve bu yeni dönemde, yaşanan gelişmelerin sadece belli toplumlar üzerinde değil dünya üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir (Erdoğan, 1995: 25). Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan ifade edilebilecek etkileşimin boyutunun küresel düzeyde hissedilme oranını artırmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda bilgi çağı kavramına yer verilmiştir. Buna göre; toplumsal gelişmenin sağlanması amacıyla; düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, sanata değer veren, beceri düzeyi yüksek, üretken, bilgi çağı insanı yetiştirilecektir (DPT, 2006: 92).

Bilgi toplumuna geçiş sürecinde, ihtiyaç duyulan insan gücünün yetiştirilebilmesi için yabancı dil öğretimi etkinleştirilecek, bilgi ve iletişim teknolojilerinin derslerde kullanılmasını sağlayacak yöntemler geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır (DPT, 2006: 93).

Küreselleşme süreci, eğitim-öğretim faaliyetlerinin önemini artırmaktadır. Fen bilimleri ve sosyal bilimler alanında yenilikler, teknolojik bulgular toplumların siyasal, sosyal ve kültürel yaşantısını etkilemektedir. Birey, eğitim sistemi ile elde ettiği bilimsel bilgiyi kullanarak hem kişisel hem de toplumsal yönden gelişmeleri takip edebilecektir. Eğitim sisteminin küresel düzeydeki yeniliklere uygun bir şekilde değişmesi, bilgi çağı için gerekli bireylerin yetiştirilmesinde etkili olacaktır.

Bilgi çağının getirdiği değişim, bilgi üzerine şekillenen yeniliklerine uyum sağlayabilmeyi ve değişimi yakalayabilmeyi gerektirmektedir. Bilginin üretilmesi ve bu doğrultuda yeniliklerin ortaya çıkması, siyasi, sosyal, ekonomi gibi alanlarını yeniden şekillendirmektedir. Eğitim sisteminin, gelişen bilgi çağı anlayışı ile uyumlu gitmesi önemlidir. Bilgi çağında eğitim ile farklılıklara açık, çok yönlü, alanında iyi yetişmiş nitelikli insan tipi yetiştirilmelidir. Eğitim sistemi sayesinde birey bir yandan belli alanlarda kişisel bilgi ve becerisini geliştirmeye yönelik çalışma

sürdürürken bir yandan da mesleki yaşantısı ile ilgili bilgi ve tecrübe elde edebilmelidir.

Küreselleşme çağının eğitime yansımaları ise eğitim yöntemlerinde, okul müfredatında ve ders kitaplarında da hissedildiği (Kenan, 2009: 48), 1990'dan itibaren bu yeni dönemde, ihtiyaç duyulan insan niteliklerinin farklılık gösterdiği; kendi dışında başka toplumları tanıyacak dünyadaki yeni gelişmeleri algılayıp uygulayabilecek ve yorumlayabilecek bireylere ihtiyaç bulunduğu (Erdoğan, 1995: 26) yorumları yapılmaktadır. Diğer yandan ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ekonomik olduğu kadar okullaşma, okur-yazarlık oranını artırma, vatandaşlarının yeni beceriler elde etme gibi eğitim düzeyine göre de değerlendirilmektedir (Kenan, 2009: 49).

Liberal görüş açısından, eğitimde özel sektörün varlığının artması söz konusudur. Devlet, adalet, güvenlik gibi alanlar dışında iktisadi hayatı piyasa şartlarına bıraktığı gibi eğitim, sağlık alanlarda özel sektörün gelişmesini teşvik etmesi yönünde hareket etmelidir. Liberal düşünceye göre devlet, özel sektörün gelişmesini sağlayacak gerekli alt yapıyı hazırlama amacını taşımalıdır. Ekonomik hayatta ifade edilen rekabete dayalı pazar anlayışının, eğitim alanında ne şekilde tanımlanacağı konusu tartışma konusu yapılabilir. Eğitimin bireysel ve toplumsal açıdan sonuçları düşünüldüğünde kamusal hizmet yönü ön plana çıkmaktadır. Eğitimde, özel sektörün devlet sektörünün yanında yer alması ile eğitim hizmetinin gerçekleştirilmesinin tamamen özel sektör faaliyetinin konusu yapılmasının farklı sonuçları bulunacaktır.

Eğitimde özel sektörü destekleyenlere göre çeşitli görüşler dile getirilmektedir. Buna göre ülkede, eğitim hizmetini geliştirmek için yerel ve özel kaynakların teşvik edilmelidir. Özel kaynağın teşvik edilmesi ile birlikte eğitim alanında özelleştirme kavramı gündeme gelebilir. Özelleştirme, piyasa şartlarında arz ve talep dengesinin oluşumunu öngörmektedir; fakat eğitimde özelleştirmeyi savunular açısından, özelleştirme, eğitimi tümüyle piyasa ekonomisine dahil etmek anlamı taşımayabilir. Kamunun düzenleyici rolü devam edecektir ve teşvik edeceği araçlarıyla, özel sektörün sunacağı eğitimi fiyatlandırma ve eğitim hizmetinin arz-talep dengesini düzenleme imkanı vardır. Kamu sektörü, ihtiyacı bulunanlara burs ve kredi verilebilecektir. Diğer yandan eğitim sitemlerinde, sadece finansman açısından değil program ve yöntem geliştirmede, eğitimin yararlanıcılarının da görüş belirtmesi

bir özgürlük alanı oluşturacaktır. Özel sektör savunucularına göre; Türk eğitim sisteminin sorunlarının çözülmesi için eğitim, devlet tekelinden çıkmalıdır (Erdoğan, 2002: 51). Özel sektör öncülüğünde özel okullar yaygınlaşırsa eğitimde rekabet artar ve bu, daha çok eğitim hizmetlerinin sunulmasına, maliyetlerin azalmasına ve niteliğin artmasına neden olur. Eğitimde arz ve talebin daha dengeli hale gelmesi sağlanmış olur (Erdoğan, 2002: 51-52).

Eğitimde özel sektör anlayışını desteklemeyenler de özel kesimin açacağı okulların belli merkezlerde toplanacağından, bunun, imkan ve fırsat eşitliğini zedeleyeceğini savunmaktadırlar (Erdoğan, 2002: 50). Ayrıca ülkede gelir dağılımını düzeltmeden özel okulların gelişmesinin yaygınlaştırılmasının sosyal sınıflar arasındaki gelir dağılımı ve adaletsizliği artıracığı endişesi bulunmaktadır. İktisadi açıdan piyasa ekonomisinin, arz, talep ve rekabet gibi unsurlar etrafında gelişen özellikleri bulunmaktadır. Eğitimde, piyasa ekonomisi şartlarının uygulanmasının ve kamu hizmeti olması gereken eğitimin fiyatlandırılmasının mümkün olmadığı, özel okullara yardım etmenin kamu kaynaklarının yanlış kullanıldığı anlamına geldiği savunulmuştur (Erdoğan, 2002: 51). Ayrıca, özelleştirme yolu ile daha kaliteli eğitimin verilebileceği konusu da eleştirilmektedir. Kalite, kurumsallaşma ve altyapı ile ilgili olarak açıklandığında, sadece özel sektör açısından geçerli bir kavram olarak değerlendirilemez (Kalaycı, 2002: 5).

Eğitimde, özelleştirme konusundan bahsedilirken, toplumun ekonomik gelişmişlik düzeyi de değerlendirmeye katılmaktadır. Eğitimde özelleştirme sonucu, bu hizmetten faydalananların eşit ekonomik şartlarda bulunmayışı, maddi imkanı yetersiz bireylerin eğitim hizmetinden yeterli düzeyde yararlanamayacağı kaygısına neden olmaktadır. Diğer yandan, devletin, burs ve kredi gibi imkanlar sunması, ekonomik eşitsizliği giderme yönündeki çabayı yansıtmaktadır.

Dar anlamı ile özelleştirmede, kamu iktisadi girişimlerinin kısmen ya da tamamen özel kişi ve kurumların mülkiyetine geçmesi söz konusudur. Buna göre; ülkemizde KİT adı verilen kuruluşların özelleştirilmesi dar anlamı ile özelleştirmenin konusu olabilmektedir. Okul öncesinden başlamak üzere, üniversiteye kadar eğitim-öğretim kademeleri KİT statüsünde olmadığı için, dar anlamı ile özelleştirme modeli, kamusal eğitim anlayışı için geçerli olmamaktadır (Kalaycı, 2002: 3). Geniş anlamı ile özelleştirme ise devletin, adalet, güvenlik gibi alanlar dışında her türlü harcama

alanlarının daraltılması şeklinde bir tanıımı içerdiğinden, eğitim, bu özelleştirme alanına dahil edilebilir. Geniş anlamı ile özelleştirme sonucu eğitimin, devlet tarafından çıkarılan yasal düzenlemeler doğrultusunda ve piyasa şartlarında özel kişi veya kurumların yatırım yapacağı bir alan olması söz konusudur. Özel kesim, tıpkı devlette olduğu gibi kamu yararı için eğitim hizmetlerini üretilip piyasaya sunabilir; fakat eğitimin finansman kaynağı açısından bakıldığında, özel sektörün sunduğu hizmette karlılık oranına bakması, devletin ise zarar söz konusu olsa bile bu hizmeti sunabilmesi gibi bir fark bulunmaktadır. Özel sektör, mal ve hizmet üretiminde karlılık amacı taşımaktadır. Devlet sektörü ise kamusal fayda görülen bir alanda karlılık durumuna bakmadan bireysel ve toplumsal gelişimin sağlanması için mal ve hizmet üretimine devam edebilmektedir. Devlet için mal ve hizmet üretiminin ekonomik kaynağını vergilerle finanse edilen bütçe oluşturmaktadır. Bu açıdan devlet, kamusal eğitim anlayışı doğrultusunda fırsat eşitliğini sağlamak istiyorsa, eğitim ürünlerini, haklarını ya kamulaştırması ya da büyük bir bölümünü kamu yararına üstlenmesi, dolayısı ile kamu yararını riske etmemek için özelleştirme kapsamında değerlendirmemesi gerekmektedir (Kalaycı, 2002: 4). Özel sektör, yatırım karşılığında elde etmek istediği karlılık düzeyini artırabilmek için devlet imkanları doğrultusunda, gider ve ödemelerinde kolaylık sağlaması açısından vergi düzenlemesi ve teşvik isteğinde bulunabilmektedir.

Ülkelerde, öğretim sitemlerinin kaynak sıkıntısı ile karşı karşıya bulundukları ve bu sıkıntıları aşmak için çeşitli arayışlar içerisine girdiği yönünde görüşler dile getirilse de bulunan ve bulunacak çözüm yollarının eşitlik, adalet, uygulanabilirlik ve süreklilik açısından incelenmesi gerekmektedir (Şahin, 2002: 45). Eğitimin sadece özel sektör tarafından sunulması halinde iktisadi açıdan kamudan farklı yönlerinin ve sonuçlarının ne olacağının tespit edilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de, 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’nin çıkmasının ardından özel öğretim kurumları ile ilgili çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Bu görüşlerde, kamu ya da özel sektörün üreteceği hizmet değerlendirilmiştir.

Karayalçın’a göre (1965: 31) bireyler, kendilerini geliştirmek ve eğitim kademelerinde yükselmek için imkan ve fırsat eşitliğine sahip olmalı, maddi imkansızlık içinde bulunan öğrencilere devlet tarafından destek sağlanmalıdır. Devletin desteği, başarılı öğrencilere öncelikli olmalıdır. Karayalçın, bu esaslara göre

düzenlenmiş bir ücretli öğretim sisteminin sosyal adalete aykırı olduğu görüşünü taşımamaktadır. Karayalçın'a göre; (1965: 41) özel okulları, ülkemizde gerçek bir sektör haline getirecek tedbirler sayesinde kısa zamanda, varlıklı ailelerin çocukları, devlet bütçesine bir yük olmaktan çıkacak ve imkanları sınırlı veya maddi durumu yetersiz ailelerin çocukları devletin eğitim hizmetlerinden daha çok faydalanabilecektir.

Soysal ise, (1968: 178) özel yükseköğretim kurumları ile ilgili değerlendirmesinde, kamu yararına hizmet ettiği kabul edilmemiş, dolayısıyla haklarında kişisel kazanç sağlamaya yönelik girişimde bulunmayı engelleyici mekanizmalar harekete geçirilmemiş, hatta bir yönüyle şirket niteliğini gösteren kuruluşlara eğitim-öğretimin devredilmesinin mümkün olamayacağını belirtmektedir. Soysal, bu ifadeleri ile eğitimin kamusal hizmet yönüne vurgu yapmıştır.

Dikmen, (1971: 33) 1961 Anayasası'nın 40. maddesine göre özel öğretim kurumlarını değerlendirmiştir. 40. maddeye göre herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir ve özel teşebbüsler kurmak serbesttir. 40. maddede belirtildiği gibi bu özgürlük, ancak kamu yararını sağlama amacıyla sınırlandırılabilir. Bu durumda, herkesin dilediği alanda çalışma özgürlüğü olduğuna ve özel teşebbüs kurmak serbest olduğuna göre, özel okulların özel teşebbüs şeklinde kurulmaları da Anayasaya uygun demektir. Dikmen'e göre (1971: 33-34) özel öğretim alanında sınırlandırmayı gerektiren bir kamu yararı bulunmamaktadır.

Köksal'a göre (1996: 272) ise eğitim, devlet ve özel sektör aracılığı ile üretilebileceği gibi vakıflar aracılığı ile de üretilebilir; fakat asıl özel sektör ile dernek ve vakıf gibi kuruluşların rekabetçi bir ortam içinde eğitim hizmetini sunması iktisadi etkinliği sağlayabilir. Ayrıca her eğitim hizmetinin fiyat bedeli olmalıdır ve bu hizmetten faydalananlar bu ücreti ödemelidir. İster devlet ister özel sektör kurumlarında olsun, bireylere, ödeme gücüne göre kısmen veya tamamen mali destek sağlanmalıdır. Böylece bireyler, eğitim-öğretimlerine devam edebilirler.

Küreselleşme süreci ve bilgi çağı anlayışı, eğitim sisteminin değişimini gündeme getirmektedir. Eğitim sisteminin, bireyleri, gelişime ve yeniliğe açık olarak yetiştirmesi, eğitimin verimli ve kaliteli sunulması gerekmektedir. Eğitim hizmetini

devlet ya da özel sektör aracılığı ile yerine getirilebilir. Ekonomik hayatta olduğu gibi eğitimde özel sektörün faaliyet alanı genişlemektedir. İktisadi açıdan finansman kaynağının kamu sektöründen özel sektöre doğru genişlemesi sonucu eğitim sisteminde de özel sektör faaliyetlerini ve beklentilerini artırmaktadır. Eğitim sistemi, bu değişen yapı içinde tanım bulmakta ve özel sektör tarafından hizmet sunulan bir alan olarak tanımlanabilmektedir.

4.2. TÜRKİYE’DE ÖZEL ÖĞRETİMİN KONUMU

Türkiye’de özel öğretim kurumları, resmi kurumlarda olduğu gibi, Anayasal ve yasal düzenlemeler doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Eğitim kurumlarından nitelikli bir eğitim hizmeti beklentisi bulunmaktadır.

4.2.1. Türkiye’de Özel Öğretim Faaliyetleri

Türkiye’deki özel öğretim kurumları, Türkiye’de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda olmak üzere Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nda, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda, İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda, Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda ve Milletlerarası Antlaşmalar’da belirtilen usul ve esaslara uygun olarak kuruluş ve faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (MEB, 1996b: 5).

1982 Anayasası’nın 42. maddesi, “ ...Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz....” (Kili ve Gözübüyük, 2006: 307) ifadesi ile özel okulların da içinde bulunduğu eğitim öğretim amaçlı kuruluşların, Anayasal açıdan açılış ve faaliyetini devam ettirme sınırları ortaya konulmuştur.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, ülkedeki bütün eğitim öğretim kurumlarının tek bir çatı altında toplandığının göstergesidir. Özel öğretim kurumları da bu merkezi yönetim yapısı içerisinde yer almaktadır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda, ülkedeki eğitim sisteminin genel ve özel amaçlarını belirtilmiş, eğitim sistemi ile elde edilmek istenen fayda ve ulaşılmak istenen hedefe yer verilmiştir. Eğitim- öğretim kuruluşları, yürüttükleri

programlarını bu amaçlar doğrultusunda uygulayacaklardır. Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanuna göre devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden MEB'in sorumlu olduğu ifade edilmiştir (m. 56) (RG, 24 Haziran 1973, 14574: 5). Özel öğretim kurumları da doğal olarak, MEB denetimi ve gözetimi altında kanunda belirtilen genel ve özel amaç doğrultusunda eğitim öğretim programı uygulayacaktır.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda ise ilköğretim düzeyinde yapılan eğitim ve öğretim milli amaçlara uygun olarak yapılacaktır (m.1) (RG, 12 Ocak 1961, 10705: 3068). İlköğrenimlerini resmi veya özel okullarda gerçekleştirecek bireylere bu amaçlar doğrultusunda eğitim öğretim programı uygulanacaktır.

2007 tarihli 5580 sayılı ÖÖKK'de belirtildiği gibi, özel öğretim kurumları MEB izni ile açılıp faaliyetine devam edebilirler. Türkiye'de özel öğretim kurumları, açılış ve faaliyetleri açısından, MEB'in gözetim ve denetim altında bulunmakla birlikte örgütsel MEB yapısı içinde Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır (md. 13) (RG, 14 Eylül 2011, 28054: 6).

1982 Anayasası'nda, Milletlerarası Anlaşmalar'ın kabul şartları da düzenlenmiş ve usulüne uygun yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Anlaşmalar'ın varlığı tanınmıştır (md. 90) (Kili ve Gözübüyük, 2006: 326). Bu nedenle milletlerarası anlaşmaların da Türkiye'deki uygulamaları etkileyebileceğini belirtmek gerekir.

5580 sayılı ÖÖKK, okul açısından düşünüldüğünde özel öğretim kurumu olarak özel Türk okulları, azınlık okulları, yabancı okulları ve milletlerarası özel öğretim kurumlarının varlığından bahsetmektedir.

Özel okulların yanında özel dershaneler de özel sektörün faaliyet gösterdiği bir alandır. Özel dershaneler kuruluş ve faaliyetleri açısından Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen milli eğitim sisteminin genel ve özel amaçlarına ve ilkelerine uygun eğitim öğretim gerçekleştirmek üzere, öğrencilere yönelik programlarını uygulayabilir.

Özel sektörün varlık gösterdiği diğer bir alan olarak özel kurslar da dershaneler gibi, öncelikle Milli Eğitim Kanunu'nun genel ve özel amaçları ve ilkeleri doğrultusunda hareket ederek kişilerin; sosyal, kültürel ve mesleki alanlarda bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirmek veya isteklerine göre serbest zamanlarını değerlendirmelerini sağlamak amacıyla kurulup faaliyetlerini yürütebilir.

Özel öğretim kurumlarının eğitim öğretim faaliyetlerinin ne derecede olması konusunda, 1982 Anayasası'nda, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun bir eğitim öğretim yapılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Böylece özel öğretim kurumları ile devlet okulları aynı amaç doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmelidirler. Bu yönden, özel öğretim kurumlarının tabi olduğu Anayasal ve yasal sınırlar ile yönetmeliklerde belirlenen ilkeler, MEB'in gözetim ve denetim yetkisinin kullanma yönünü de ortaya koymaktadır. Özel öğretim kurumlarının askeri, dini ve emniyet teşkilatına bağlı okul türlerinde kurum açamayacak olmaları, faaliyet sınırları kapsamındadır. Bu açıdan özel sektör, yatırımlarını okul öncesi, ilk ve orta öğretim kurumları; özel dersane ve kurslar alanında gerçekleştirecektir. Yükseköğretim düzeyinde ise vakıf yükseköğretim kurumları açılabilmektedir.

4.2.2. Türk Eğitim Sisteminde Nitelikli Eğitim ve Özel Öğretim Kurumları

Türkiye'de özel sektörün eğitim alanına yatırım yapması, özel öğretim kurumlarının devlet sektörü ile karşılaştırılmasına neden olmaktadır. Öğretmen açığı, okulların fiziki yetersizliği, sınıflardaki öğrenci sayısı, öğrencileri araştırmaya sevk edecek araç gereç yetersizliği, ilköğretim ve orta öğretim sonunda hazırlanmak zorunda kalınan sınavlar ve öğrencilerin sınavda gösterdikleri başarı düzeyi eğitim konusunda başlıca tartışılan konulara örnek olarak verilebilir.

Bireyin eğitimin sisteminden nitelikli bir şekilde yetişmesi öncelikle bilimsel bilgi açısından gözlemlenebilir. Eğitim öğretim faaliyeti sonunda bireyin belirli bir seviyeye erişmesi hedeflenmektedir. Bu seviye, akademik düzeyde ve mesleki beceri alanında olabilmektedir. Birey; anlama, kavrama, yorumlayabilme, yeniliklere açık olma, araştırma, yeni bir ürün ortaya koyabilme ve çözüm üretebilme gibi tutum ve davranışları sergileyebilecektir. Böylece bireyler hem kendi hayatında hem de toplumsal yaşantıda başarı elde edebileceklerdir.

Nitelikli birey özellikleri arasında kültürel anlamda yetişmiş olma, yabancı dil bilme ve teknolojiyi iyi kullanma gibi kriterler de gözlemlenebilir. Bu açıdan, özel öğretim kurumlarında, teknolojik imkan sağlanmakta ve bireylerin öğrenim hayatlarını yönlendirmek için kurum tarafından gerekli rehberlik faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Eğitim-öğretimde yeni yöntem ve teknikler takip edilerek

uygulamaya konulmaktadır. Özel eğitim kurumlarının, kendi iç işleyişlerinde uygulayabilme imkanı buldukları Kurum Yönetmelikleri ile hem karşılaşılan güçlüklerin aşılmasında hem de yöntem, teknik ve yönetim bakımından getirmek istedikleri uygulama ve kuralların daha dinamik bir şekilde yürütülmesinde avantajlı konumda olduğu düşünülmektedir (İTO, 2003: 75).

Özel eğitim kurumları ile devlet okullarının karşılaştırılması konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmaların özel ve devlet okulları açısından sonuçları üzerinden değerlendirme yapılabilir.

İlköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin okul ile ilgili karşılaştıkları problemlerinin ne olduğu konusunda yapılan bir araştırmanın sonucunda, öğrenci ailelerinin ilgisizliği, araç-gereç yetersizliği ve mali problemler tespit edilmiştir (Semerci ve Çelik, 2002: 216). Başka bir araştırmada ise bir ortaöğretim eğitim kurumunda görülen çatışmaların temelinde, iş bölümündeki belirsizlik, iletişim kopukluğu, amaç farklılığı, örgüt içi güç mücadelesi ve kaynakların sınırlılığı gibi etkenlerin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sarpkaya, 2002: 428). Öğrenci ailelerin ilgisizliği ve eğitim öğretimin daha iyi şartlarda yapılabilmesi için gerekli olan ders araç gereç ihtiyacının olmamasının yanında ifade edilen mali problemin varlığı, devlet ve özel sektör açısından değerlendirildiğinde özel sektörün lehine bir sonuç çıkmaktadır. Özel okullar, kendi finansmanını sağlayabilmektedir. Kaynak sınırlılığının varlığı, devlet kurumları açısından finansman sorununa neden olmaktadır.

İlköğretime yönelik olarak, derslerin bilişsel hedeflere ulaşma düzeylerinde devlet ve özel okul öğrencileri arasında fark olup olmadığı incelenmiş ve araştırmada uygulanan test verilerine göre, özel okul öğrencilerinin bilişsel giriş davranışlarına devlet okulu öğrencilerinden daha fazla sahip olduğu sonucu çıkmıştır (Bay ve Tuğluk, 2004: 150). Araştırmada, resmi ya da özel okullarda sınıf sayısının kalabalık olması, eğitim sürecinde olumsuz bir etken olarak düşünüldüğünden, devlet okullarındaki sınıf sayılarının azaltılması ve devlet okullarının fiziksel donanım ve ihtiyaçlar yönünden desteklenmesi belirtilmiştir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin alan çıkışı olması ve mesleki açıdan kendini yenileyen öğretmenlere destek verilmesi, öğretmenlerin kendilerini mesleki açıdan geliştirebilmeleri için gerekli uygulamalar yapılması gerektiği gibi öneriler araştırma sonuçları arasında

sunulmuştur (Bay ve Tuğluk, 2004: 151). Bu açıdan değerlendirildiğinde, özel ve devlet okullarının farklı yönlerini ortaya koyan bir sınıftaki öğrenci sayısı ve okulun fiziksel yapısı, ders araç gereç durumu derslerdeki başarıyı etkilediğinden özel okul imkanlarının devlet okullarına göre daha iyi durumda olduğu sonucu çıkmaktadır. Özel öğretim kurumlarını düzenleyen yönetmeliğe göre çalıştırılacak personel sözleşme ile göreve başlatılmaktadır (RG, 8 Mart 2008, 26810: 26-27). Bu yönüyle özel okullar kendi personelini seçme hakkına sahiptir. Özel okullar personel çalıştırma konusunda kurum performansını dikkate alma noktasında personel yenilemeye gidebilecektir.

Özel ve devlet ilköğretim okulları arasındaki hizmet kalitesine yönelik bir araştırmada ise kaliteli hizmet sunmada rekabetin önemi ve bu rekabetin özel okullar için daha önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Özel okullardan, ödenen ücret karşısında daha iyi hizmet talebi bulunmaktadır. Bu beklenti sonucu, sadece devlet okulları ile değil özel okulların kendi aralarında oluşturacakları rekabet, özel okulların hizmet kalitesini etkileyebilecektir. Devlet okullarında ise rekabet, siyasi politikalardan okul yönetim tarzına kadar değişik süreçlerden etkilenebilmektedir. Özel ve devlet okullarındaki öğretmenler arasında mesleki bilgi ve beceri yönünden kesin olarak ortaya konulabilecek bir farklılık bulunmasa da kullanılan kaynaklara bağlı olarak, sağlanan olanaklar yönünden bir farklılık ortaya çıkabilmektedir (Gürbüz, 2005: 114-115). Okulların fiziki ve sosyo-kültürel özellikleri açısından özel okullar lehine farklılıklar görülmüştür. Sunulan hizmette kalitenin artması için devlet okullarının fiziki ve sosyo-kültürel şartlarındaki eksiklikler giderilebilir (Gürbüz, 2005: 116).

Bir diğer araştırma ise eğitim örgütlerinden olan ilköğretim okullarının örgütsel kültür ve etkililik düzeyleri, özel ve devlet ilköğretim okulları açısından değerlendirilmiş ve özel okulların devlet okullarına göre daha iyi bir düzeyde olduğu sonucu çıkmıştır (Arslan ve diğer., 2007: 387-388).

Araştırmalarda da yer aldığı gibi araştırmaların sınırlılıkları olduğu göz önünde bulundurulabilir. Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre özel okulların örgütsel amaca ulaşma yönünden daha başarılı olduğu sonucu çıkmaktadır.

Özel okulların eğitim öğretim açısından daha iyi bir konumda olduğunu saptamanın ötesinde, bu sonuçlardan belli ilkelere ulaşılması önem arz etmektedir. Bu da kaliteli eğitim öğretim açısından gerekli olan şartların neler olduğudur. Özel

sektörün elde etmek istediği faydaya ulaşabilme düzeyinin sağlanabilmesi, yatırım amacıyla inşa edilen veya kiralanın binalarda varlık gösteren özel okullar ile yüksektir. Kamu sektöründe ise bu özellikler itibari ile eleştirilen bir durum ortaya çıkmaktadır; fakat özellikle orta öğretim düzeyinde kamu sektörü olarak eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren fen, öğretmen ve Anadolu liseleri tarzı öğrencilerini sınavla alan ve ücretsiz hizmet sunan okullar, özel okullar karşısında rekabet gücü yüksek birer kurum olarak görünmektedir.

Kaliteli bir eğitimin verilmesinde okulların fiziki yeterliliği; ders araç-gereç, öğretmen ve personel durumu ile okulların kültürel, sosyal ve sportif etkileri de önemlidir. Kaliteli bir eğitimin sağlanması için gerekli bütün unsurları bir araya toplamak ise ekonomik kaynak ile mümkündür. Nüfus artışı, iç göç, ikili öğretim, sınıfların kalabalık oluşu ve eğitime ayrılan kaynakların sınırlı olması eğitim faaliyetinden elde edilen faydayı azaltıcı yönde etkilemektedir; fakat devletin ücretsiz sunduğu eğitim hizmeti, maddi imkanı olmayanlar açısından güçlü bir fırsattır (İTO, 1999: 17).

Kaliteli eğitimin gerçekleştirilmesinin yanında özel öğretim kurumları ile ilgili çeşitli istekler dile getirilmektedir. Özel öğretim kurumları açısından MEB şuraları kapsamında özel öğretim kurumları şurası toplanabilir. Özel öğretime devam etmek isteyip maddi imkanı olmayanlara devlet tarafından finansal destek sağlanabilir. MEB'e bağlı okullar özel sektöre kiralanabilir (İTO, 1993: 112). Özel yüksek okul ve özel üniversitelerin açılması için gerekli yasal düzenlemeler yapılabilir (İTO, 1993: 113).

Özel öğretim kurumlarının ekonomi sistemi içinde bir işletme olduğu düşünüldüğünde, ekonomik yönden artan maliyetler, bu kurumların giderlerinin artmasına yol açmakta; öğrenci kapasitesini tam olarak dolduramaması işletme açısından zarar olarak yansımaktadır. Bu açıdan özel öğretim kurumları tarafından alınması gereken bir takım tedbirler ifade edilebilir. Özel okullar, bireylere kendini daha iyi tanıtılabilmeli; özel okulların eğitim sektörü içindeki payı artırılmalıdır (İTO, 1999: 18). Uzun vadede, mevcut ekonomik durum dikkate alarak özel okullar, kendileri ile ilgili kapsamlı bir değerlendirme yapabilirler. Kısa vadede de sorunların en aza indirilmesi için özel öğretim sektörün teşvik ve desteğe ihtiyacı olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu okullara devam eden öğrencilerin eğitim harcamalarının bir

kısının vergi iadesi, muafiyet, burs ve benzeri yollarla finanse edilmesi, yüksek öğretimdeki vakıf üniversitelerinin eğitim bütçelerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanmasına yönelik uygulama ilk ve orta öğretimde de sağlanabilir (İTO, 1999: 19).

Özel okul faaliyetleri, ekonomik ve eğitim öğretime yönelik akademik faaliyetler olarak da değeriendirilebilir. Bir sınıfa ve öğretmene düşen öğrenci sayısı ve sınav başarıları açısından değeriendirildiği gibi, özel öğretim kurumlarının ekonomik sorunları da dile getirilmektedir. Bu sebeple okul açılmasına teşvik verilebilir (İTO, 2006: 12). Okulda çalışan personel ücretlerinde vergi kolaylığının sağlanması, özel öğretim sektöründeki yatırımlara arsa tahsisi yapılması, yatırımlara teşvik belgesinin alınmasının kolaylaştırılması, vakıf üniversitelerin teşvik yoluyla desteklenmesinin yanında özel kurumların da üniversite açabilme hakkına sahip olması beklentisi bulunmaktadır (İTO, 2006: 13). Diğer yandan özel okulların örgütsel açıdan da kendilerine yönelik eleştiri bulunmaktadır. Meslek birliğinin kendilerine kayıtlı özel okulları iyi tanımaları istenmiştir. Ayrıca özel okulların sadece sorunları ile değil, devlete aktardığı vergi oranı, çalıştırdığı personel miktarı, eğitime katkı payı gibi konularla da gündeme gelmesinin özel okullara faydası olacaktır (İTO, 2006: 17).

Örgüt kültürün oluşturduğu bağ ve bireylere yönelik sunulan kişisel gelişim imkanları eğitim yönetiminde verimi artırabilmektedir; fakat eğitim sektörü, eğitim bilimlerinin gereklerine göre hareket ettiği kadar okulların ekonomik bir birim olduğu da göz önünde bulundurulabilir. Ekonomik yapı içinde, işletme kurallarına göre hareket eden bazı özel okullar gelişme gösterebilmektedir (Akıngüç ve Fındıkçı, 1996: 275). Devlet sektörünün sağladığı eğitimin ücretsiz ve kar amacına yönelik olmadığını belirtmek gerekir. Bu noktada işletme yönetiminin kullanılması, devlet sektöründe, mevcut girdinin en fazla faydayı sağlayacak şekilde kullanılıp sonuç alınmasını sağlamaya yönelik girişim olarak değeriendirilebilir.

Özel okul sayısında özellikle 1985 sonrası artış görölmüştür. Bunun başlıca nedenleri arasında hükümet politikalarında, kalkınma planlarında yer alması ve yasal düzenlemelerin sağlanmasıdır. Eğitim yatırımlarına yönelik belirli oranda vergi muafiyeti tanınması ve teşvik tedbirleri kapsamına alınması olumlu gelişmelerdir (MEB, 1991b: 28). 2007 tarihinde düzenlenen 5580 ÖÖKK, günümüzde yürürlükte

olup bu kanun doğrultusunda hazırlanan özel öğretim kurumlarına ait yönetmelik özel öğretim kurumlarına yön vermektedir.

Özel dershaneler, fırsat eşitliği açısından olumsuz bir durum oluşturdukları, aşırı kar sağladıkları, devam zorunluluğu bulunan okullardaki eğitim-öğretimi zor durumda bıraktıkları ve eğitime alternatif kurumlar olarak görüntü sergiledikleri gerekçesi ile eleştirilmektedir. Özel dershaneler açısından ise aşırı kar sağlandığı yönünde eleştiri karşısında, ücretsiz öğrenci okutulması, dershanelerin yapmış olduğu genel sınavlarda burslu okuma ve ücret indirimini sunma imkanının bulunması, eğitimde eşitsizliğin giderilmesi yönünde tedbirler olarak görülmektedir. Ekonomik olarak sağlanan kar, gerek öğrenciye burs olarak, gerekse yeni şubeler açarak, yeni öğretmen alımlarıyla kendi içinde yeniden eğitime dönmüş olmaktadır. Özel dershanelerde, mesleki yönlendirme ve rehberlik faaliyetlerinin yapılmaktadır. Özel dershaneler, eğitim sistemine bir alternatif değil eğitim sisteminin destekleyicisi durumunda görülmektedir (İTO, 2006: 31). Özel dershanelerin mevcut şartları ile tercih edilme nedeni, hem bir üst öğretim kurumunun sınavına hazırlanmak ve ara sınıflar için eğitim eksikliklerini tamamlamak hem de sınavlar için gerekli test tekniği kazanmaktır (İTO, 2006: 28).

Hem özel hem de devlet okulları açısından değerlendirildiğinde kurumların başarıya ulaşmasına yönelik bazı görüşler ileri sürülebilir. Eğitimde öncelikle yenilikçi yapının kurulması için dinamizm olmalıdır (Akingüç ve Fındıkçı, 1996: 276). Okul örgütlerinin yeniden yapılanması, okul örgütlerinde araştırma-geliştirme birimlerinin bulunması, okul yöneticilerinin yönetim bilimi, davranış bilimleri konusunda eğitim görmüş olması gerekmektedir. Kurumların ihtiyaçları dikkate alınarak kurumlara söz hakkı verilmelidir (Akingüç ve Fındıkçı, 1996:277). Okullarda, öğretmen, yönetici, öğrenci velileri ve çevrenin iletişim içinde olması, bilgisayar teknolojisinin kullanımının artması gerekmektedir (Akingüç ve Fındıkçı, 1996:278). Öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin okul hakkındaki görüşlerinin bilimsel yöntemle belirlenmesi; üniversiteler ile işbirliği içinde olunması; okullara donanın ve akademik yapı için teşvik verilmesi okullarda eğitimin niteliğini artıracaktır (Akingüç ve Fındıkçı, 1996: 279). Diğer yandan özel okullardaki öğrenci sayısının artırılması ve MEB'e bağlı meslek içi eğitim, ders araç gereçleri gibi bazı

birimlerde özelleştirilmenin gerçekleştirilmesi de istekler arasında yer almaktadır (Akıngüç ve Fındıkçı, 1996: 280).

Bir öğretmene düşen öğrenci sayısının devlet okullarına göre eğitim-öğretime daha uygun olması, yabancı dil öğretiminde ilerlemiş olması ve sınavlarda gösterilen başarılar özel öğretim kurumlarının özelliklerini arasında sayılmaktadır. (İTO, 2003: 76) Bu açıdan devlet ve özel sektör kurumu olması açısından okul, öğretmen, öğrenci, derslik sayısı ve bunların oranları üzerinden değerlendirme yapılabilir.

Tablo 2
İlköğretim Kurum Türünde Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Durumu

Yıllar	Kurum Türü	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Şube Sayısı
1999-2000	Resmi	32.634	313.537	9.854.206	313.053	31,4	31,4
	Özel	683	8.291	174.773	12.087	14,4	21
2004-2005	Resmi	34.937	369.517	10.393.474	383.331	27,1	28,1
	Özel	674	10.609	171.915	17.957	9,5	16,2
2009-2010	Resmi	32.431	402.770	10.664.676	458.046	23,2	26,4
	Özel	879	14.160	251.967	27.631	9,1	17,7
2011-2012	Resmi	31.177	407.563	10.692.329	484.161	22	26,2
	Özel	931	15.188	286.972	31.691	9	18,8

Kaynak: 1999-2000: (DİE, 2004: 23); 2004-2005: (MEB, 2010c: 14); 2009-2010, 2012-2013: (MEB, 2013: 15)

Tablo 2’de ilköğretim düzeyinde okul, şube, öğretmen ve öğrenci sayısı ve bir öğretmen ve bir sınıf başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. 1999-2000 yılında resmi kurumlarda bir öğretmene ortalama 31,4 öğrenci; özel ilköğretim kurumlarında ise 14,4 öğrenci düşmüştür. 2011-2012 yılına kadar resmi ve özel ilköğretim okullarında bir öğretmene düşen öğrenci sayısında gelişme yaşanmış; bu yılda, resmi ilköğretimlerde bir öğretmene ortalama 22 öğrenci, özel ilköğretimlerde ise 9 öğrenci düşmüştür. Öğrenci/öğretmen ortalamasında, özel ilköğretim kurumlarının daha iyi konumda olduğu görülmektedir.

199-2000 yılında resmi ilköğretimlerde bir sınıfa ortalama 31,4 öğrenci, özel öğretim kurumlarında ise 21 öğrenci düşmüştür. 2011-2012 yılına kadar istatistiklerde yer alan dönemler itibari ile resmi ilköğretim sınıf ortalamasında gelişme görülmüş ve sınıflardaki fazla öğrenci miktarı azalmıştır. 2011-2012 yılında resmi ilköğretim kurumlarında bir sınıfa 26,2 öğrenci düşmüştür. 1999-2000 yılında

özel öğretim kurumlarında bir sınıfa 21 öğrenci düşmüştür. Özel öğretim kurumlarında sınıflardaki ortalama öğrenci sayısı düşerken 2009-2010 ve 2011-2012 yılında artmıştır. 2011-2012 yılında özel ilköğretim kurumlarında bir sınıfa ortalama 18,8 öğrenci düşmüştür. Bu durumda bile, resmi ilköğretimlerde gelişme kaydedildiği; fakat özel öğretim kurumlarının sınıf ortalamasının resmi kurumlardan daha iyi bir konumda olduğu görülmektedir.

Tablo 3
Ortaöğretim Kurum Türünde Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Durumu

Yıllar	Kurum Türü*	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Şube Sayısı
1999-2000	Devlet	5.537	64.400	2.258.895	133.964	16,8	35,7
	Özel	463	3.310	57.455	9.415	6,1	17,3
2004-2005	Devlet	6215	91.526	2.968.196	159.278	18,6	32,4
	Özel	601	4.686	71.253	8.336	8,5	15,2
2009-2010	Devlet	8182	132.021	4.121.917	190.433	21,6	31,2
	Özel	731	7.399	118.222	16.429	7,1	15,9
2012-2013	Devlet	9385	160.964	4.838.958	232.517	20,8	30
	Özel	1033	9.220	156.665	22.378	7	16,9

Kaynak: 1999-2000: (DİE, 2004: 23-24); 2004-2005: (MEB, 2010c: 14-15); 2009-2010, 2012-2013: (MEB, 2013: 15-16)

*:Genel ve Mesleki ve Teknik ortaöğretim kurumları birlikte verilmiştir.

Tablo 3’de resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında bir öğretmene ve bir sınıfa düşen öğrenci verilmiştir. 1999-2000 yılında, resmi ortaöğretim kurumlarında, bir öğretmene ortalama 16,8 öğrenci düşerken, özel ortaöğretim kurumlarında bir öğretmene 6,1 öğrenci düşmüştür. Resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenci/öğretmen ortalamasında 2004-2005 ve 2009-2010 yılı için artış yaşanmış; fakat 2012-2013 yılı için resmi kurumlar gelişme göstermiştir. Resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenci/öğretmen oranı 2012-2012 yılı için 20,8 olarak gerçekleşmiştir. Özel ortaöğretim kurumlarında ise 2004-2005 yılında öğrenci/öğretmen ortalamasında artış yaşanmış; 2009-2010 ve 2012-2013 yılı için bu oranda gelişme görülmüştür. 2012-2013 yılında özel ortaöğretim kurumlarında bir öğretmene düşen öğrenci oranı 7’dir.

Öğrenci/öğretmen ortalamasında Tablo 3’deki verilerde görüldüğü gibi özel öğretim kurumları daha iyi bir konumdadır.

1999-2000 yılında bir sınıfa ortalama resmi ortaöğretim kurumlarında 35,7 öğrenci, özel ortaöğretim kurumlarında ise 17,3 öğrenci düşmüştür. Öğrenci/sınıf oranında resmi ortaöğretim kurumları Tablo'da yer alan yıllar itibari ile gelişme göstermiştir. 2012-2013 yılında resmi ortaöğretim kurumlarında bir sınıfa düşen öğrenci ortalaması 30 olarak gerçekleşmiştir. Özel ortaöğretim kurumlarında ise öğrenci/sınıf ortalamasında 2004-2005 yılında gelişme yaşanmış; fakat 2009-2010 ve 2011-2012 yılında artış görülmüştür. 2012-2013 yılında özel öğretim kurumlarında bir sınıfa ortalama 16,9 öğrenci düşmektedir.

Tablo 4
Okul Türleri ve Üniversite Kazananların Oranı 2011

Yıl	Okul Türü	Başvuran	Lisans	Önlisans	Açıköğretim
2011	Lise (Resmi ve Gündüz)	768.400	162425- %21	74509-%10	77052
	Özel Lise	102.57	3604- %35	676- %7	842
	Anadolu Lisesi	166.587	92290- %55	3004- %2	5240
	Fen Lisesi	8.742	5291- %61	19	93
	Özel Fen Lisesi	3.871	2573- %66	27- %1	85
	Sosyal Bilimler Lisesi	452	347- %77	1	7
	Öğretmen Liseleri	25.935	15358- %59	203- %1	781
	Teknik Liseler	49 621	6 001- %12,09	16.578- %33,41	2 909
	Endüstri Meslek Liseleri	161 664	3 596- %2,22	52 818- %32,67	13 709

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=14 (Örgün Eğitim İstatistikleri) (08 Nisan 2013)

Özel genel lise öğrencilerinin 4 yıllık fakülte kazanma oranları % 35, genel liselerin ise % 21 olarak gerçekleşmiştir. Resmi Fen lise öğrencilerinin 4 yıllık fakülte kazanma oranları % 61, öğretmen liselerinin %59, özel fen liselerin ise % 66 olmuştur. Oranlara bakıldığında, resmi fen ve öğretmen liseleri gibi kurumların iyi konumda olduğu; özel öğretim kurumlarının üniversiteye hazırlama açısından başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.3. Sayısal Verilerle Türkiye’de Özel Öğretimin Gelişimi

Türkiye’de Özel Öğretim Kurumları’nın sayısal verileri kurum türü bakımından benzer yılları kapsamaktadır. Okul öncesi kurumlar; ilk orta ve lise eğitim düzeyindeki kurumlar; özel kurs ve dershaneler için benzer yıllar kullanılmıştır. İstatistik verileri, 5’er yıllık dönemler için değerlendirilmiştir. İstatistik verilerinde öğrenci ve öğretmen sayıları fikir vermesi amacıyla ek bilgi olarak konulmuştur.

Türkiye’de 1997’ye kadar ilk ve ortaokullar geçerli iken, 1997 sonrası ilköğretim kurumları geçerlidir. 1997 öncesi ortaokullar genel ve mesleki olarak sınıflandırılmıştır. 2012 yılında yeni eğitim sistemi ile birlikte ilköğretim yerine ilk ve ortaokul ifadeleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu açıdan ilköğretim kurumları ile istatistik verileri 2011-2012 yılında sona ermektedir. Liseler için ise 2012-2013 verileri kullanılmıştır.

Üniversiteler için kullanılan istatistik verilerinde resmi ya da vakıf kurumlarının artış gösterdiği yıllar temel alınmıştır.

4.2.3.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumları

Okul öncesi eğitimde Anaokulları ve Anasınıfları açılarak belirli bir program dahilinde bireylere hizmet sunmaktadır. Anaokulları, kendine ait bir kurum binası olarak örgütlenirken Anasınıfları ise bir eğitim kurumu bünyesinde faaliyet göstermektedir. Bu sebepten anasınıflarının sayısı anaokullarından daha çok kaydedilmektedir.

Tablo 5
Resmi ve Özel Anaokulları 1979-2013

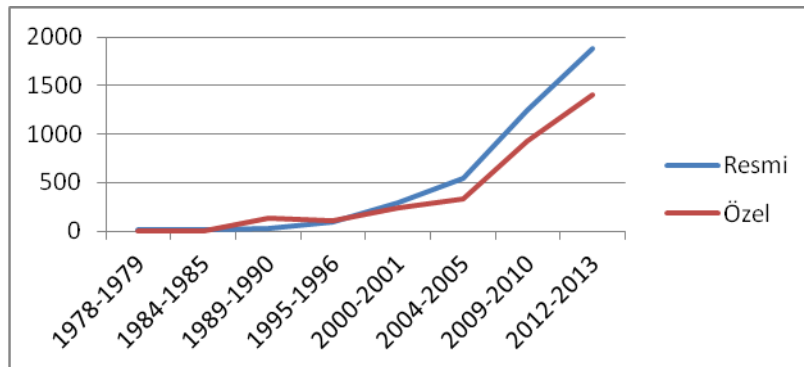
Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1978-1979	12	1.000	63	-	-	-
1984-1985	15	1.627	96	-	-	-
1989-1990	26	2.407	188	132	4.336	338
1995-1996	88	5.906	485	110	3.476	296
2000-2001	296	21.753	1.360	237	6.061	667
2004-2005	539	49.110	2.428	326	11.371	981
2009-2010	1.248	148.285	6.356	928	32.389	873
2012-2013	1.884	219.536	12.568	1.403	56.241	5.839

Kaynak: (MEB, 2010b: 86), (MEB, 2013: 50)

1978-1979 eğitim-öğretim yılında 12 olan resmi anaokullarının sayısı 1995-1996'ya kadar 88'e yükselmiştir. Bu tarihten sonra gösterdiği artış 2000-2001 yılından anlaşılmaktadır. 2000-2001 yılında 296 olan resmi anaokullarının sayısı önceki dönemler itibari ile önemli miktarda artış göstermiş ve 2012-2013 yılı itibari ile resmi anaokullarının sayısı 1.884'e ulaşmıştır. Özel anaokullarının ise 1989-1990'da 132 olan sayısı 1995-1996 yılı için 110'a gerilemiş, sonraki istatistik verilerinde artış göstermiştir. 2004-2005 yılından sonraki dönemlerde özel anaokullarının artışı dikkat çekmektedir. 2012-2013 yılı itibari ile 1.403 özel anaokulu bulunmaktadır.

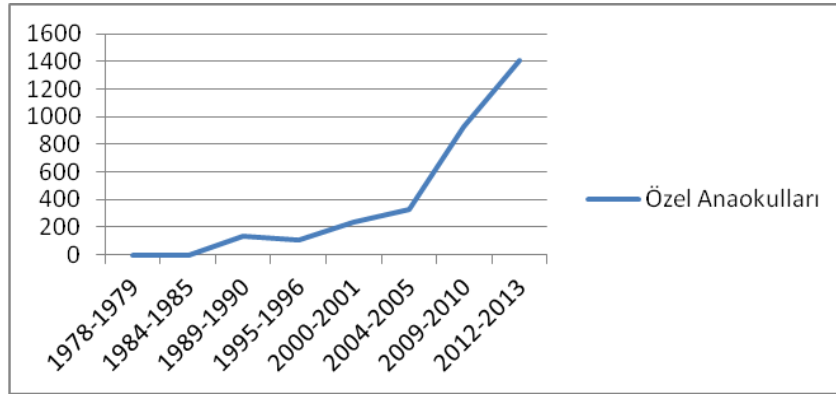
2012-2013 yılında 1.884 resmi anaokullarında 219.536 öğrenci ve 12.568 öğretmen; 1.403 özel anaokullarında ise 56.241 öğrenci ve 5.839 öğretmen kaydedilmiştir.

Grafik 1
Resmi ve Özel Anaokulları 1979-2013



Resmi ve özel anaokullarının birlikte görüldüğü Grafik 1’de, 1990 yılında, özel anaokulları, resmi anaokullarından fazladır. 1995-1996 yılından sonra resmi anaokulları, özel anaokullarından daha fazladır; fakat her iki kurum da bundan sonraki dönemlerde artış göstermiştir.

Grafik 2
Özel Anaokulları 1979-2013



Özel anaokullarının gelişiminin görüldüğü Grafik 2’de özel anaokullarının 1990 yılından 1995’e gelindiğinde azalış oranı ve bu dönemden sonraki artış oranı görülmektedir. Grafik 2’ye göre; özel anaokullarında 2004-2005 yılı sonrası önemli sayısal gelişme görülmüştür.

Tablo 6
Resmi ve Özel Anasınıfları 1979-2013

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul(Sınıf Sayısı)	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1978-1979	1.372	29.098	1.572	-	-	-
1984-1985	2.184	66.722	2.993	-	-	-
1989-1990	3.374	103.105	6.593	69	2.205	125
1995-1996	5.210	144.236	8.680	192	4.736	310
2000-2001	8.053	190.409	10.259	1.323	33.373	3.410
2004-2005	13.724	347.603	14.447	1.427	26.687	4.174
2009-2010	22.373	744.450	28.781	2.132	55.530	6.706
2012-2013	21.672	733.673	35.144	2.238	68.483	9.382

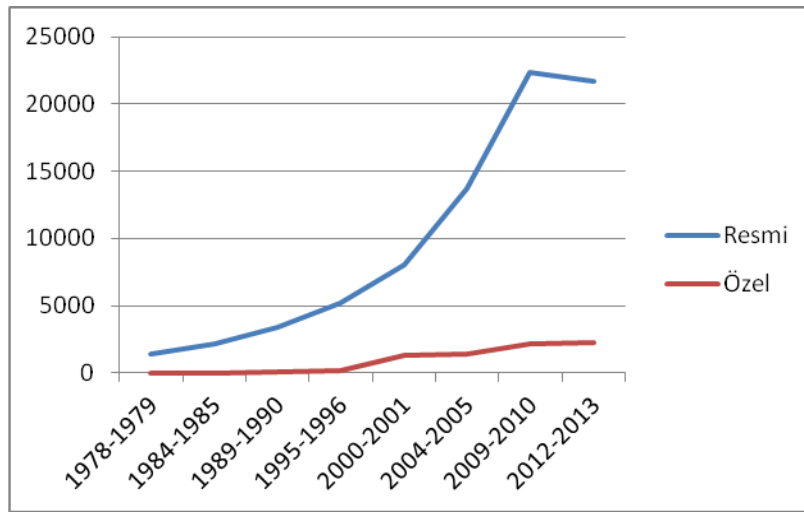
Kaynak: (MEB, 2010b: 87), (MEB, 2013: 50)

Tablo 6’da resmi anasınıflarının 1978-1979’da 1.372 olan sayısı grafikte verilen dönemlerde artış göstermiştir. Resmi anasınıflarında artış oranı açısından

2000 yılından sonra önemli gelişmeler görülmüştür. 2000-2001 yılında 8.053 olan resmi anasınıfı sayısı 2012-2013 yılında 21.672 olmuştur. Özel anasınıflarının sayısı 1989-1990 yılında 69 olmuştur. Özel anasınıflarında da 2000 yılına kadar önemli artış göstermiştir. 2000-2001 yılında 1.323 olan özel anasınıfı sayısı 2012-2013 yılında 2.238 olmuştur.

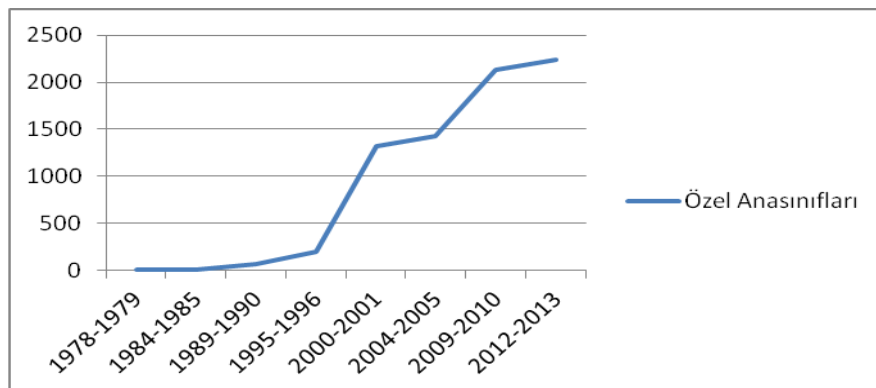
2012-2013 yılında resmi anasınıflarında 733.673 öğrenci ve 35.144 öğretmen; özel anasınıflarında ise 68.483 öğrenci ve 9.382 öğretmen kaydedilmiştir.

Grafik 3
Resmi ve Özel Anasınıfları 1979-2013



Resmi ve özel anasınıflarının gelişiminin birlikte görüldüğü Grafik 3'te, resmi anasınıflarının özel kurumlar karşısında sayısal olarak fazlalığı bulunmaktadır. Resmi anasınıfları 2009-2010 döneminden sonra bir miktar azalmıştır. Özel anasınıflarının ise 1995-1996 döneminden sonra sayısal artış oranını yükseltmiştir.

Grafik 4
Özel Anasınıfları 1979-2013



Özel anasınıflarının görüldüğü Grafik 4'te bu kurumların 1989-1990 döneminden sonra sayısal artış eğimi görülmektedir. Özel anasınıflarının 1995-1996 döneminden sonraki artış oranı yüksektir. Grafik'teki dönemlerde görüldüğü gibi özel anasınıfları günümüze kadar artış göstermiştir.

4.2.3.2. İlköğretim Kurumları

Sekiz yıllık eğitime geçilen 1997'ye kadar ilk ve ortaokullar; ortaokullar da kendi içinde genel ve mesleki ortaokullar olarak değerlendirilmiş; sekiz yıllık eğitime geçiş ile birlikte ilköğretim okulları adı kullanılmıştır. İlköğretim başlığı altında ilk ve ortaokulların yanında ortaokullar da genel ve mesleki ortaokullar olarak değerlendirilmiştir.

İlkokullar, okuma-yazma faaliyeti ile başlamakta ve bireylere temel eğitim hizmeti sunmaktadır.

Tablo 7
Resmi ve Özel İlkokullar 1960-1997

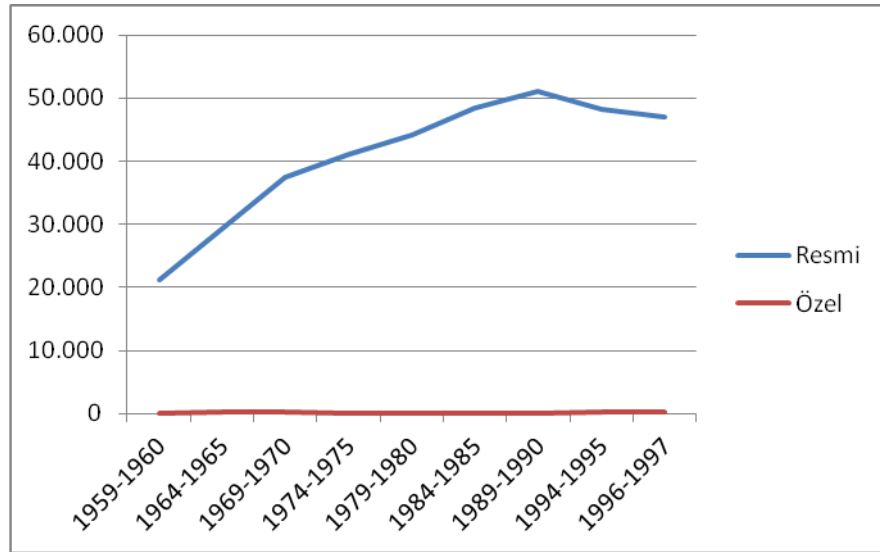
Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1959-1960	21.278	2.489.809	52.766	151	24.783	1.283
1964-1965	29.423	3.743.475	81.306	162	25.807	1.475
1969-1970	37.422	4.805.080	124.275	174	25.536	1.481
1974-1975	41.078	5.357.318	159.429	131	23.115	1.109
1979-1980	44.200	5.601.081	198.335	96	21.326	910
1984-1985	48.420	6.506.738	209.084	82	20.298	827
1989-1990	51.015	6.804.154	222.623	135	43.929	2.049
1994-1995	48.196	6.418.095	230.152	233	48.553	2.921
1996-1997	46.978	6.321.400	212.960	335	67.660	4.171

Kaynak: MEB örgün eğitim ile ilgili (DİE, 1989) 1989 yılında yayınlanan istatistiklerde resmi ve özel ilkokullar 1978-1979 yılından başlamaktadır. 1978-1979 ve 1979-1980 yıllarına ait rakamlar daha önceki DİE verileri ile karşılaştırılarak istatistik verileri derlenmiştir: 1959-1960, 1964-1965, 1969-1970: (DİE, 1977a: 1-2, 4). 1974-1975: (DİE, 1977b: 1, 128, 46). 1979-1980, 1984-1985: (DİE, 1989: 3). 1989-1990, 1994-1995: (DİE, 1997: 1). 1996-1997: (MEB, 2013: 13).

Tablo 7’da resmi ve özel ilkokulların sayısal durumu görülmektedir. Resmi ilkokullar, tabloda verilen yıllar itibari ile 1989-1990 yılına kadar sayısal artış göstermiş, 1996-1997 döneminde ise sayısal azalma göstermiştir. 1959-1960 yılında 21.278 olan resmi ilkokul sayısı 1979-1980 yılında 44.200, 1989-1990 yılında 51.015 olmuştur. 1990 yılından sonra sayısal azalma gösteren resmi ilkokullar, 1996-1997’e gelindiğinde 46.978 olarak kaydedilmiştir. Özel ilkokulların sayısı 1959-1960 yılında 151 olmuş, 1969-1970 yılına kadar 174’e yükselmiştir. Tablo 7’de yer alan yıllar bazında özel ilkokullarındaki sayısal artış 1970 yılı sonrası dönemlerde görülmemiş ve 1984-1985 yılına gelindiğinde özel ilkokul sayısı 82’ye gerilemiştir. Özel ilkokullar, 1985 sonrası sayısal gelişme göstererek 1996-1997 yılına kadar 335’e yükselmiştir.

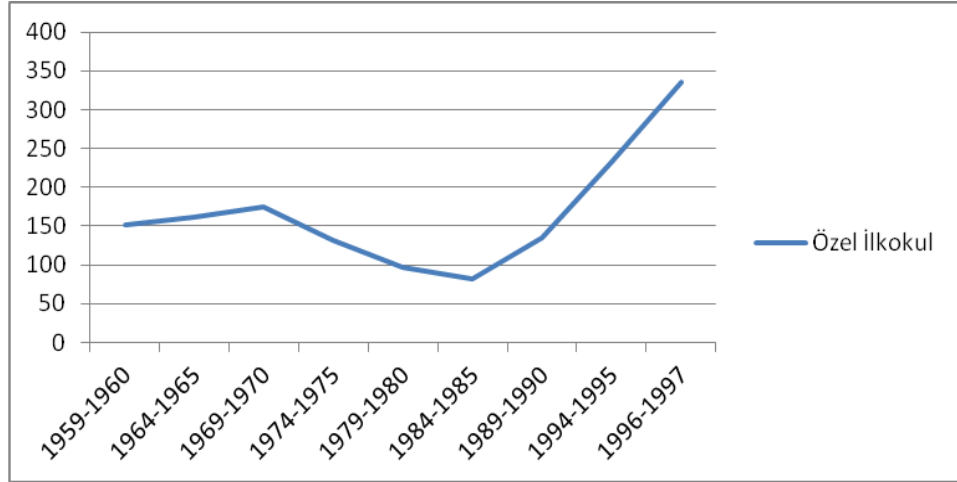
1996-1997 yılı itibari ile resmi ilkokullarda 6.321.400 öğrenci ve 212.960 öğretmen; özel ilkokullarda ise 67.660 öğrenci ve 4.171 öğretmen kaydedilmiştir.

Grafik 5
Resmi ve Özel İlkokullar 1960-1997



Grafik 5’te resmi ve özel ilkokulların sayısal gelişimi birlikte görülmektedir. Resmi ilkokulların, özel kurumlar karşısında sayısal üstünlüğü bulunmaktadır. 1989-1990 sonrası dönemde resmi ilkokullar sayısal olarak azalmıştır. Özel ilkokullar ise 1984-1985 sonrası sayısal artış göstermiştir.

Grafik 6
Özel İlkokullar 1960-1997



Özel ilkokulların sayısal gelişimini içeren Grafik 6’da, bu kurumların 1959-1960 yılından 1969-1970’e kadar artışı ve bu dönemden sonra 1984-1985’e kadar azalması görülmektedir. Özel ilkokulların sayısal artışı 1984-1985 yılından sonra dikkat çekmektedir.

Tablo 8
Resmi ve Özel Genel Ortaokullar 1960-1997

Yıllar	Genel Ortaokul					
	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1959-1960	647	239.001	9.810	68	15.965	1.167
1964-1965	761	334.786	12.787	100	19.471	1.553
1969-1970	1.522	676.537	21.177	108	24.413	1.436
1974-1975	-	-	-	-	-	-
1976-1977	2.978	1.051.225	28.959	89	23.064	1.004
1979-1980	4026	1.158.444	30.097	77	21.789	833
1984-1985	4.292	1.554.359	41.405	87	32.222	1.247
1989-1990	5.389	1.973.615	45.684	169	64.922	90
1994-1995	7.745	2.254.951	64.456	248	63.964	64
1996-1997	8.530	2.201.197	71.744	314	68.423	64

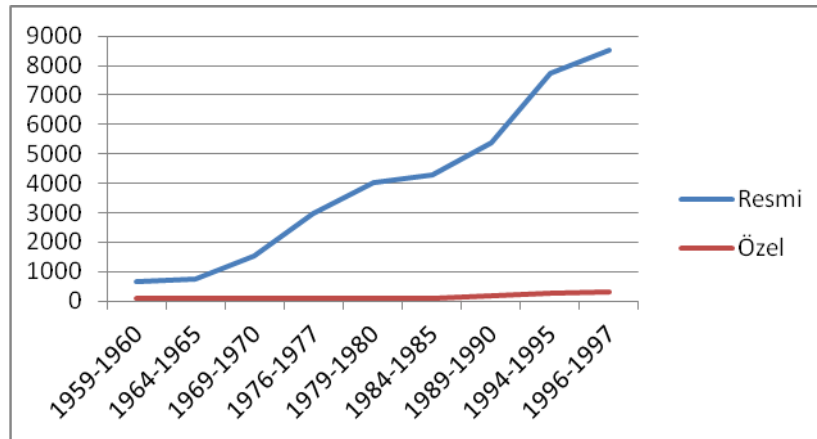
Kaynak: 1959-1960, 1964-1965, 1969-1970: (DİE, 1976a: 3-4,6); 1976-1977: (DİE, 1981: 1,9,19,26); 1979-1980, 1984-1985: (DİE, 1989: 4); 1989-1990, 1994-1995: (DİE, 1997: 2); 1996-1997: (DİE, 2004: 22)

Tablo 8’de resmi ve özel genel ortaokulların sayısal durumu yer almaktadır. Tabloda yer alan yıllar itibari ile resmi genel ortaokullar bir önceki döneme göre artış göstermiştir. 1959-1960 yılında 647 olan resmi genel ortaokul sayısı 1979-1980’de 4.026’ya, 1996-1997’de ise 8.530’a yükselmiştir.

1996-1997 itibari ile 8.530 resmi genel ortaokulda 2.201.197 öğrenci ve 71.744 öğretmen bulunmuştur.

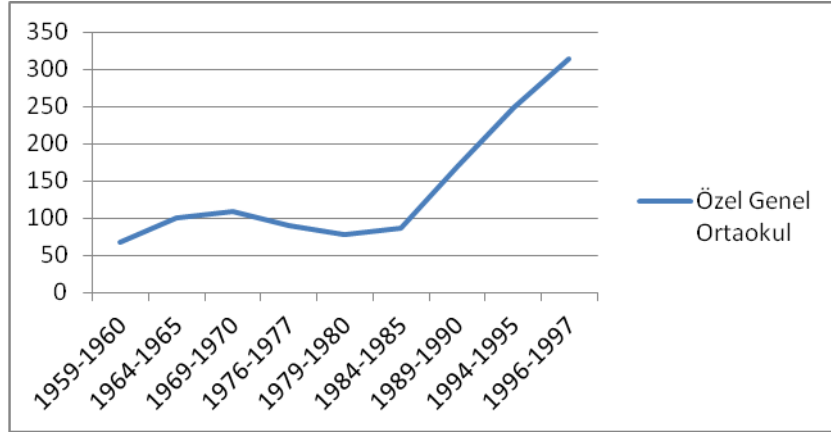
Özel genel ortaokulların ise 1959-1960’da 68 olan sayısı 1969-1970 yılında 108’e yükselmiş; fakat 1979-1980 yılında 77’ye gerilemiştir. 1984-1985’te 87’ye yükselen özel genel ortaokul sayısı artışını sürdürmüştür. 1996-1997 yılı itibari ile 314 özel genel ortaokul kaydedilmiştir.

Grafik 7
Resmi ve Özel Genel Ortaokullar 1960-1997



Grafik 7’de resmi ve genel ortaokulların sayısal gelişimi birlikte gösterilmektedir. Resmi genel ortaokullar sayısal olarak yıllar itibari ile artış göstermiştir. 1964-1965 yılından sonra grafik eğimindeki yükseliş artmıştır. Özel genel ortaokullar ise resmi kurumlar karşısında sayısal olarak düşük kalmıştır. 1984-1985 yılı sonrası özel genel ortaokulların grafik eğimi artış göstermiştir.

Grafik 8
Özel Genel Ortaokullar 1960-1997



Grafik 8’de özel genel ortaokulların sayısal gelişimi görülmektedir. Özel genel ortaokullar 1969-1970 yılına kadar artmış; fakat 1979-1980 yılına kadar azalmıştır. Özel genel ortaokullarda 1984-1985 yılı sonrası artış oranı grafik eğiminden anlaşılmaktadır. 1989-1990 yılı sonrası ise özel genel ortaokulların artış oranı dikkat çekicidir.

Tablo 9
Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Ortaokullar 1960-1997

YILLAR	Mesleki ve Teknik Ortaokul					
	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1959-1960	-	-	-	-	-	-
1964-1965	-	-	-	-	-	-
1969-1970	282	65.523	3.351	1	32	12
1974-1975	340	53.104	-	1	29	-
1976-1977	508	118.185	-	1	26	-
1979-1980	577	159.275	910	-	-	-
1984-1985	591	174.875	506	-	-	-
1989-1990	802	253.143	284	2	292	-
1994-1995	903	355.908	351	1	163	-
1996-1997	985	352.847	356	1	127	-

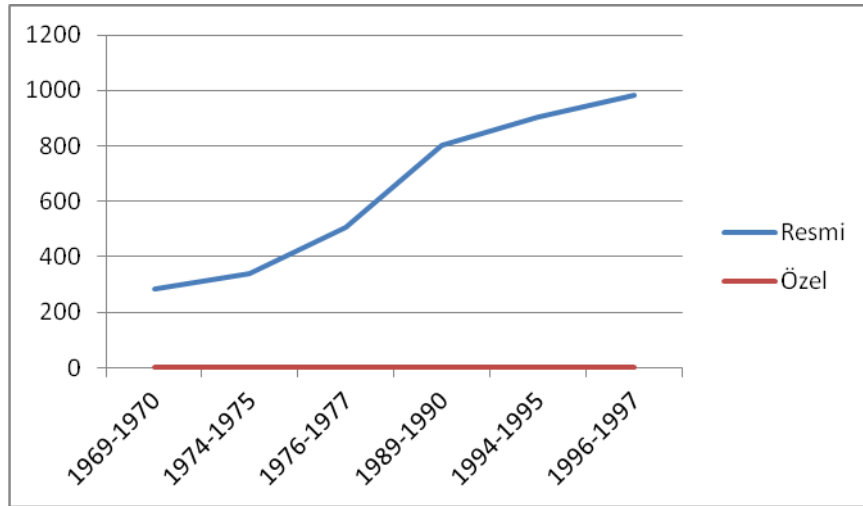
Kaynak: 1996-1997: (DİE, 2004: 22); 1989-1990, 1994-1995: (DİE, 1997: 2); 1979-1980, 1984-1985: (DİE, 1989: 4); 1976-1977: (DİE, 1982a: 64); 1974-1975: (DİE, 1979: 43); 1969-1970: (DİE, 1977c: 84)

Tablo 9’da mesleki ve teknik ortaokul türünde resmi ve özel kurumların sayısal durumu yer almaktadır. Mesleki ve teknik ortaokul türünde resmi kurumlarda sayısal gelişme görülmektedir.

Resmi mesleki ve teknik ortaokulların 1969-1970 yılında 282 olan sayısı tabloda yer alan yıllar itibari ile bir önceki döneme göre artış göstermiştir. 1996-1997 yılında 985 resmi mesleki ve teknik ortaokulda 352.847 öğrenci ve 356 öğretmen kaydedilmiştir. Özel mesleki ve teknik ortaokullarda ise 1969-1970 yılında 1 olan sayı 1989-1990 yılı için 2 olarak kaydedilmiştir. 1996-1997 yılı itibari ile 1 özel mesleki ve teknik ortaokulda 127 öğrenci kaydedilmiştir.

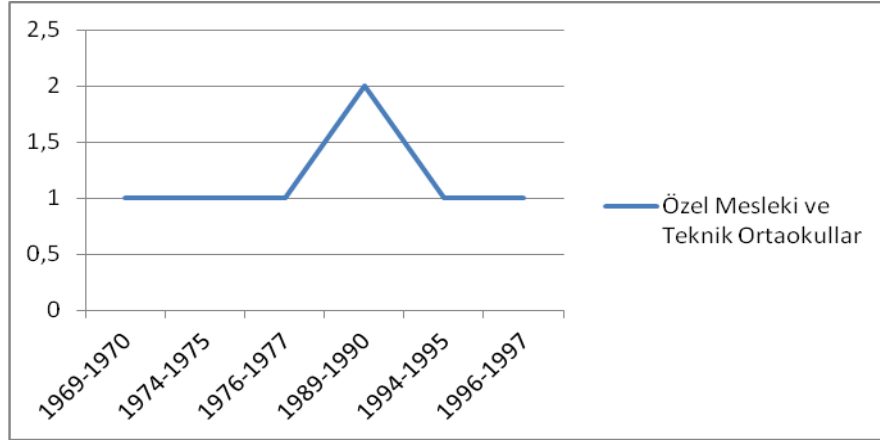
Grafik 9

Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Ortaokullar 1970-1997



Grafik 9’da resmi ve özel mesleki ve teknik ortaokulların gelişimi birlikte görülmektedir. Mesleki ve teknik ortaokul türünde, grafikte yer alan yıllarda sayısal artış görülmüştür.

Grafik 10
Özel Mesleki ve Teknik Ortaokullar 1970-1997



Grafik 10'da özel mesleki ve teknik ortaokullarının sayısal olarak düşüklüğü görülmektedir. Mesleki ve teknik ortaokul türünde özel kurumlar gelişme gösterememiştir.

Tablo 10
Resmi ve Özel İlköğretim Okulları 1998-2012

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1997-1998	46.801	8.927.690	296.473	564	156.945	5.781
1999-2000	32.634	9.854.206	313.053	683	174.773	12.087
2004-2005	34.937	10.393.474	383.331	674	171.915	17.957
2009-2010	32.431	10.664.676	458.046	879	251.967	27.631
2011-2012	31.177	10.692.329	484.161	931	286.972	31.691
Eğitim Sisteminde Değişim (4+4+4 Eğitim Sistemi)						
	Resmi İlkokul			Özel İlkokul		
2012-2013	28.177	5.426.529	261.497	992	167.381	20.546
	Resmi Ortaokul			Özel Ortaokul		
2012-2013	16.083	5.402.692	250.833	904	164.294	18.926

Kaynak: 1997-1998, 1999-2000: (DİE, 2004: 23); 2004-2005: (MEB, 2010c: 14); 2009-2010, 2011-2012, 2012-2013: (MEB, 2013: 15)

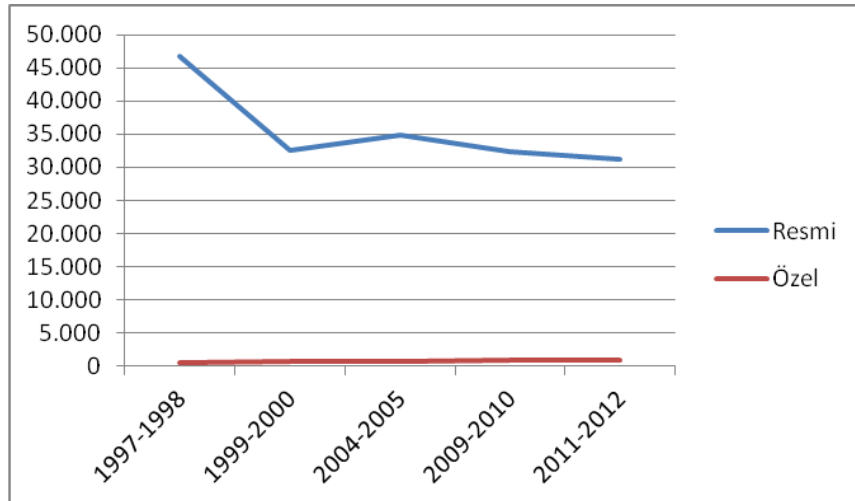
1997-1998 eğitim-öğretim yılında Sekiz Yıllık kesintisiz eğitim sistemi uygulanmış, ilkokul ve ortaokullar ilköğretim kurumları olarak tanımlanmıştır. Resmi ilköğretimde 1997-1998 yılında 46.801 olan kurum sayısı 2004-2005 yılı hariç gerilemiş ve 2011-2012 yılında 31.177 olmuştur. Resmi ilköğretim okulların

sayısal gerilemesine karşı öğrenci ve öğretmen sayısında artış görülmüştür. Resmi ilköğretimlerde 1997-1998'den 2011-2012'ye kadar 8.927.690 olan öğrenci sayısı 10.692.329'a; 296.473 olan öğretmen sayısı 484.161'e yükselmiştir. Bu durumda resmi ilköğretimlerde okul sayısı azalmasına rağmen hizmet verdiği öğrenci sayısı ve görevli öğretmen sayısı artış göstermiştir. Resmi ilköğretim kurumları sayısal olarak azalma gösterse de bu kurumların kapasitesinin arttığı anlaşılmaktadır.

2012 yılında eğitim sisteminde yapılan düzenleme ile ilköğretim kurumları ilkokul ve ortaokul şeklinde örgütlenmiştir. Buna göre; 2012-2013 yılında 28.177 resmi ilkokulda 5.426.529 öğrenci ve 261.497 öğretmen; 16.083 resmi ortaokulda 5.402.692 öğrenci ve 250.833 öğretmen kaydedilmiştir.

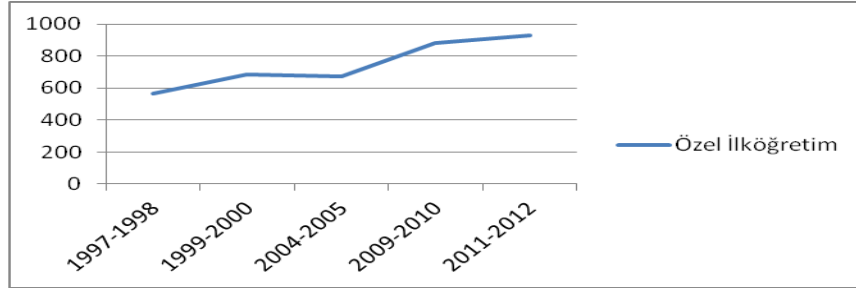
Özel ilköğretim okulları ise 1997-1998'de 564 olarak kaydedilmiştir. Bu sayı 2004-2005 dönemi hariç yükselme göstererek 2012-2013 yılında 931 olmuştur. 2012-2013 yılında 992 özel ilkokulda 167.381 öğrenci ve 20.546 öğretmen; 904 özel ortaokulda 164.294 öğrenci ve 18.926 öğretmen kaydedilmiştir.

Grafik 11
Resmi ve Özel İlköğretim Okulları 1998-2012



Grafik 11'de resmi ve özel ilköğretim okullarının sayısal gelişimi görülmektedir. Resmi ilköğretim kurumları 1997-1998 yılı sonrası 2004-2005 yılı hariç kurum sayısı olarak azalma göstermiştir; fakat resmi ilköğretim okullarının Tablo'da görüldüğü gibi öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artış bu kurumlardaki kapasite artışını göstermektedir. Özel ilkokullar ise 2004-2005 yılı hariç artış göstermiştir.

Grafik 12
Özel İlköğretim Okulları 1998-2012



Grafik 12’de özel ilköğretim okullarının gelişimi görülmektedir. Özel ilköğretim okullarının 1997-1998 yılı sonrası gösterdiği artış 2004-2005 dönemi hariç devam etmiştir.

4.2.3.3. Ortaöğretim Kurumları

Liseler ortaöğretim düzeyinde eğitim-öğretim kurumlarıdır. Liseler, genel ve mesleki alanda faaliyet gösteren eğitim kurumlarıdır. Resmi ve özel liseler, hem genel hem de mesleki alanda incelenmiştir.

Tablo 11
Resmi ve Özel Genel Liseler 1960-2013

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1959-1960	139	55.436	2.865	51	6.932	995
1964-1965	154	85.716	3.225	69	12.219	2.034
1969-1970	355	196.951	7.071	95	18.009	1.590
1974-1975	-	-	-	-	-	-
1976-1977	849	410.842	27.859	78	17.854	1.354
1979-1980	1.040	515.289	35.003	68	16.471	1.195
1984-1985	1.147	566.105	47.718	74	17.622	1.487
1989-1990	1.493	719.403	57.802	134	32.326	6.144
1994-1995	1.877	1.110.438	61.102	260	45.389	7.737
1999-2000	2.215	1.344.582	60.894	441	55.330	9.243
2004-2005	2.357	1.866.892	84.957	582	70.163	8.252
2009-2010	3.358	2.304.072	95.784	709	116.619	16.112
2012-2013	3.307	2.587.161	99.196	907	138.811	20.197

Kaynak: 1959-1960, 1964-1965, 1969-1970: (DİE, 1976a: 3, 7, 9); 1976-1977: (MEB, 1988: 104,105,106,111); 1979-1980,1984-1985: (DİE, 1989: 5); 1989-1990, 1994-1995: (DİE, 1997: 3); 1999-2000: (DİE, 2004: 23-24); 2004-2005: (MEB, 2010c: 15); 2009-2010, 2012-2013: (MEB, 2013: 16)

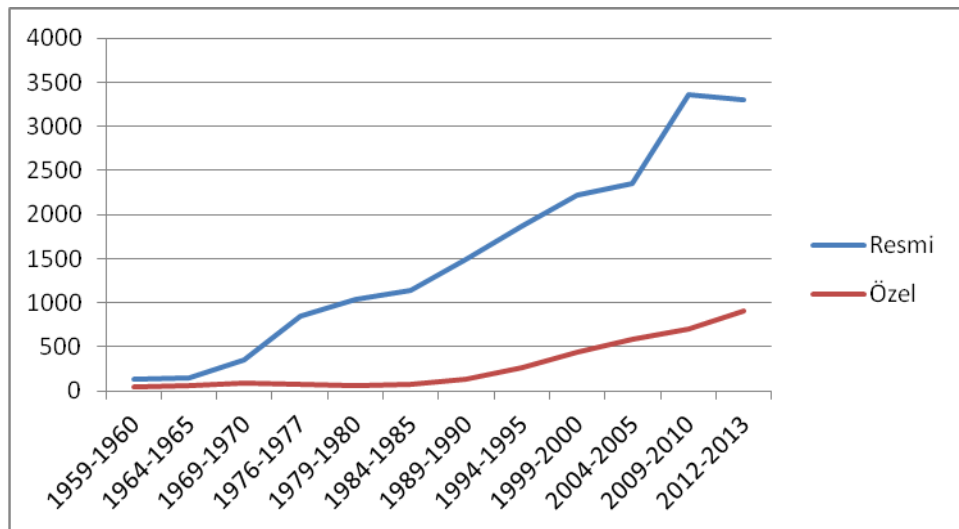
Tablo 11’de resmi ve özel genel ortaöğretim kurumlarının sayısal gelişimine yer verilmiştir. Resmi genel ortaöğretim kurumları olarak resmi liselerin, 1959-1960 yılında 139 olan sayısı, 1979-1980’de 1.040’a yükselmiş, 1980 sonrası resmi genel ortaöğretim kurumunun sayısı 2009-2010 yılına kadar istatistik yıllarına göre artışını sürdürerek 2009-2010 yılında 3.358’e yükselmiştir. 2012-2013 yılında resmi genel ortaöğretim kurumları sayısal olarak azalmış ve 3.307 olmuştur.

2012-2013 yılında 3.307 resmi genel ortaöğretim kurumunda 2.587.161 öğrenci ve 99.196 öğretmen kaydedilmiştir.

Özel genel ortaöğretim kurumlarının ise 1959-1960 yılında 51 olan kurum sayısı 1969-1970’te 95’e yükselmiş; fakat 1979-1980’de 68’e gerilemiştir. 1984-1985 yılında 74’e yükselen özel genel liseler, Tablo 11’de yer alan diğer dönemlerde de artış göstermiştir.

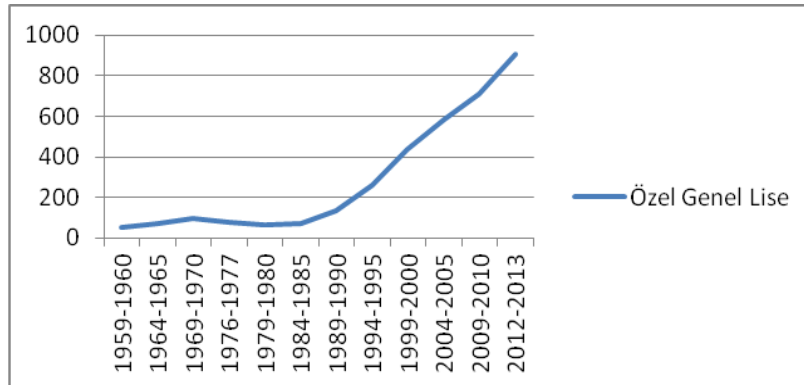
2012-2013 yılı itibarı ile 907 özel genel lisede 138.811 öğrenci ve 20.197 öğretmen kaydedilmiştir.

Grafik 13
Resmi ve Özel Genel Liseler 1960-2013



Grafik 13’te resmi ve özel genel liselerin gelişimi görülmektedir. Resmi genel liselerin , 1964-1965 yılı sonrasında artışı dikkat çekmektedir. Özel genel liseler ise sayısal olarak 1970-1985 yılları arası azalma göstermiş, 1985 sonrası artış eğimini sürdürmüştür.

Grafik 14
Özel Genel Liseler 1960-2013



Grafik 14’te özel genel liselerin sayısal gelişimi görülmektedir. Özel genel liselerin grafik eğimi 1970 yılına kadar artış yönünde, 1970-1985 yılları arasında ise azalma yönünde olmuştur. 1984-1985 yılından sonra özel genel liseler artmıştır.

Tablo 12
Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Liseler 1960-2013

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1959-1960	-	-	-	-	-	-
1964-1965	-	-	-	-	-	-
1969-1970	579	150.330	11.534	14	1.240	235
1974-1975	728	259.001	0	9	1.297	0
1979-1980	1.135	354.563	27.580	7	1.085	109
1984-1985	1.348	400.322	40.479	6	870	71
1989-1990	1.729	575.897	49.098	9	1.384	122
1994-1995	2.558	892.688	68.722	18	2.050	171
1999-2000	3.322	914.313	73.070	22	2.125	172
2004-2005	3.858	1.101.304	74.321	19	1.090	84
2009-2010	4.824	1.817.845	94.649	22	1.603	317
2012-2013	6.078	2.251.797	133.321	126	17.854	2.181

Kaynak: 2009-2010, 2012-2013: (MEB, 2013: 16); 2004-2005,: (MEB, 2010c: 15); 1999-2000: (DİE, 2004: 24); 1989-1990, 1994-1995: (DİE, 1997: 3); 1979-1980,1984-1985: (DİE, 1989: 5); 1974-1975: (DİE, 1979: 1); 1964-1965: (DİE, 1977c: 3)

Tablo 12’de mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu türünde resmi ve özel liselerin sayısal durumu yer almaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları açısından resmi kurumlarda görülen sayısal gelişme özel kurumlarda görülememektedir.

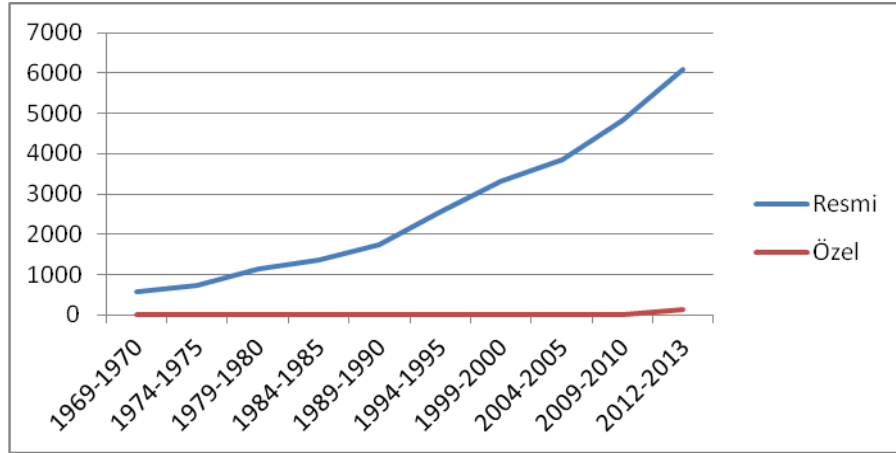
1969-1970 yılında 579 olan resmi mesleki ve teknik lise sayısı tabloda verilen yıllar itibari ile artış göstermiştir. 2012-2013 eğitim öğretim yılında 6.078 resmi mesleki ve teknik lisede 2.251.797 öğrenci ve 133.321 öğretmen kaydedilmiştir.

Özel mesleki ve teknik liselerin ise 1969-1970 yılında 14 olan sayısı 1984-1985'te 6'ya kadar gerilemiştir. Özel mesleki ve teknik liseler bu dönemden sonraki 1989-1990 yılında 9'a, 2009-2010 yılında 12'ye yükselmiştir. Bundan sonraki dönemde özel mesleki ve teknik liselerde önemli bir sayısal artış görülmüş 2012-2013 yılında ve bu kurumların sayısı 126'ya ulaşmıştır.

2012-2013 yılı itibari ile 126 özel mesleki ve teknik lisede 17.854 öğrenci ve 2.181 öğretmen kaydedilmiştir.

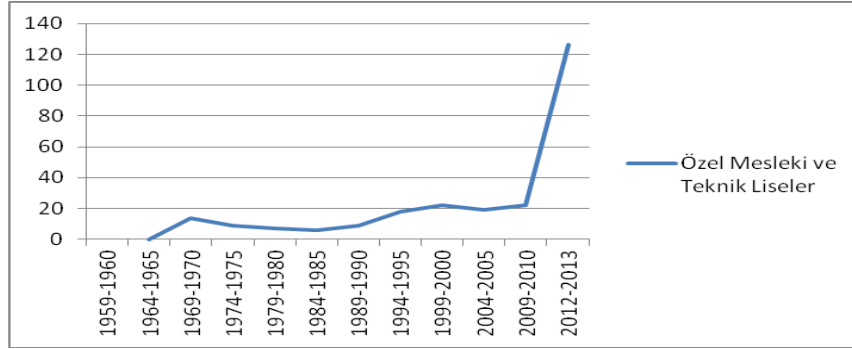
Grafik 15

Resmi ve Özel Mesleki ve Teknik Liseler 1970-2013



Grafik 15'te resmi ve özel mesleki ve teknik liselerin sayısal gelişimi birlikte görülmektedir. Resmi mesleki ve teknik liselerin gösterdiği artış karşısında özel mesleki ve teknik liselerin sayısal olarak düşük kaldığı görülmektedir. Özel mesleki ve teknik liseler 2009-2010 yılından sonra artış göstermiş ve bu artış 2012-2013 yılından anlaşılmaktadır.

Grafik 16
Özel Mesleki ve Teknik Liseler 1970-2013



Grafik 16’da özel mesleki ve teknik liselerin sayısal gelişimi görülmektedir. 1969-1970’deki artış sonrası 1984-1985’e kadar yaşanan azalma grafik eğiminden görülmektedir. 1985 yılı sonrası dönemlerde sayısal artış kaydedilen özel mesleki ve teknik liselerin 2012-2013 yılındaki artış oranı dikkat çekmektedir.

4.2.3.4. Yükseköğretim Kurumları

Tablo 13
Resmi ve Özel Yüksek Okul 1966-1970

Yıllar	Resmi Yüksek Okul			Özel Yüksek Okul		
	Okul Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci Sayısı
1965-1966	42	1284	11938	8	198	5.188
1966-1967	47	1277	16123	10	226	9.984
1967-1968	49	1252	16017	20	421	24.384
1968-1969	44	1092	13121	40	688	36.006
1969-1970	47	1199	14783	38	928	39.611

Kaynak: 1965-1967 (DİE, 1969: 3); 1967-1970 (DİE, 1972: 3)

1962-1963 eğitim öğretim yılında Özel İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi adı ile okullar açılmış ve 1962’de 2; 1963’te 4 olan sayıları (DİE, 1968: 3) 1967’de de 4 olarak kaydedilmiştir. (DİE, 1969: 3) Özel yüksek okul adı ile açılan kurumlar ise resmi yüksek okullar ile birlikte verilmiştir.

Yüksek Okul türü açısından sayısal gelişimine bakıldığında ortaya çıkan tablo özel yüksek okulların gelişimini göstermektedir. 1965-1966 yılında 42 olan resmi yüksekokul sayısı 1968-1969 yılı hariç artış göstermiştir. 1969-1970 yılında 47 resmi meslek yüksekokulunda 1.199 öğretim üyesi ve 14.783 öğrenci kaydedilmiştir.

1965-1966 yılında 8 olan özel yüksek okulları 1967-1968 tarihinde 20'ye, 1968-1969'da 40'a yükselmiştir. 1969-1970 yılında 38'e gerilemiştir.

1969-1970 yılında 38 özel meslek yüksekokulunda 928 öğretim üyesi ve 39.611 öğrenci kaydedilmiştir.

1971 tarihli Anayasa Mahkemesi kararı ile yüksek okul düzeyindeki okullar, yükseköğretim kurumları olarak değerlendirilmiş ve 1961 Anayasası gereği, özel yükseköğretim kurumu açılmayacağından özel yüksek okulların faaliyetlerine son verilmiştir.

Tablo 14
Devlet ve Vakıf Üniversiteleri 1982-2013

Yıllar	Devlet Üniversitesi Sayısı	Vakıf Üniversitesi Sayısı
1982	27	0
1984	27	1
1987	28	1
1992	51	2
1993	52	3
1994	53	3
1996	53	8
1997	53	16
1998	53	18
1999	53	20
2001	53	23
2003	53	24
2006	68	25
2007	85	30
2008	94	36
2009	94	45
2010	102	54
2011	103	62
2012*	103	65
2013*	103	66

Kaynak: Günay ve Günay, 2011: 13 (1982-2011 yılları istatistik bilgisi Şekil:3'ten oluşturulmuştur).*: 2012 ve 2013 yılına ait rakamlar için: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/devlet-universiteleri1> (devlet üniversiteleri) (08 Nisan 2013) ve <http://www.yok.gov.tr/web/guest/vakif-universiteleri1> (vakıf üniversiteleri) (08 Nisan 2013)

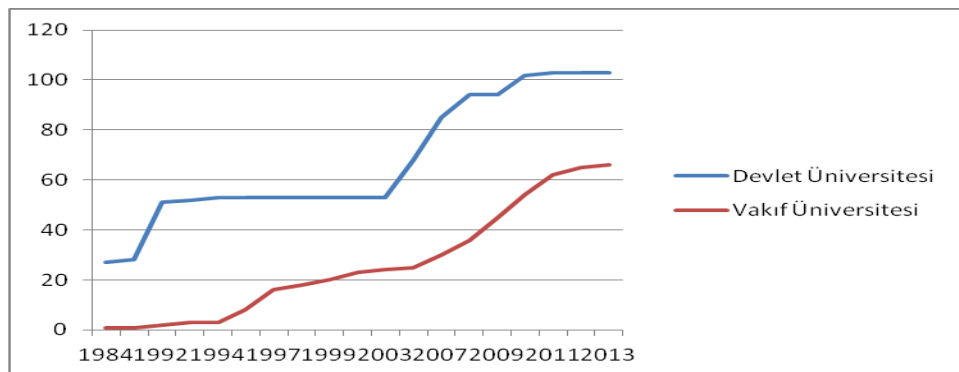
Devlet ve vakıf üniversitelerini gösteren Tablo 14’de sayısal verilerin devlet ya da vakıf üniversite sayılarında artış görüldüğü yıllar temel alınmıştır.

Devlet üniversitelerinin 1987’de 28 olan sayısı 1992’de 51’e yükselmiştir. 2003 tarihinde devlet üniversite sayısının 53 olduğu düşünüldüğünde devlet üniversiteleri açısından 1992-2006 tarihleri arasında artış oranının düşük kaldığı görülebilmektedir. 2006 tarihinde 68’e yükselen devlet üniversitelerinin sayısı 2013 itibari ile 103’e ulaşmıştır.

1982 Anayasası açısından devlet üniversitelerinin yanında vakıf üniversitelerinin kurulabilmektedir. Vakıflar tüzel kişiliğe sahip kurumlardır. Türkiye’de 1982 Anayasası’nın öngördüğü şekilde vakıf üniversitelerinin açılması 1984 tarihinde başlamış; fakat 1994 tarihine kadar sayıları 3’e ulaşabilmiştir. Bu açıdan vakıf üniversitelerinin sayısal artışı 1996 tarihinden itibaren dikkat çekmektedir. 1996’da 8 olan vakıf üniversite sayısı 1997 tarihinde 16’ya yükselmiştir. 2001 ve 2006 tarihinde vakıf üniversitesi artış oranı düşük düzeyde kalmıştır. 2001 tarihinde 23 olan vakıf üniversite sayısı 2006 tarihinde 25’e yükselse de artış oranındaki düşüklük görülebilmektedir. Diğer yandan 2006 sonrası sayısal artış dikkat çekmektedir. 2013 itibari ile 66 vakıf üniversitesi kaydedilmiştir.

Grafik 17

Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Artış Durumu 1984-2013



Devlet ve vakıf üniversitelerini gösteren Grafik 17’de 1 tane vakıf üniversitesinin faaliyete başladığı 1984 tarihi başlangıç olarak alınmıştır. Hem devlet hem de vakıf üniversiteleri açısından 2006 tarihinden sonraki artış dikkat

çekmektedir. Vakıf üniversiteleri 1996 ve 2006 tarihinden sonra önemli bir artış kaydetmiştir.

Tablo 15
Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarının Sayısı 2013

Devlet Üniversitesi	103
Vakıf Üniversitesi	66
Vakıf Meslek Yüksek Okulu	8
Diğer Yükseköğretim Kurumları*	14

Kaynak: 2013 yılına ait rakamlar: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/devlet-universiteleri1> (devlet üniversiteleri) ve <http://www.yok.gov.tr/web/guest/vakif-universiteleri1> (vakıf üniversiteleri), <http://www.yok.gov.tr/web/guest/vakif-meslek-yuksekokullari> (vakıf meslek yüksek okulları), <http://www.yok.gov.tr/web/guest/diger-yuksekogretim-kurumlari1> (diğer yükseköğretim kurumları). (08 Nisan 2013)

*: Diğer yükseköğretim kurumları; Askeri Yükseköğretim ve Emniyet Teşkilatına Bağlı Yükseköğretim Kurumları ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Yükseköğretim Kurumlarını ve Özel Statülü Devlet Üniversitelerini kapsamaktadır. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/diger-yuksekogretim-kurumlari1> (8 Nisan 2013)

YÖK’e bağlı olarak devlet ve vakıf üniversiteleri ile vakıf meslek yüksek okulları, Askeri ve Emniyet Teşkilatlarına bağlı yükseköğretim kurumları ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki yükseköğretim kurumları ve özel statülü devlet üniversiteleri bulunmaktadır. Tablo’daki verilerin hazırlandığı 08 Nisan 2012 tarihi itibarı ile 103 devlet üniversitesi, 63 vakıf üniversitesi ve 8 vakıf meslek yüksek okul kaydedilmiştir.

Tablo 16
Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki Öğretim Elemanları 2013

Unvan	Üniversite Türü	
	Devlet	Vakıf
Profesör	15.829	2.546
Doçent	9.541	1.225
Yardımcı Doçent	23.773	4.572
Öğretim Görevlisi (Doktor)	-	648
Öğretim Görevlisi	14.574	2.943
Okutman	6.869	2.557
Uzman	3.292	185
Araştırma Görevlisi	38.571	2.588
Çevirici	20	-
Eğitim Öğretim Planlamacısı	14	2
Tanımsız Unvan	-	11
Toplam	112.483	17.277

Kaynak: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/devlet-universiteleri> (devlet üniversiteleri) (08 Nisan 2013); <http://www.yok.gov.tr/web/guest/vakif-universiteleri> (vakıf üniversiteleri) (08 Nisan 2013)

Tablo 16’da, devlet üniversitelerinde çalışan öğretim üyesi sayısının toplamda vakıf üniversitelerinden fazla olduğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerinin desteklenmesi veya özel üniversite açılmasına izin verilmesi bu kurum türündeki istihdamı artıracaktır. Vakıf üniversitelerini tercih eden öğrencilere burs ve kredi gibi uygulamaların yaygınlaşması talep artırıcı etkide bulunacaktır. Hem vakıf yükseköğretim kurum sayısı hem de öğretim elemanı istihdamı artacaktır.

4.2.3.5. Özel Kurs ve Dershaneler

Özel kurslar, örgün eğitim dışında bireylerin kendi ilgileri doğrultusunda başvurdukları eğitim programları olmuştur. DİE kayıtlarına bakıldığında özel kurslar adı ile farklı kursların düzenlendiği anlaşılmaktadır. Yabancı dil, bıkı-dikiş, konfeksiyon, muhasebe ve sekreterlik, radyo ve televizyon, meslek kursları gibi çeşitli kursların kaydı yer almaktadır.

Tablo 17
Özel Kurslar 1970-2011

Yıllar	Özel Kurs Sayısı	Öğrenci Sayısı*	Öğretmen Sayısı
1970	120	4.849	134
1974-1975	74	2.804	81
1979-1980	91	10.293	229
1984-1985	219	35.735	727
1989-1990**	1.604	994.925	11.094
1994-1995**	2.129	816.054	13.742
1999-2000**	3.181	1.295.995	21.145
2004-2005**	4.076	1.191.251	16.660
2009-2010***	7.288	2.424.426	37.881
2010-2011***	7.699	2.393.305	41.365

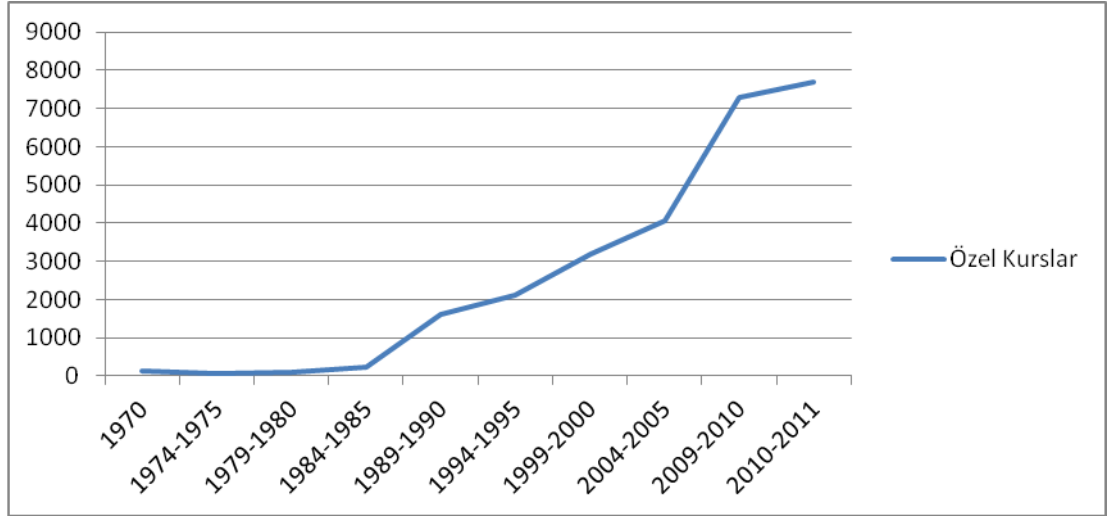
Kaynak: 1970: (DİE, 1976b: 36); 1974-1975: (DİE, 1978: 17); 1979-1980: (DİE, 1982b: 13-14); 1984-1985 (DİE, 1988: 94-95); 1989-1990,1994-1995,1999-2000,2004-2005 (MEB, 2010b: 184); 2009-2010 (TÜİK, 2011: 2-3); 2010-2011 (TÜİK, 2012: 2-3);

Not: Yaygın eğitim verileri eğitim-öğretim yılı sonu itibari ile verilmektedir.

*1970, 1974-1975 yılları kursları toplam öğrenciyi, diğer yıllar kurslara devam edenleri kapsamaktadır. (**) Özel Kurslar, çeşitli kurslar ile motorlu taşıt sürücü kurslarının, (***) Özel kurslar; çeşitli kurslar, özel eğitim okulu (yaygın eğitim), özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, etüt eğitim merkezi ile motorlu taşıt sürücü kurslarının toplamıdır. Diğer yıllar özel kurs başlığını taşımaktadır.

Tablo 17’de yer alan dönemlerde farklı adlar altında özel kurs faaliyetleri devam etmiştir. Özel kurslar, 1985 sonrası daha fazla gelişme göstermiş ve 1989-1990 döneminde 1.604 özel kurs faaliyeti kaydedilmiştir. 2010-2011 yılı itibari ile özel kurslar; çeşitli kursları, özel eğitim okullarını (yaygın eğitim), özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini, etüt eğitim merkezlerini ve motorlu taşıt sürücü kurslarını kapsamaktadır. 2010-2011 yılında 7.699 özel kurs faaliyetine 2.393.305 kişi devam etmiş ve bu kurslarda 41.365 öğretmen görev yapmıştır.

Grafik 18
Özel Kurslar 1970-2011



Grafik 18’de değişik adlar ile düzenlenen özel kurs faaliyetlerinin 1984-1985 yılından itibaren gösterdiği gelişme dikkat çekmektedir. 2010-2011 yılında özel kurslar artışını sürdürmüştür. Özel kurslar, bireysel gelişmeyi destekleyici faaliyetlerini sürdürmektedir.

Özel Dershaneler 1980 öncesi faaliyet gösteren kurumlardır. Yaygın eğitim faaliyeti kapsamında bireyler özel dershanelere devam etmişlerdir. 1965 tarihli 625 sayılı ÖÖKK’de özel öğretim kurumları arasında sayılan özel dershaneler, 625 sayılı kanunda değişiklik öngören 1983 tarihli 2843 sayılı kanun ile özel öğretim kurumları arasından çıkarılmıştır. 625 sayılı kanun 1984 tarihli 3035 sayılı kanun ile yeniden değiştirilerek özel dershaneler özel öğretim kurumları arasında yeniden yer almıştır. DİE Milli Eğitim istatistiklerinde yer alan bilgilere göre 1983 tarihinde özel dershanelerin kapatılmasına kadar geçen sürede özel dershanelerin gelişimine bakılabilir.

Tablo 18
Özel Dershaneler 1975-2011

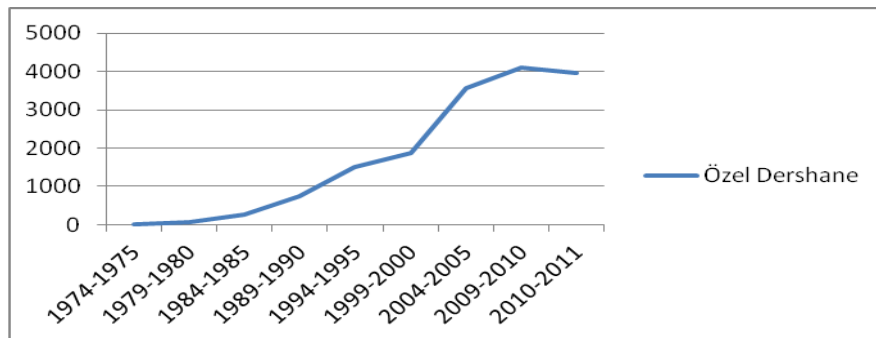
Yıllar	Özel Dershane Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1974-1975	12	4.831	70
1979-1980	78	34.894	598
1984-1985	273	156.993	2.521
1989-1990	739	252.858	6.686
1994-1995	1.496	379.483	12.430
1999-2000	1.864	523.244	18.175
2004-2005	3.570	925.299	41.031
2009-2010	4.099	1.234.738	50.209
2010-2011*	3.961	1.219.472	50.163

Kaynak: 1974-1975: (DİE, 1978: 27); 1979-1980; (DİE, 1982b: 12); 1984-1985: (DİE, 1988: 92-93); 1989-1990'dan 2004-2005 dahil: (MEB, 2010b: 183); 2009-2010: (TÜİK, 2011: 2-3); 2010-2011 (TÜİK, 2012: 2-3)

Tablo 18’de özel dershanelerin sayısal gelişimi görülmektedir. Buna göre; özel dershanelerin istatistik yıllarında sayısal artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Özel dershaneler sayısal olarak 1974-1975’ten 1984-1985’e kadar 12’den 273’e yükselmiş; 1989-1990 döneminde 739 olmuştur. Bu tarihten sonra diğer dönemlerde de özel dershanelerin sayısal artışı devam etmiş, 2009-2010 yılında özel dersane sayısı 4.099 olmuştur. 2010-2011’e gelindiğinde özel dershanelerde sayısal azalma görülmektedir. 2010-2011 yılı için özel dersane sayısı 3.961 olmuştur.

2010-2011 yılı itibari ile özel dershanelerde 1.219.472 öğrenci ve 50.163 öğretmen kaydedilmiştir.

Grafik 19
Özel Dershaneler 1975-2011



Grafik 19’da özel dershanelerin artış eğimi görülmektedir. Grafikteki 1984-1985 yılından sonraki artışlar dikkat çekmektedir. 2009-2010 yılına kadar artış gösteren özel dershaneler, 2010-2011 verilerine göre azalma eğimi göstermiştir.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasının ardından, siyasi bağımsızlık kadar iktisadi bağımsızlığın da gerçekleştirilmesi gerektiği fikri üzerine hareket edilmiş, siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel alandaki değişimlerde, devlet ve toplumsal yapının kurulmasına, düzenlenmesine, geliştirilmesine ve kalkınmasına çalışılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinin savaş yılları ile geçmesi ülkenin hem siyasi varlığı hem de iktisadi kalkınması açısından olumsuzluklar getirmiştir. İktisadi açıdan bakıldığında, son dönem Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçiş sürecinde, sermaye birikiminin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Cumhuriyet döneminde, 1921 İzmir İktisat kongresi ile başlayan iktisadi alanın düzenlenmesi isteği, karma ekonomik model getirmiştir. 1930 yılından sonra Türkiye, devletçi ekonomiye yönelmiş ve kalkınmanın devlet öncülüğünde gerçekleştirileceği fikri uygulanmıştır. Devletin iktisadi hayatta etkinliği, devlet işletmeciliği olarak Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise dünya tarihinde uluslararası kuruluşlar ortaya çıkmış ve devletlerarası etkileşim hızlanmıştır. Bunun yanında, soğuk savaş dönemi, Türkiye'yi etkilemiştir. Türkiye, uluslar arası düzeyde Batı dünyasının yanında yer almıştır. Bu yıllarda iç siyasette çok partili hayata geçen Türkiye, ekonomik hayatta da batı ekonomisi ile ilişkilerini artırmıştır.

Türkiye'nin devletçi ekonomi uygulaması, özel sektörü dışlayan bir anlayışa sahip değildir. Özel sektörün ekonomik hayatta varlığının devam etmesine rağmen, yatırımlarda KİT'lerin önemi 1980 tarihine kadar devam etmiştir. 1980 tarihinden sonraki dönem Türkiye ekonomisi için neo-liberal sisteme geçişi ifade etmektedir. Bu yönüyle ekonomide dışa açılma, ihracata dayalı büyüme, özel sektörün geliştirilmesine ağırlık verilmesi, devlet yatırımlarının iktisadi alanda azaltılması ve KİT'lerin özelleştirilmesi gibi kavramlar iktisadi hayatta ifade edilmeye başlanmıştır.

Liberal siyasi ve iktisadi görüşler devleti, adalet ve güvenlik gibi temel alanlardan sorumlu kurum olarak görmektedir. Devlet, kamu yatırımlarından çekilip özel sektörün gelişmesine olanak tanınmalıdır. Eğitim, sağlık gibi hizmetler, tam kamusal hizmet anlayışı içinde sadece devlet sektörü tarafından gerçekleştirilmemekte, özel sektör tarafından sunulan hizmet alanı içinde değerlendirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin milli eğitim sisteminde, eğitim-öğretim faaliyetleri devlet ve özel sektör kurumları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Okul öncesinden başlamak üzere, ilköğretim, ortaöğretim kurumları açılmakta; özel kurs ve dersane faaliyetleri yürütülmektedir. Özel sektör, eğitimin okul öncesi, ilk ve ortaöğretim kademelerinde devlet sektörü ile birlikte faaliyet göstermektedir. Özel öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı içinde Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlı okullar olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye'de özel sektörün eğitim faaliyetini yürütmesinin Anayasal dayanağı bulunmaktadır. 1961 Anayasası ile özel öğretim kurumlarının açılışı düzenlenmiş; fakat üniversitelerin ancak devlet tarafından kurulabileceği kararı yer almıştır. 1962 yılından itibaren özel yüksek okullar açılmış; fakat Anayasa Mahkemesi, 1971 yılında, özel yüksek okulları, üniversite düzeyinde eğitim kapsamında değerlendirerek, özel yüksek okulların faaliyetlerine son verilmesi yönünde karar vermiştir.

1982 Anayasası, yükseköğretime kadar olan eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarına yer vermekle birlikte, yükseköğretim açısından devlet sektörünün yanında ancak vakıflar aracılığı ile vakıf üniversitelerinin kurulması kararını taşımaktadır. Bu sebeple günümüzde özel sektör, okul öncesi, ilk ve ortaöğretim kurumları okul açabilmektedir. Yükseköğretimde ise vakıf üniversiteleri kurulmaktadır.

Türkiye'de, Anayasal kararlara paralel olarak hazırlanan kanunlar içerisinde Özel Öğretim Kurumları Kanunu, özel sektörün eğitim faaliyetlerini yasal dayanağını oluşturmaktadır. 1965 tarihli 625 sayılı kanun, 2007 tarihine kadar yürürlükte kalmış, 2007 tarihinden itibaren 5580 sayılı kanun hazırlanmış ve bu kanun günümüzde yürürlüğünü sürdürmektedir. Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, özel eğitim okulları ile çeşitli kurslar, uzaktan öğretim yapan kuruluşlar, dershaneler, motorlu taşıt sürücüleri kursları, hizmet içi eğitim merkezleri, öğrenci etüt eğitim merkezleri, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumları, azınlık ve yabancı okulları sayılmıştır. Özel öğretim kurumlarına ilişkin kanunlar temel olarak bu kurumların kuruluş, işleyiş, yönetim ve personel çalıştırma usul ve esaslarını, gözetim ve denetimini düzenlemektedir.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nu doğrultusunda hazırlanan 2012 tarihli Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği bulunmaktadır. Yönetmelik, özel öğretim kurumlarının faaliyetlerine işlerlik kazandırmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin göreve gelmesi ile açıkladıkları hükümet programlarında özel öğretim kurumlarından bahsedilmektedir. Hükümet programlarında, milli eğitim sisteminin geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ile ilgili kararlar arasında, özel sektörün eğitim yatırımlarını artırması yönünde ifadeler bulunmaktadır. Bu açıdan hükümetler, özel sektörün eğitim alanında faaliyetlerini geliştirebileceklerini ortaya koymuştur.

Ülke kaynaklarının tespiti ve verimli kullanılması konusunda çok yönlü araştırma ile tespit edip yapılması gereken işleri ortaya koymak üzere hazırlanan kalkınma planlarında eğitim için de bir başlık ayrılmıştır. Kalkınma planlarından, eğitimin her kademesinde özel sektörün desteklenebileceği, özel sektörün eğitim yatırımlarında teşvik edilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır. Bu noktada 2009-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, özel yüksek öğretim kurumlarının açılmasının sağlanmasına yer vermiştir. Bu yönüyle bugüne kadar vakıflar şeklinde örgütlenen özel yükseköğretim kurumları, özel sektörün bireysel girişime dayalı eğitim yatırımının konusu olabilecektir. Kalkınma planlarında yer aldığı gibi eğitimde özel sektör yatırımları arttığında, eğitim harcamalarından elde edilen tasarruf ile kamu kaynaklarının eğitimin alt yapı hizmetlerine aktarılması sağlanabilecektir.

Özel sektörün eğitim yatırımlarını artırması ve özel öğretim kurumlarının yaygınlaşması için özel sektöre teşvik imkanı tanınması gerekmektedir. Eğitim yatırımlarını teşvik konusunda çıkarılan yasal düzenlemeler özel sektör tarafından yetersiz bulunmaktadır. Özel sektörün yatırım yeri kolaylığı, vergi indirimi gibi istekleri bulunmaktadır. Kamunun özel sektörden eğitim hizmeti satın alması, özel öğretim kurumlarına devam edecek bireylere burs ve kredi verilmesi tarzı uygulamalar özel sektör yatırımlarının verimliliğini artıracaktır. Özel öğretim kurumları bina kapasitelerini kullanabilecek ve özel sektör, eğitim yatırımlarını artırma kararı verebilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim sisteminin sorunlarının tartışılması ve çözüm önerilerinin sunulması için Milli Eğitim Şuraları düzenlemektedir. Milli Eğitim

Şuraları'nda eğitim politikalarının belirlenmesinde tavsiye niteliğinde kararlar alınmaktadır. Milli Eğitim Şuraları'nda özel öğretim kurumlarına yer verilmektedir. Merkezi yönetimin yanında yerel yönetim kuruluşlarının, vakıfların ve özel girişimcinin temel eğitimin her kademesinde okul açması gereği belirtilmektedir. Özel sektörün eğitim faaliyetleri ile okullaşma oranına katkı sağlaması beklenmektedir.

Dünya tarihinde kültür ve medeniyetin gelişiminde sanayi devriminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Teknolojik gelişmeler, üretim ilişkilerinin değişmesi, şehirleşme gibi kavramlar öne çıkmıştır. Bir ülkenin gelişmesi sanayileşme oranı ile ölçülmüştür. Toplumsal gelişmenin anlaşılması ve yeniliklerin bireylere ulaşması açısından eğitim sistemleri yeni gelişen yapıya göre örgütlenmiştir. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bilimsel bilgi temelinde bireyler yetiştirilmektedir. Günümüzde ise bilgi çağı kavramı öne çıkmaktadır. Ulaşım ve iletişim olanakların gelişmesi, toplumlar arası etkileşimi hızlandırmıştır. Bilgi teknolojilerini üretebilme, gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi olmaktadır. Eğitim sistemleri ise belirli bir felsefeyi veya politikayı yansıtabilmektedir. Eğitim politikaları ile bireyin, çağın gereklerine göre yetiştirilmesi hedeflenmektedir. İletişim yönü kuvvetli, kendini ifade edebilen, alanında yetişmiş, akademik veya mesleki anlamda bilgi sahibi ve bilgi üretebilen, yenilikleri kavrayabilen birey tipi yetiştirilmesi gerekmektedir. Eğitimin örgütlenmesi ve kaynak harcamaları nitelikli birey yetiştirme amacını taşımalıdır. Eğitim kurumları ister devlet sektörüne ister özel sektöre ait olsun bilgi çağına uygun birey yetiştirmelidir.

Kaliteli eğitim hizmeti sunulması bireyin yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır. Sınıflardaki öğrenci sayısı, bir öğretmene düşen öğrenci sayısı ve eğitim kurumlarındaki araç-gereç gibi donanımların durumu eğitimde kaliteyi etkilemektedir. Bu açıdan özel sektör, kamu sektörü açısından daha geniş imkana sahip olmaktadır. Devlet sektörü, özel öğretim kurumlarının imkanlarından faydalanmak isteyenlere yönelik teşvik imkanı sunabilir. Bireyler, istedikleri doğrultuda okul türü seçebilecekleri gibi özel öğretim kurumlarının kapasitesi tam olarak kullanılacaktır.

Eğitim, bireysel ve toplumsal bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir. Bireyler, eğitim sistemi aracılığı ile bir meslek elde ederek bireysel fayda elde

ettikleri gibi yetişmiş insan gücü açısından toplumsal fayda sağlamaktadırlar. Bireysel ve toplumsal açıdan fayda sağlayan mal ve hizmetlerin üretimi kamu sektörü ve özel sektör tarafından sağlanmaktadır. Devlet sektörü, adalet ve güvenlik gibi hizmetleri kendisi sunmaktadır. Eğitim hizmeti ise özel sektörün de bulunduğu bir faaliyet alanı olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde eğitim, hizmeti kamusal fayda amaçlı sunulmakta ve bu hizmetin sunulmasında devlet kurumları ve özel öğretim kurumları birlikte yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim hizmetini gerçekleştiren merkezi teşkilatı oluşturmaktadır. Özel sektörün eğitim hizmetindeki payının artırılması kamusal anlamda eğitim hizmetinin devam etmesini sağlayabilecektir. Bu noktada eğitimin sadece özel bir hizmet olarak değerlendirilmesi durumunda bireysel ve toplumsal açıdan olumsuz sonuçları görülebilecektir. Özel mal ve hizmetler belirli bir bedel karşılığı bireysel tüketimin konusu olabilmektedir. Üreticiler ise karlılık durumunda özel mal ve hizmetin üretimine devam etmektedir. Devletin, özel sektörün eğitim hizmetini üstlenmesi ve eğitimdeki payının gün geçtikçe artması karşısında sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini sağlama yönünde gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

Eğitim sistemi ile nitelikli birey yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bireyler, aldıkları eğitim ile kendilerine fayda sağladıkları gibi toplumsal gelişmeye de katkı sağlamaktadırlar. Bilgiye ve yorum gücüne sahip olma, yabancı dil öğrenme, teknoloji kullanma gibi nitelikler eğitim sisteminden beklenen unsurlar arasında yer almaktadır. Bireylerin daha iyi bir eğitim alabilmesi için eğitim öğretimi gerçekleştiren kurumların işleyişi ve imkanları da önemlidir. Bu açıdan eğitim öğretim faaliyetlerinde nitelikli eğitim hizmetinin yerine getirilmesi için resmi ve özel öğretim kurumları arasında rekabet ortamı oluşturulabilir.

Özel sektör ekonomik alanında kar amacıyla faaliyet göstermektedir. Devlet açısından ise eğitim kamusal hizmet anlayışı içinde bireylere karşılıksız olarak sunulan bir hizmet olarak görülmektedir. Özel sektörün eğitim-öğretim alanında hizmet üretmesi sonucu bu hizmetten kimlerin ne şekilde faydalanacağı gündeme gelmektedir. Eğitim, sanayi ve ticaret alanında piyasa şartlarında üretilen mal ve hizmetten farklı özellikleri bulunan bir alan olarak görülmektedir. Eğitim, birey-devlet ilişkisini yansıtan ve toplumsal kültürün sürekliliğini sağlayan özellikleri ile

ölçülemeyen faydalara sahiptir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde bireysel ve toplumsal faydalar birlikte düşünülmelidir. Eğitimin kamusal yönü değerlendirilmelidir.

Özel öğretim kurumlarının, devletin eğitim öğretim alanındaki okullaşma oranına faydası bulunmaktadır. Özel öğretim kurumlarının, resmi kurumların yanında faaliyetlerini geliştirebilmesi için bu kurumlara yönelik düzenlemeler yapılabilir. Eğitim öğretim alanında resmi ve özel öğretim kurumlarının varlığı, kaliteli bir eğitim öğretim hizmetinin sunulmasına ve nitelikli bireyler yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Afetinan, A. (1972). **Devletçilik İlkesi Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Afetinan, A. (1982). **İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Aktan, C. C. (1994). **Gerçek Liberalizm Nedir?**. İzmir: T Yayınları.
- Aktan, C. C. (1992). **Kamu Ekonomisinden Piyasa Ekonomisine: Özelleştirme**. İzmir: Akliselim Matbaası.
- Akyüz, Y. (2011). **Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2011**. (19. Baskı) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Barber, W. J. (1995). **İktisadi Düşünce Tarihi**. Çeviren: İhsan Durdu. İstanbul: Şule Yayınları.
- Berend, I. T. (2011). **20. Yüzyıl Avrupa İktisat Tarihi**. Çeviren: Serpil Çağlayan. (1. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Boratav, K. (2009). **Türkiye İktisat Tarihi 1908- 2007**. (13. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Boratav, K. (1982). **Türkiye'de Devletçilik**. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Bozkurt, V. (1997). **Enformasyon Toplumu Ve Türkiye**. (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Buluş, A. (2003). **Türk İktisat Politikalarının Tarihi Temelleri**. Konya: Tablet Kitabevi Yayınları.
- Bulutoğlu, K. (2004). **Kamu Ekonomisine Giriş: Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kuramı**. (8. Baskı), İstanbul: Batı Türkeli Yayıncılık.
- Cevad, M. (2002). **Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilat Ve İcraatı**, (Yayına Hazırlayanlar: Ergün, M. Duman, T. Arıbaş, S. Dilaver, H.). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Çaha, Ö. (2008). **Siyasi Düşüncelere Giriş**. İstanbul: Dem Yayınları.
- Çavdar, T. (1992). **Türkiye'de Liberalizm (1860-1990)**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1969). **Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1965-67**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1972). **Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1967-70**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (1977a), **Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1967- 72**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977b). **Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1974- 75**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977c). **Milli Eğitim İstatistikleri Mesleki ve Teknik Öğretim 1967-73**. Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1976a). **Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1971- 73**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1976b). **Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1967- 1974**. Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1978). **Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1974- 1976**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1979). **Milli Eğitim İstatistikleri Mesleki ve Teknik Öğretim 1973-75**. Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981). **Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1976-78**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (1988). **Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1984- 1985**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1989). **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1987- 1988**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1997). **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1994- 1995**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (2004). **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1999'00**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). **Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl 1963-1967**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). **Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl 1968-1972**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). **Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları. <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC2BD846AC6F288F74> (08 Nisan 2013).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1985). **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Dikmen, M. O. (1971). **Özel Yüksek Okullar Meselesi**. İstanbul: Türkiye Özel Yüksek Öğretim Kurumları Derneği Yayını.
- Doğan, M. N. (Derleyen) (2012). **Rakamlarla Özelleştirme**, Derleyen: Necati Doğan. Ankara: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (08 Nisan 2013).
- Edizdoğan, N. (2008). **Kamu Maliyesi**. (10. Baskı). Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (1995). **Çağdaş Eğitim Sistemleri: Karşılaştırmalı Eğitim**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (Editör) (2002). **Özel Okullar Ve Eğitimde Kalite**. (Sempozyum 14-16 Şubat 2002). (Korkut, H.). İstanbul: Özel Okullar Derneği Yayınları. ss. 50-52.
- Erdoğan, M. (1993). **Liberal Toplum Liberal Siyaset**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ergin, O. (1977a). **Türk Maarif Tarihi**. Cilt 1-2. İstanbul: Eser Matbaası.
- Ergin, O. (1977b). **Türk Maarif Tarihi**. Cilt 3-4. İstanbul: Eser Matbaası.
- Ergin, O. (1977c). **Türk Maarif Tarihi**, Cilt 5. İstanbul: Eser Matbaası.

- Erim, N. (2007). **İktisadi Düşünce Tarihi**. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Ersoy, A. (1990). **İktisadi Teoriler ve Düşüncelerin Gelişme Tarihi**. (2. Baskı) İzmir: Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları.
- Genç, M. (2010). **Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Ve Ekonomi**. (7. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Göze, A. (1998). **Siyasal Düşünceler Ve Yönetimler**. (8. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Gözler, K. (2002). **İdare Hukuku Dersleri**. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Haydaroğlu, İ. P. (1993). **Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar**. Ankara: Ocak Yayınları.
- İstanbul Ticaret Odası. (1993). **Türkiye'de Ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri**. (Seminer 14 Ekim 1992). (Arıkan, İ.). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İstanbul Ticaret Odası. (1999). **Ulusal Eğitimde Özel Okulların Yeri Ve Sorunları**. (Panel Tutanağı 11 Haziran 1999). (Eren, H.). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İstanbul Ticaret Odası. (2003). **Dünyada ve Türkiye'de Özel Okullar**, (Hazırlayanlar: Subaşı, B. ve Dinler, A.). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İstanbul Ticaret Odası. (2006). **Özel Öğretim Kurumlarının Problemleri Ve Çözüm Yolları**. (Zümre Toplantı Tutanakları 18 Mayıs 2005, 27 Mayıs 2005, 5 Ekim 2005). (Kuzucu, A. Dal, N. Durmuş, A.). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Karaköse, H. (2004). **Siyasal Düşünce Tarihi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karayalçın, Y. (1965). **Meseleler Ve Görüşler: Kültür, Eğitim, Üniversite, Siyaset, Hukuk**. Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- Karluk, S. R. (2007). **Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm**. (11. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Karpat, K. H. (2010). **Türk Demokrasi Tarihi**. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kazgan, G. (1985). **Ekonomide Dışa Açık Büyüme**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Kazgan, G. (1993). **İktisadi Düşünce Veya Politik İktisadın Evrimi**. (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi Yayını.
- Kazgan, G. (2005). **Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001) “Ekonomi Politik” Açısından Bir İrdeleme**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kazgan, G. (2006). **Tanzimat’tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi Birinci Küreselleşmeden İkinci Küreselleşmeye**. (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (2008). **Türkiye Ekonomisi**. (21. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (2003). **Siyasal Sistemler**. (6. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kili, S. ve Gözübüyük, A. Ş. (2006). **Sened-i İttifak’tan Günümüze Türk Anayasa Metinleri**. (3. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koçer, H. A. (1991). **Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**. (2. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1973). **Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı). (1988). **Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1923-1988)**. (Hazırlayanlar: Özduzu, Ö. Özpınar, Ü. Önen, F. Keleşoğlu, K. Akgül, Z. Ömeroğlu, İ.). Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı). (1989). **XII. Milli Eğitim Şurası 18-22 Temmuz 1988: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991a). **Yedinci Milli Eğitim Şurası 5-15 Şubat 1962**. (2. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991b). **Dünden Bugüne Özel Öğretim Kurumları -I Özel Okullar**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği). (1993). **On Dördüncü Milli Eğitim Şurası 27-29 Eylül 1993: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği). (1996a). **On Beşinci Milli Eğitim Şurası “ 2000’li Yıllarda Türk Milli Eğitim Sistemi”: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1996b). **Özel Okullar 1995-1996**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1998). **Hükümet Programlarında Eğitim: 16. Milli Eğitim Şurası Dokümanı**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1999). **On Altıncı Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). **17. Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler Ve Kararlar**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). **MEB 2010-2014 Stratejik Plan**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.http://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf (08 Nisan 2013)
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010b). **Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)**. (Yayına Hazırlayanlar: Türk, E. Katırcı M.). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010c). **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2009-2010**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013) **Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2012-2013**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.[http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2012_2013.p df](http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2012_2013.pdf) (08 Nisan 2013).

- Oğuzman, M. K. Barlas, N. (2011). **Medeni Hukuk: Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**. (17. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık Yayınları.
- Özgüven, A. (1992). **İktisadi Düşünceler- Doktrinler ve Teoriler**. İstanbul: Filiz Kitabevi Yayını.
- Parasız, İ. (1998). **Türkiye Ekonomisi: 1923'ten Günümüze Türkiye'de İktisat Ve İstikrar Politikaları Uygulamaları**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Sakaoğlu, N. (2003). **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sarihan, Z. (2009). **1921 Maarif Kongresi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Savaş, V. F. (1997). **Anayasal İktisat**. (3. Baskı). İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.
- Savaş, V. F. (1997). **İktisatın Tarihi**. Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları.
- Savaş, V. (1998). **Politik İktisat**. (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Sevim, A. Öztoprak, İ. Tural, M. A. (Bugünkü Dille Yayına Hazırlayanlar) (2006) **Atatürk'ün Söylev Ve Demeçleri**. (Bugünkü Dille). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sezer, A. (1999). **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şaylan, G. (1995). **Değişim Küreselleşme Ve Devletin Yeni İşlevi**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- T.C. 60. Hükümet Programı Eylem Planı**. (2008). 10 Ocak 2008, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/ep2008.pdf> (08 Nisan 2013).
- Talas C. (1980). **Ekonomik Sistemler**. (4. Baskı). Ankara: S Yayınları.
- Tecer, M. (2003). **Türkiye Ekonomisi**. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Turanlı, R. (2008). **İktisadi Düşünce Tarihi**. (4. Baskı). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Türk, İ. (2008). **Kamu Maliyesi**. (7. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011), **Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2009/'10**. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). **Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2010/'11**. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

- Unat, F. R. (1964). **Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Vahapoğlu, M. H. (1997). **Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Zeytinoğlu, E. (1992). **Ekonomik Doktrinler Ve Ekonomik Sistemler**. İstanbul: Mim Matbaacılık.

MAKALELER

- Akalın, G. (1999). "Liberalizm Açısından Devletin Ekonomideki Rolü". **Yeni Türkiye**. Cilt: 5. Sayı: 25. (Ocak-Şubat 1999). ss. 342-353.
- Akingüç, F. ve Fındıkçı, İ. (1996). "Türk Eğitim Sistemi İçinde Özel Okulculuğun Yeri ve Bilgi Çağı Eğitim Kurumları İçin Bazı Öneriler". **Yeni Türkiye**. Cilt: 2. Sayı: 7. (Eğitim Özel Sayısı). (Ocak-Şubat 1996). ss. 273-281.
- Aksu, L. (2005). "Mustafa Kemal Atatürk'ün Devletçilik İlkesi Ve İktisadi Devletçilik Politikası". **Türk Dünyası Araştırmaları**. Sayı: 158. (Eylül-Ekim 2005). ss.61-94.
- Akyüz, Y. (1992). "Cevdet Paşa'nın Özel Öğretim Ve Tanzimat Eğitimine İlişkin Bir Layihası". **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi** (OTAM). Sayı: 3. (Ocak 1992). ss. 84-114.
- Arslan, H. Satıcı, A. ve Kuru, M. (2007) "Resmi ve Özel İlköğretim Okullarının Kültür ve Etkililik Düzeylerinin Karşılaştırılması". **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. Sayı: 51. (Bahar 2007). ss. 371-394.
- Bay, E. ve Tuğluk, M. N. (2004) "Resmi ve Özel İlköğretim Okulları Öğrenci Başarılarının Karşılaştırılması". **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt: 4. Sayı: 2. (Aralık 2004). ss. 135-153.
- Çaha, Ö. (1999). "Liberalizmin Temel İlkeleri". **Yeni Türkiye**. Cilt: 5. Sayı: 25. (Ocak-Şubat 1999). ss. 38-55.
- Erdoğan. M. (2009). "Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri", **Liberal Düşünce**. Cilt: 14. Sayı: 56. (Güz 2009). ss. 7-31.

- Eroğlu, N. (2007). “ Atatürk Dönemi İktisat Politikaları (1923-1938)”, **Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. (İİBFD). Cilt: 23. Sayı: 2. (Aralık-Kış 2007). ss. 63-73.
- Güran, T. (1992). “ Tanzimat Döneminde Devlet Fabrikaları”. **150. Yılında Tanzimat**. (Yayına Hazırlayan: Yıldız, H. D.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. ss. 235-257.
- Gürbüz, E. (2005). “Devlet Ve Özel İlköğretim Okullarında Hizmet Kalitesinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bir Araştırma”. **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7. Sayı: 1. (2005). ss. 97-119.
- Hususi Mektepler Talimatnamesi. (1941). **Tebliğler Dergisi**. Cilt: 3. Sayı: 132. (Ağustos 1941). ss. 214-215.
- Kal’a A. (1998). “Cumhuriyet Ekonomisinde İlk Dönem Gelişmeler (1923-1939)”. **Yeni Türkiye**, Cilt: 4. Sayı: 23-24. (Cumhuriyet Özel Sayısı 5). (Eylül-Aralık 1998). ss. 3305-3311.
- Kalaycı, İ. (2002). “ Eğitimde Özelleştirme Mi, Özelleşme Mi?”. **Eğitim Araştırmaları**. Sayı: 8. (Temmuz 2002). ss. 1-12.
- Kenan, S. (2009). “ Küreselleşen Dünyada Eğitimin Öncelikli Hedefi Nedir?”. **Küreselleşen Dünyada Eğitime Etik Bir Bakış**. (Konferans 19 Haziran 2009). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayını. ss. 47-53.
- Köksal, İ. (1996). “ Eğitim Nasıl Bir Mal (Hizmet)’dir?”. **Yeni Türkiye**, Cilt: 2, Sayı: 7. (Eğitim Özel Sayısı). (Ocak-Şubat 1996). ss. 270-272.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010a). “18. Milli Eğitim Şurası Kararları Öğretmenin Yetiştirilmesi, İstihdamı ve Mesleki Gelişimi”, **Tebliğler Dergisi (Tebliğler Dergisi Ek)**. Cilt: 73. Sayı: 2639-EK. (Aralık 2010). ss. 1823-1836.
- Özkaya, N. (2004). “ Tarihin Süzgecinde Özel Öğretim”, **Belgelerle Türk Tarihi**. Dergisi Dün/ Bugün/ Yarın. Sayı: 90. (Temmuz 2004). ss.83-88.
- Sarpkaya, R. (2002). “ Eğitim Örgütlerinde Çatışma Yönetimi Ve Bir Örnek Olay”, **Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. Sayı: 31. (Yaz 2002). ss. 414-429.
- Semerci, N. ve Çelik, V. (2002). “ İlköğretimde Problemler ve Çözüm Yolları”, **Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. Sayı: 30. (Bahar 2002). ss. 205-218.

- Somel, S. A. (2010) “ II. Abdülhamid İstanbul’unda Müslüman Özel Okulları”. **II: Abdülhamid: Modernleşme Sürecinde İstanbul**. (Editör: Yılmaz, C.). İstanbul: ATM Yayını. ss. 321-335.
- Soysal, M. (1968). “Özel Yüksek Öğretim Ve Anayasa”. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. Cilt: 23. Sayı: 2. (Haziran 1968). ss. 169-188.
- Sönmez, S. (2009). “ Türkiye Ekonomisinde Neoliberal Dönüşüm Politikaları ve Etkileri”, **Küreselleşme, Kriz Ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm**. (Derleyenler: Mütevellioğlu, N. Sönmez, S.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. ss. 25-75.
- Şahin, K. (2002). “ Eğitimde Özelleştirme”, **Eğitim Araştırmaları**. Sayı: 8. (Temmuz 2002). ss. 43-53.
- Tezcan, M. (2002). “Küreselleşmenin Eğitim Boyutu”, **Eğitim Araştırmaları**. Sayı: 6. (Ocak 2002). ss. 56-60.
- Uygun, S. (2003). “ Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Cilt: 36. Sayı: 1-2. (2003). s.s.107-120.
- Yurdabakan, İ. (2002). “ Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar Ve Eğitim”, **Eğitim Araştırmaları**. Sayı: 6. (Ocak 2002). ss. 61-64.

İNTERNET ERİŞİM

Hürriyet (8 Nisan 2013): (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21426509.asp> (08 Nisan 2013). <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21705848.asp> (08 Nisan 2013).

Milli Eğitim ŞuraTarihleri. (2013): <http://ttkb.meb.gov.tr/www/surular/dosya/1> (08 Nisan 2013). Özelleştirme Rakamları. (8 Nisan 2013):

http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm (08 Nisan

2013). T. C. Hükümetleri’nin Görev Yılları (2013):

<http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pCabinetRoot.aspx> (08 Nisan 2013).

Türkiye İstatistik Kurumu. (2013): http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=14 (Örgün Eğitim İstatistikleri) (08 Nisan 2013) Yükseköğretim Kurumu. (8 Nisan 2013): <http://www.yok.gov.tr/web/guest/devlet-universiteleri1> (Devlet Üniversiteleri Sayısı) (08 Nisan 2013). <http://www.yok.gov.tr/web/guest/vakif-universiteleri1> (Vakıf üniversiteleri Sayısı) (08 Nisan 2013). <http://www.yok.gov.tr/web/guest/diger-yuksekogretim-kurumlari1> (Diğer yükseköğretim Kurumları Sayısı) (08 Nisan 2013). <http://www.yok.gov.tr/web/guest/devlet-universiteleri> (Devlet Üniversiteleri Öğretim Üyesi Sayısı) (08 Nisan 2013). <http://www.yok.gov.tr/web/guest/vakif-universiteleri> (Vakıf Üniversiteleri Öğretim Üyesi Sayısı) (08 Nisan 2013).

RESMİ GAZETE

- 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun. (1986). Kanun No: 3291. **T.C. Resmi Gazete.** 19126. 3 Haziran 1986. ss. 1-5.
- 14.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (Milli Eğitim Temel Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun). (1983). Kanun No: 2842. **T.C. Resmi Gazete.** 18081. 18 Haziran 1983. ss. 4-8.
- 18.1.1954 Tarihli ve 6224 Sayılı Kanun ve 24.11.1994 Tarihli ve 4046 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. . (1995). Kanun No: 4105. **T.C. Resmi Gazete.** 22275. 2 Mayıs 1995. ss. 1-2.

- 1987 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar. (1987). Karar No: 87/12016. **T.C. Resmi Gazete**. 19578. 18 Eylül 1987. ss. 2-3.
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 2978 Sayılı Ücretlilere Vergi ladesi Hakkında Kanun, 492 Sayılı Harçlar Kanunu, 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu, 210 Sayılı Değerli Kâğıtlar Kanunu, 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 2404 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 3074 Sayılı Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu, 2380 Sayılı Belediyelete ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanununda Değişiklikler Yapılması ve Bu Kanunlara Bazı Hükümler Eklenmesi ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki 1 Sayılı Cetvele Yeni Kadrolar Eklenmesi Hakkında Kanun. (1985). Kanun No: 3239. **T.C. Resmi Gazete**. 18955. 11 Aralık 1985. ss. 1-50.
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun. (1995), Kanun No: 4108. **T.C. Resmi Gazete**. 22301. 2 Haziran 1995. ss. 1-12.
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (1983). Kanun No: 2880. **T.C. Resmi Gazete**. 18140. 19 Ağustos 1983. ss. 3-20.
- 28/5/1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1994). Karar Sayısı: KHK/531. **T.C. Resmi Gazete**. 21952- 2. Mükerrer. 6 Haziran 1994. ss. 19-25.
- 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29/2/1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28/5/1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30/5/1994 Tarihli ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1994). Karar Sayısı: KHK/546. **T.C. Resmi Gazete**. 21983 Mükerrer 07 Temmuz 1994. ss. 1-4.

- 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanuna ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1986). Karar Sayısı: KHK/254. **T.C. Resmi Gazete**. 19052. 19 Mart 1986. ss. 5.
- 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1988). Karar Sayısı: KHK/326. **T.C. Resmi Gazete**. 19830. 2 Haziran 1988. ss. 17.
- 8/6/1965 Tarih Ve 625 Sayılı Özel Öğrenim Kurumları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun. Kanun No: 2843. (1983). **T.C. Resmi Gazete**. 18081. 18 Haziran 1983. ss. 8-13.
- 8/6/1965 Tarihli Ve 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Geçici Bir Maddesinin Kaldırılması, Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun. (1984), Kanun No: 3035. **T.C. Resmi Gazete**. 18472. 28 Temmuz 1984. ss. 1-05.
- Anayasa Mahkemesi Kararı. (1971). (625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 1. ve 3. Maddelerinin Anayasa Aykırılığı Nedeniyle İptali İşlemi İlişkin Karar). Esas Sayısı: 1969/31. Karar Sayısı: 1971/3. Karar günü: 12/1/1971. **T.C. Resmi Gazete**. 13790. 26 Mart 1971. ss. 1-17.
- Anayasa Mahkemesi Kararları. (1994). (Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde ve 190 Sayılı KHKnin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair 530 Sayılı KHKnin (Dayanağını Oluşturan 3987 Sayılı Yetki Kanunu İptal Edildiğinden) Anayasaya Aykırılığı Savıyla İptaline Dair Karar. Esas No: 1994/63). Esas No: 1994/63. Karar Sayısı: 1994/60-2. Karar Günü: 21/07/1994. **T.C. Resmi Gazete**. 22012 Mükerrer. 5 Ağustos 1994. ss. 1-29.
- Anayasa Mahkemesi Kararı. (1997). (Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 4046 Sayılı Kanunun 18. Maddesinin Bazı Bentlerinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptali Hakkında Karar. E. No: 1997/35). Karar Sayısı: 1997/45. Karar Günü: 09/04/1997. **T.C. Resmi Gazete**. 23074. 8 Ağustos 1997. ss. 9-18.

Bakanlar Kuruluna Güven Oylaması Hakkında- Başbakan Bülent ECEVİT Tarafından 4 Haziran 1999 Günü Türkiye Büyük Millet Meclisine Okunan Hükümet Programı. (Bakanlar Kuruluna Güven Oylaması Hakkında Karar ve Hükümet Programı). (1999). Karar No: 641. **T.C. Resmi Gazete**. 23721. 10 Haziran 1999. ss. 3-18.

Bakanlar Kuruluna Güven Oylaması Hakkında Karar- Başbakan Abdullah Gül Tarafından TBMM'ne Sunulan 58 inci Hükümet Programı (Abdullah GÜL (Kayseri Milletvekili) Başkanlığında Kurulan Bakanlar Kurulunun Güven Oyu Aldığına Dair Karar ile TBMM'ne Sunulan 58 inci Hükümet Programı). (2002). Karar No: 748. **T.C. Resmi Gazete**. 24951. 29 Kasım 2002. ss. 1-24.

Bakanlar Kurulu Hakkında Yapılan Güven Oylamasına İlişkin 5/9/2007 tarihli ve 901 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı Eki (Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN Tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Sunulan 60 inci Hükümet Programı). (2007). (Karar No: 901 T.C. Resmi Gazete-2007. 7 Eylül 2007. ss. 18). **T.C. Resmi Gazete**. 26636 Mükerrer, 7 Eylül 2007. ss. 1-31.

Bakanlar Kurulu Hakkında Yapılan Güven Oylamasına İlişkin Karar- Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulan 61 inci Hükümet Programı, (Bakanlar Kurulu Hakkında Yapılan Güven Oylamasına İlişkin Karar ve Eki 61 inci Hükümet Programı). (2011). Karar No: 998. **T.C. Resmi Gazete**. 27997. 17 Temmuz 2011, ss. 1-52.

Bazı Fonların Tasfiyesine İlişkin Kanun (Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunun, Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun, Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanunun, Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi Hakkında Kanunun, Gecekondu Kanununun, Sağlık Hizmetleri Temel Kanununun ve Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Yürürlükten Kaldırılması ile Bazı Tekel Maddeleri Fiyatlarına Yapılan Zamlardan Elde Edilen Hâsılatın T.C. Merkez Bankasında Açılacak Bir Deprem Fonu Hesabında Toplanmasına Dair

- Kanunun Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun). Kanun No: 4568. (2000). **T.C. Resmi Gazete**. 24060. 26 Mayıs 2000. ss. 1-4
- Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1994) Karar Sayısı: KHK/533. T.C. Resmi Gazete. 21952- 2. Mükerrer. 6 Haziran 1994. ss. 29-30
- Bazı Kanunlarda ve Millî Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevlerine Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2003). Kanun No: 4971. **T.C. Resmi Gazete**. 25200. 15 Ağustos 2003. ss. 11-18.
- Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun- Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (8213, 6183, 310, 3065, 4760, 193, 5422, 488, 492, 6802, 4842, 178, 625, 2918, ve Çeşitli Kanunlara İlişkin). (2004). Kanun No: 5228. **T.C. Resmi Gazete**. 25539. 31 Temmuz 2004. ss. 1-28.
- Devlet Planlama Teşkilâtının Kurulması Hakkında Kanun. (1961). Kanun No: 91. T.C. Resmi Gazete. 10621. 5 Ekim 1960. ss. 2274-2275.
- İlköğretim Ve Eğitim Kanunu. (1961). Kanun No: 222. **T.C. Resmi Gazete**. 10705. 12 Ocak 1961. ss. 3068-3075.
- Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Karar Sayısı: KHK/641. T.C. Resmi Gazete. 27958 Mükerrer. 8 Haziran 2011. ss. 210-229.
- Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu. (2011). Kanun No: 2983. T.C. Resmi Gazete. 27923. 3 Mayıs 2011. ss. 1-4.
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1984). Karar Sayısı: KHK/233. T.C. Resmi Gazete. 18435. 18 Haziran 1984. ss. 176-191.
- Konut İnşaatında ve Kalkınmada öncelikli Yörelere Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç istisna ve Muafıkları Tanınması Hakkında Kanun. (1984), Kanun No: 2982. **T.C. Resmi Gazete**. 18328. 1 Mart 1984. ss. 1-2.

- Karayolları Trafik Kanunu. Kanun No: 2918. (1983). **T.C. Resmi Gazete** .18195. 18 Ekim 1983. ss. 1-39.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Akşam Liseleri Yönetmeliği. (2003). **T.C. Resmi Gazete**. 25292. 17 Kasım 2003. ss. 4-8.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Akşam Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2011). **T.C. Resmi Gazete**. 28022. 11 Ağustos 2011. ss. 1-2.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Dershaneler Yönetmeliği. (2009). **T.C. Resmi Gazete**. 27383. 21 Ekim 2009. ss. 1-14.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. (2011). **T.C. Resmi Gazete**. 27807. 6 Ocak 2011. ss. 7-17.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği. (2011). **T.C. Resmi Gazete**. 28296. 18 Mayıs 2012. ss. 46-57.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Hizmet İçi Eğitim Merkezleri Yönetmeliği. (2009). **T.C. Resmi Gazete**. 27385. 23 Ekim 2009. ss. 2-13.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kurslar Yönetmeliği. (2005). **T.C. Resmi Gazete**. 25883. 22 Temmuz 2005. ss. 47-59.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kurslar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2006). **T.C. Resmi Gazete**. 27692. 4 Eylül 2010. ss. 24.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kurslar Yönetmeliği. (2006). **T.C. Resmi Gazete**. 27485. 6 Şubat 2010. ss. 15-25.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezi Yönetmeliği. (2005). **T.C. Resmi Gazete**. 25883. 22 Temmuz 2005. ss. 73-81.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri Yönetmeliği. (2009). **T.C. Resmi Gazete**. 27974. 24 Haziran 2011. ss. 26-32.
- Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'na Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. (1985). **T.C. Resmi Gazete**. 18790. 23 Haziran 1985. ss. 12-40.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. (2012). **T.C. Resmi Gazete**. 28239. 20 Mart 2012. ss. 27-60.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. (1991). **T.C. Resmi Gazete**. 20984. 7 Eylül 1991. ss. 35-52.

- Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin 65 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. (1992). **T.C. Resmi Gazete**. 21385. 24 Ekim 1992. ss. 19-20.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. (1993). **T.C. Resmi Gazete**. 21674. 20 Ağustos 1993. ss. 13-14.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. (1994). **T.C. Resmi Gazete**. 21847. 12 Şubat 1994. 16-25.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik. (1995). **T.C. Resmi Gazete**. 22411. 21 Eylül 1995. ss. 2-4.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik (Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik). (1997). **T.C. Resmi Gazete**. 22906. 15 Şubat 1997. ss. 29-31.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (1999). **T.C. Resmi Gazete**. 23811. 9 Eylül 1999. ss. 27-49.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2002). **T.C. Resmi Gazete**. 24886. 24 Eylül 2002. ss. 8-9.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. (2008). **T.C. Resmi Gazete**. 26810. 8 Mart 2008. ss. 9-36.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2009). **T.C. Resmi Gazete**. 27412. 20 Kasım 2009. ss. 8.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2010). **T.C. Resmi Gazete**. 27786. 15 Aralık 2010. ss. 3-6.

- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2012). **T.C. Resmi Gazete**. 28360. 21 Temmuz 2012. ss. 40-44.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Çerçeve Yönetmeliği. (2011). **T.C. Resmi Gazete**. 27858. 26 Şubat 2011. ss. 1-12.
- Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011). Karar Sayısı: KHK/652. **T.C. Resmi Gazete**. 28054. 14 Eylül 2011. ss. 1-29.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1971). Kanun No: 1739, **T.C. Resmi Gazete**. 14574. 24 Haziran 1973. ss. 1-5.
- Motorlu Taşıt Sürücüleri Kursu Yönetmeliği. (1987). **T.C. Resmi Gazete**. 19361. 3 Şubat 1987. ss. 2-35.
- Özel Dershaneler Yönetmeliği. (1971). **T.C. Resmi Gazete**. 13751. 15 Şubat 1971. ss. 4-9.
- Özel Dershaneler Yönetmeliği. (1981). **T.C. Resmi Gazete**. 17263. 26 Şubat 1981. ss. 4-15.
- Özel Dershaneler Tıp Yönetmeliği. (1981). **T.C. Resmi Gazete**. 17333. 7 Mayıs 1981. ss. 9-11.
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu. (1965). Kanun No: 625. **T.C. Resmi Gazete**. 12026. 18 Haziran 1965. ss. 1-3.
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu. (2007). Kanun No: 5580. **T.C. Resmi Gazete**. 26434. 14 Şubat 2007. ss. 1-8.
- Özel Öğretim Kurumlarının Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. (1985). Kanun No: 3236. **T.C. Resmi Gazete**. 18923. 9 Kasım 1985. ss. 3.
- Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz Veya Burslu Okutulacak Öğrenci Ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelik. (2009). **T.C. Resmi Gazete**. 27138. 11 Şubat 2009. ss. 5-12.
- Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz Veya Burslu Okutulacak Öğrenci Ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2011). **T.C. Resmi Gazete**. 27898. 7 Nisan 2011. ss. 4-5.

Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (1/12/1994 Tarih ve 22128 Sayılı Resmî Gazetede düzeltmesi vardır). (1994). Kanun No: 4046. **T.C. Resmi Gazete.** 22124. 27 Kasım 1994. ss. 1-26

Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi ile Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlemesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun. (1994). Kanun No:3987 T.C. Resmi Gazete. 21931 Mükerrer. 11 Mayıs 1994. ss. 1-4.

Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile İmar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (1997). Kanun No: 4232. **T.C. Resmi Gazete.** 22958 Mükerrer. 8 Nisan 1997. ss. 1-4.

Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2005). Kanun No: 5398. **T.C. Resmi Gazete.** 25882. 21 Temmuz 2005. ss. 1-14.

Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Yeni Bir İş Bulma. Meslek Geliştirme. Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ile İlgili Hizmetlerin Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1994). Karar Sayısı: KHK/532. T.C. Resmi Gazete. 21952- 2. Mükerrer. 6 Haziran 1994. ss. 25-28.

Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2005). Kanun No: 5378. **T.C. Resmi Gazete.** 25868. 7 Temmuz 2005. ss. 6-19.

Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun. (1984). Kanun No: 2983. T.C. Resmi Gazete. 18344. 17 Mart 1984. s.s. 1-4.

Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1992). Karar Sayısı: KHK/473. **T.C. Resmi Gazete.** 21103. 6 Ocak 1992. ss. 2-4

- Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1994). Karar Sayısı: KHK/530 T.C. Resmi Gazete. 21952- 2. Mükerrer. 6 Haziran 1994. ss. 1-18.
- Türk Ticaret Kanunu (2011). Kanun No: 6102. **T.C. Resmi Gazete**. 27846. 14 Şubat 2011. ss. 1-134.
- Vakıf Yükseköğretim Kurumları Kuruluş ve Öğretime Açılış Esaslarına Dair Yönetmelik. (1983). **T.C. Resmi Gazete**. 18522. 21 Eylül 1984. ss. 10-12.
- Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2005). **T.C. Resmi Gazete**. 26040. 31 Aralık 2005. ss. 104-116.
- Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ. (1988). Tebliğ No: 98/1. **T.C. Resmi Gazete**. 23334. 6 Mayıs 1998. ss. 3-24.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981). Kanun No: 2547. **T.C. Resmi Gazete**. 17506. 6 Kasım 1981. ss. 1-30.